

Inuit
annertuumik innarluutillit
ikiorserneqartarnerat
pillugu
ilitsersuut

Iluarsisaaq

Immikkoortoq 1 Aallaqqaasiut.....	5
1.1 Innarluutillit allanut naligitinneqarlutik assigiimmik periarfissaqartinneqarnissaat.....	5
1.2 Innarluutillit pillugit inatsisiliornermi tunngaviusut isummersornerillu	6
Nalinginnaasumik inuunermut sapinngisamik qanittumik inuuneqarneq	6
Tikikkuminassutsimut isaariaqarnermullu tunngasut.....	6
Allanut naligitinneqarluni pineqarneq	7
Aningaasartuutaanerusunut annertuunut ikiorsiissutit	7
Ikiorserneqarnissamut akuersineq.....	8
Innarluutillit pillugit malittarisassat periarfissatut kingullertut.....	9
Pilersuineq.....	9
Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiineq	10
Angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsineq.....	10
Atuartitsineq atuarfeqarfillu	11
Peqqinnissaqarfik	11
Immikkoortoq 2 Annertuumik innarluuteqarneq	13
2.1 Taaguutit nassuiaatillu	13
Nalinginnaasumik pisinnaasaqassuseq pisinnaasaqassutsillu annikilleriarnera.....	13
Pisinnaasaqassutsip annertuumik annikilleriarnera.....	14
Annertuumik innarluuteqarneq	15
Inuit 63-it sinnerlugit ukiullit.....	16
2.2. Pisinnaasaqassutsip annikilleriarneranut pissutaasartut.....	16
Eqqarsartaatsikkut pisinnaasat annikilleriarnerat.....	17
Eqqarsartaatsikkut nappaatit	17
Timikkut pisinnaassutsip annikilleriarneri.....	18
Attaveqatiginnissinnaassutsip annikilleriarneri	18
Maluginnissinnaassutsit annikilleriarneri.....	19
Pisinnaasaqassutsit annikilleriaataannut pissutaasartut allat.....	19
Immikkoortoq 3 Ikiorsiiniutit	21
3.1 Ikiorsiiniutit pingaarnerpaat.....	21
Ilitsersuut.....	21
Ikiorsiniutit suusinnaanerinut assersuutit.....	21
3.2 Nammineq angerlarsimaffimmi najugaqarneq.....	22
Inssiap isertarfeqarneranut aaqqissuunneqarneranullu tunngasut.....	22
Iluuqusersuutit.....	23
Qamutit motorillit, matumani biilit ilanngullugit.....	24
Sulisut suliniuteqarnerat.....	25
Innarluuteqarnerup kingunerisaanik aningaasartuutaanerusut annertuut.....	30
Nammineq angerlarsimaffimmi paarineqarneq paaqqutarineqarnerlu.....	30

Oqilisaassineq	31
Siunnersuinikkut ikiorsiineq	32
Pikkorissartitsinerit	33
Suliffeqarneq, suliassaqartitsineq sammisassaqartinermulu neqeroorutit.....	35
3.3 Najugaqatigiiffimmi najugaqarneq	38
Najugaqatigiiffik	39
Nakkutigineqarluni najugaqarfik	42
3.4 Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqarneq	45
3.5 Ilaqutariinnut allanut paarsassanngortitsisarneq	46
3.6 Napparsimmaviup paaqqutarinninnermut immikkoortortaqarfiani najugaqarneq 48	
3.7 Utoqqaat illuanni najugaqarneq	49
3.8 Atuartuuneq.....	50
3.9 Ulluunerani paaqqinniffimmiittarneq	50
3.10 Napparsimmavinni uninngasarneq.....	51
3.11 Danmarkimi najugaqartussatut inissinneqarsimasut.....	52
3.12 Angalanerit ingiaqateqartitsisarnerlu	55
Feeriarluni angalanerit	55
Nalliuttorsiornernut, napparsimasoqarneranut, toqusoqarneranut ilisisoqarneranulluunniit atatillugu angalanerit.....	60
Oqilisaassinnermut atatillugu najugarigallagassamut najugarigallagassamillu angalaneq	62
Ulloq unnuarlu najugaqarfimmu/-millu nuunneq, matumani najugaqatigiiffiit ilanngullugit63	
Immikkoortoq 4 Aqutsineq.....	64
4.1 Suliati suliarineqartarnerat akuersissuteqarnissamullu oqartussaassuseqarneq.	64
4.2 Akuersissuteqartarneq akiliisarnerlu.....	65
Piffissami sivisunerusumi ikorsiiniutit.....	65
Aningaasaliissutit atorneqarnerinik nakkutilliineq	66
4.3 Naammagittaalliuuteqartarneq naammagittaalliuuteqarnissamullu periarfissat66	
Ilanngussat	Annertuumik innarluutilinnut ikorsiissutinik akuersissuteqartarneq - eqqaama- sassist allattorsimaffiat

Immikkoortoq 1 Aallaqqaasiut

1.1 Innarluutillit allanut naligitinneqarlutik assigiimmik periarfissaqartinneqarnissaat

"Innarluutillit allanut naligitinneqarlutik assigiimmik periarfissaqartinneqarnissaat pillugu Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisassaat" Naalagaaffiit Peqatigiit 1993-imi ataatsimeersuarneranni akuerineqarput. 1996-imi Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinneranni isummat Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisassat taakku imarisaat malillugit sulisoqassasoq isumaqatigiissutigineqarpoq.

Tunaartarisassatut malittarisassat taakku tassaapput *naalakkersuinermik ingerlatsinikkut anguniakkat* makku:

- inunnut innarluutilinnut naligiissitsinermik periarfissanillu assigiinnik pilersitsinissaq,
- innarluutillit pisariaqartitaasa pisinnaatitaaffiisalu eqqumaffigineqalernissaat,
- katsorsaanermik, piginnaanngorsaaqqinnermik tapersersuiniutinillu allanik qulak-keerinninneq,
- nalinginnaasumik inuuneqarnerup ilaanut tamanut peqataanissamut periarfissaqalersitsineq: Ineqarnikkut allatigullu avatangiisitigut, paasissutissiisarnikkut, ilinniar-titaanikkut, suliaasaqartitaanikkut, ilaqutariittut inuunermi, kultureqarnikkut, sunngif-feqarnikkut, timersornikkut, upperisarsiornikkut.

Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisassaanne *innarluut* tassaatinneqarpoq *innutaasunut allanut naligitinneqarluni inuiaqatigiit inuuneranni peqataanissamut periarfissanik annaasaqartitsisoq killilersuisorluunniit*. Killilersuisoq taanna inummi pisinnaasakillisimasumiit-tuaannartanngilaq - inuiaqatigiinniilluarsinnaallunili avatangiisaasuni inuit pisinnaasamikkut as-sigiinngissinnaanerannut naleqqussarsimangitsuni.

Assersuut: Issiavimmik assakaasulimmik kaassuartakkamik atuisoq umiarsuarmut sinersor-taammut qanoq ililluni ikiniarsinnaavaa? Umiarsuarmut ikaartarfik aamma inunnit taakku-nangga atorineqarsinnaasutut eqqarsaatigineqarsimangippat issiavimmik taamaattumik atuisup periarfissai killilerujussuussapput.

Tunaartarisassatut malittarisassat taakku qallunaatuunngortinneqarneri kalaallisuunn-gortinneqarnerilu kommuninut tamanut nassiussuunneqarsimapput. Amerlanerusunik piumaso-qarpat Ilaqutariinnermut Pisortaqaarfimmut piniarneqarsinnaavoq.

1.2 Innarluutillit pillugit inatsisiliornermi tunngaviusut isummer-sornerillu

Nalinginnaasumik inuunermut sapinngisamik qanittumik inuuneqarneq

Innarluutilinnik isumaginninnermi tunngavik pingaartoq tassaavoq *innarluutillip nalinginnaasumik inuunermut sapinngisamik qanittumik inuuneqartinneqarnissaata qulakkeerneqarnissaa*. Tamatuma ilaatigut makkuninnga nassataqarnera maluginiartariaqarpoq:

- piumasat ilaasa piviusunngortinnissaat ajornarlunnarmata nassuerutigisariaqarpoq, taamaattumillu piviusunngortinneqarsinnaanngitsunik angusaqarnissaq siunertarineqanngilaq,
- assersuutigalugu inuuniarnermi atukkat, ileqqut teknikkikkullu periarfissat allanngoriartornerat malillugu ikiorsiinissamut periarfissat allanngoriartortariaqarput.

Assersuut: Ullumikkut Kalaallit Nunaanni ukiut tamaasa nunanut kiattunut feeriararneq nalinginnaanngilaq, kisianni aasakkut tupersimaartarneq illoqarfimmiluunniit allami ilaqtanant tikeraartarneq nalinginnaapput. Tamanna ukiut arlallit qaangiuppata immaqa allanngorsimassaaq - ikiorsiinissamullu periarfissat inunnut innarluutilinnut neqeroorutigineqarsinnaasut aamma taamatut allanngortariaqarput.

Tikikkuminassutsimut isaariaqarnermullu tunngasut

Innarluutillit pillugit malittarisassani aalajangersarneqarpoq *pisortat illuutaat atortoris-saarutaallu tamarmik aaqqissuunneqassasut inunnit innarluutilinnit iserfigineqarsinnaallutillu atorneqarsinnaasunngortillugit*.

Assersuut: Telefonboksi aaqqissuunneqarsimassaaq aamma inummit issiavimmik assakaasulimmik kaassuartakkamik atuisumit iserfigineqarsinnaanngorlugu, telefonilu inissinneqassalluni issiaannarluni anguneqarsinnaasunngorlugu. Telefonip kisitsisitali naqinnerillu inummit isigiarsuttumit atuarneqarsinnaasunik angissusilerlugit naqiterneqarsimassapput.

Malittarisassaq taanna nutaanik sanaartornermi allanngortiterinernilu tikikkuminartitsinissap eqqarsaatigineqarnissaanik *siunertaqarnermik nalunaarutiginninneruvoq*. Taamatut aaqqissuussinnermi aningaasartuutaanerusinnaasut sanatitsisup aningaasartuutigissavai. Tamatumunnga innarluutillit pillugit malittarisassat aqutigalugit tapiissuteqartoqarsinnaanngilaq.

Taamatuttaaq kommunimi aqqusernit, aqqusineeqqat sanaartugassallu allat suliarineqaraangata allanngortiterneqaraangataluunniit innarluutilinnit akornuteqanngitsumik atorneqarnissaannut periarfissiinissaq aamma eqqarsaatigineqartariaqarpoq.

Illut, niuertarfiit assigisaallu namminersortunit pigineqartut eqqarsaatigalugit aallaavik taanna aamma aallaaviuvoq: Niuertarfiutillip niuertarfinnik sapinngisamik amerlasuunit atorneqarsinnaalersillugu aaqqissuussinissani nammineq akisussaaffigalugulu aningaasartuutigisassaraa.

Pisortani oqartussaasutut taamaallaat piginnittup akisusaassuseqarnera erseqqissarlugu kajumissarisinnaavugut.

Illoqarfimmi pitsaanerusunik isaariaqartitsinermi tikikkuminartuutitsinermilu pitsaaqutaasoq tassaavoq taakku innarluutilliinnaangitsunut iluaqutissaanerat. Tamanna utoqqarnut pitsorluttunullu, meeqqat qamutaannik ingerlatsisartut cykkilertullu eqqarsaatigalugit malunnaatilinnik aamma pitsanngoriaataasussaavoq.

Allanut naligitinneqarluni pineqarneq

Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisassaanni allanut naligitinneqarluni pineqarnisamatunngaviusup kingunerisaanik *inuit innarluutillit periarfissaqartinneqassapput inuit allat periarfissaqartinneqarnerannut naligititaasunik.*

Innuttaasut tamaasa assigiimmik pigaanni inunnut innarluutilinnut assigiimmik *periarfissaqartitsisoqarnaviangilaq.* Inuk innarluutilik innuttaasunut allanut sanilliulluni allaannerusumik pineqartariaqarpoq pineqartoq allanut naligititaasumik periarfissaqalersinnaaqullugu. Pisinnaasaqassutsip annikillieriaataa taarserniarneqartariaqarpoq taanna sapinngisamik annertunerpaamik innarluutaajunnaarsinniarlugu.

Kalaallit Nunaanni ingerlatsinermi inatsisitigut malittarisassani naligiimmik pineqarnermut tunngaviusoq tassaavoq pissutsit assigiit tamarmik assigiimmik pineqassasut, pissutsillu assigiinngitsut assigiinngitsumik pineqassallutik. Tassa imaappoq innuttaasoq innarluutilik innuttaasumut innarluuteqanngitsumut sanilliulluni allaannerusumik pineqassasoq, kisiannili innuttaasut marluk inuunerminni assigiinnik atugaqartut assigiimmik pineqassallutik.

Pisinnaasaqassutsip annikillieriarnerata innarluutillu immikkoortisimaneqarnerat immikkoortumi 2.1-imi eqqartorneqarpoq.

Aningaasartuutaanerusunut annertuunut ikiorsiissutit

Innarluutillit pillugit malittarisassat tunngaviusumik aallaaviat tassaavoq *ineqarneq, inuuniarneq aamma ulluinnarni inuunerup ingerlanneqarnera innarluuteqarneq pissutigalugu akisunerussanngitsut.* Taamaattumik innuttaasut allat tamaasa assigalugit nerisanut, atisanut, feeriarnermut, sunngiffimmi soqutigisanut, nuannaarniutinut, meeqqanik paarsinermut il.il. aningaasartuutit *naliginnaasut* innarluutillip nammineq akilissavai.

Innarluutillit pillugit malittarisassatigut *innarluuteqarneq pissutigalugu aningaasartuutaanerusut tamakkii sumik ilaannakortumilluunniit matussuserneqarnissaat* inunnut innarluutilinnut neqeroorutigineqarpoq, tassanilu *aningaasartuutit innarluuteqarnermut toqqaannartumik* attuumassuteqartut pineqarput.

Assersuut: Kamippaat ukiorsiutit ilaannikkut taarsertariaqalersarput, assersuutigalugu ukiut marlukkuutaarlugit. Taamaattumik inuup kamippamminut nungullarsaataanerusumik innarluutillip akulikinnerusumik pisariaqartitaminik kamippattaartariaqartartup *amerlanerusunik* kamippattaartariaqartarnini matussusertissinaassavaa. Kisianni ukiut marlukkuutaarlugit kamippassiassani nutaat nammineq akilissavai - soorlu allat tamarmik taamaaliortartut.

Meeqqat alliertupiloortut nalinginnaasumik ukiut tamaasa kamippattaartariaqarput, taamaattumillu ukiut tamaasa kamippassisarneq aningaasartuutaanerusussaangilaq.

Innarluutillit pillugit malittarisassani *annertuumik* aningaasartuutaanerusut kisimik pineqarput. Aningaasat ikittualukkuutaat allaffissornikkut piffissaajaatigiumanagit aningaasartuutigiumanagillu *ikittualukkuutaanut killissaliisoqarsimavoq*, killissarititaasorlu taanna *aningaasat sumagininnermi tunniunneqartut pillugit kaajallaasitami* takuneqarsinnaavoq (2005-imi 300 kr.-it assartuinnermut aningaasartuutit ilanngutereerlugit):

- Aningaasartuutit 300kr.-init ikinneruppata innarluutillip nammineq taakku akilertariaqarpai.
- Aningaasartuutit annikinngerusut arlallit ataatsimoortumik qinnuteqaatigineqarnermini 300 kr.-init amerlanerusut innarluutillit pillugit malittarisassatigut matussuserneqarsinnaapput.
- Ingerlaavartumik aningaasartuutit ukiumut 300 kr.-nit ikinnerusut innarluutillip nammineq akilertariaqarpai.
- Ingerlaavartumik aningaasartuutit arlallit ataatsimoortumik qinnuteqaatigineqarnermini 300 kr.-init amerlanerusut innarluutillit pillugit malittarisassatigut matussuserneqarsinnaapput.
- Aningaasat 300 kr.-init amerlanerusut qinnuteqaatigineqarpata aningaasat taakku tamarmik akursissutigineqassapput.

Ikiorserneqarnissamut akuersineq

Ikiorsiiniutinik toqqaaniarneq inuk ikiorserneqartussaq suleqatigalugu ingerlanneqartassaaq:

- Inersimasut nammineersinnaassuseqartut - *innarluutillillu inersimasut* amerlanersaat *nammineersinnaassuseqartuupput* - ikiorsiiniutinik aallartitsisoqarnissaa paasillugulu akuersaarsimassavaat.
- Inersimasoq nammineersinnaassusiigaasimappat nakkutilliisutut oqartussaasoq akuersisinneqaaqassaaq.
- Meeqqat inuusuttullu 18-inik ukioqalersimangitsut eqqarsaatigalugit angajoqqaatut oqartussaassuseqartoq akuersitinneqarsimassaaq. Ikiorsiiniutit taamaallaat meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu peqqussummi malittarisassat tunngavigalugit pinngitsaaliinikkut ingerlanniarneqarsinnaapput, angajoqqaatut oqartussaassuseqartup taamaaliornissamut itigartitsinera meeqqap atugarissaarnissaanik ulorianartorsiortitsisoq uppernarsarneqarsinnaappat.

Innarluutilik/angajoqqaatut oqartussaassuseqartoq sapinngisamik allakkatigut akuersitinneqassaaq, assersuutigalugu ikiorsinniutip qinnuteqaatigineqarnerani atsiortinneqarneratigut. *Ikiorsiiniutit sunik kinguneqarnissaat toqqaanissamullu periarfissat suunersut innarluutilimmu paasitissallugit suliamik ingerlatsisup suliaassaraa.* Taamaattumik innarluutilik suut pillugit akuersaarnersoq paasitinneqassaaq.

Inuk innarluutilik piumanngitsoq najukkamiit najukkamut allamut nuutsinniartariaqan-ngilaq. Suliamik ingerlatsisup, ilaquataasut il.il. pineqartumut pitsaanertut naliliinerat kisimi naammanngilaq. Kisianni nuutsitsisoqartariaqalersinnaavoq inuk pineqartoq najukkaminiiginnaruni atugarissaarnissami tungaatigut annertuumik ulorianartorsiortinneqalersinnaasoq naatsorsuutig-

neqarsinnaappat.

1.3 Inatsisitigut tunngavigisat - innarluutillit pillugit malittarisassat isumaginninnermi malittarisassanut sanilliullugit

Innarluutillit pillugit malittarisassat periarfissatut kingullertut

Innuttaasoq kinaluunniit inuunermi pisut arlaannit nalaanneqaruni assigiinngitsunik ikiorserneqarnissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq. *Inatsisit tamanut atuuttut inunnet innarluutilinnut soorunami aamma atuupput.*

Innarluutillit pillugit malittarisassani pingaarutilimmik tunngaviusoq tassaavoq *malittarisassatigut allatigut ikiorsiisissamut periarfissaqanngippat taakku aatsat* atorneqarsinnaanerit. Assersuutigalugu ikiorsiissutit pensionisiant inummut tapitut, meeqqanik isumaginninnermi aningaasartuutitut, pisortanit ikiorsiissutitut il.il. tunniunneqarsinnaappata innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit ikiorsiisooqassanngilaq.

Inuit innarluutillit innarluutilinnut tunngasut pillugit malittarisassat atuuttut tunngavigalugit ikiorserneqarnissaminut periarfissaqarput, ukuuppullu:

- Inunnet annertuumik innarlutilinnik ikiorsiisarneq pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994-imeersoq, inatsisartut peqqussutaatigut nr. 13-ikkut 31. oktober 1996-imeersukkut aamma inatsisartut peqqussutaatigut nr. 1, 23. maj 2000-imeersukkut allannortinneqarsimasoq.
- Inunnet annertuumik innarluutilinnut ikiorsiisarneq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 2. december 2000-imeersoq.

Taakku matuma kingorna ataatsimoortillugit *innarluutillit pillugit malittarisassanik* taagorneqarput.

Pilersuineq

Pilersuinnermi inuit allat tamarmik nalinginnaasumik inuuneqassagunik pisariaqartitaannut aningaasartuutit ilaatinneqarput: Nerisassanut, atisanut, ineqarnermut, pequtinut, sunngiffimmi soqutigisanut, meeqqat paarineqarnerannut il.il.. *Innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit innarluutillip pilersorneqarneranut ikiorsiisuteqartoqarsinnaanngilaq.*

Pilersuineq pillugu malittarisassat imaapput:

- Angajoqqaat meeqqaminut 18-it inorlugit ukiulinnut pilersuisussaataapput. Meeraq nammineq isertitaqartarpat isertitat taakku meeqqap pilersorneqarneranut angajoqqaat atortariaqarpaat. Angajoqqaat (immaqalu aamma meeqqap) isertitaat naammanngippata kommuni pisortanit ikiorsiissutit pillugit peqqussut tunngavigalugu ikiorsiisaaq.
- Inuit inersimasut imminnut pilersortussaallutillu ilaqtatik pilersortussaavaat. Suliffissaaleqineq napparsimanerluunniit pissutigalugu taamaaliorsinnaanngipta pisortanit ikiorsiissutit pillugit peqqussut tunngavigalugu ikiorsiisuteqartoqassaaq.
- Inersimasup sulisinnaassuseqarnera annertuumik ataavartumillu annikilleriarsimappat

pineqartoq siusinaartumik pensionisiaqalersinneqarsinnaavoq. Sulisinnaassuseqarneq timikkut, eqqarsartaatsikkut inooqatigiinnikkulluunniit atukkat pissutigalugit annikilleriarsimasinnaavoq. Taamaattumik inuit innarluutilippasuit siusinaartumik pensionisiaqalernissamut pisinnaatitaasussaapput.

Malittarisassat taakku inunnt innarluutilinnut aamma atuupput. Taamaalillutik imminnut pilersornissaminnut kiisalu aapparissaminnik meeqqaminnillu 18-it inorlugit ukiulinnik pilersuinissaminnut pisussaaffeqarput. Sulinikkut isertitat siusinaartumilluunniit pensionisiat allanillu isertitaqartaraanni taakku ilanngullugit pilersuinermit aningaasartuutitut matusissutigineqartussaapput. Aningaasat taakku naammangippata pineqartoq innuttaasut allat pineqartarnerattulli ikiorserneqarsinnaavoq. *Kisianni pilersuineq pillugu malittarisassat innarluutillit pillugit malittarisassanut ilaanngillat.*

Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiineq

Meeqqat innarluutillit angajoqqaaveruttut: Aallaavittut meeqqat taakku - meeqqat allat tamaasa assigalugit - meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu peqqussut tunngavigalugu ilaquitariinnut paarsassanngortinneqarsinnaapput, angajoqqaarvissiarartinneqarsinnaallutik imaluunniit pisariaqarpat ulloq unnuarlu paqqinniffimmut inissinneqarsinnaallutik. Ikiorsiiniutit nalinginnaasut meeqqap innarluuteqarnera pissutigalugu naammangippata aatsaat innarluutillit pillugit malittarisassani ikiorsiinissamut periarfissat atorneqarsinnaapput.

Meeqqat innarluutillit isumagineqarnermikkut sumiginnagaasut: Taamatut pisoqartillugu aallaavittut meeqqap allatulli isumagineqarnermikkut sumiginnagaasutulli meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu peqqussut tunngavigalugu ikiorneqarnermikkut aamma atuuppoq. Taamaattorli ikiorserneqarnermikkut pisariaqartitsineq qaqugukkat pissutsinik inooqatigiinnermut tunngasunik qaqugukkullu innarluuteqarnermikkut pissuteqarnermikkut killileruminaassinnaavoq. Pissutsit taakku akuleriissimagajuttarput.

Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiisarneq pillugu peqqussut atorneqassaaq angajoqqaat meeqqamik pilersornissaat paaqqutarinissaallu *isumagisinnaanngippasuk*. Tassa meeqqap innarluuteqarnera puigorallarneqartariaqarpoq, inooqatigiinnermullu tunngasuinnaat isiginarallarlugit. Tamanna aamma atuuppoq meeqqap innarluuteqarnera pissutigalugu isumaginninnissamik sumiginnasoqartoq pasitsaassimaneqarpat. Tassani angajoqqaat meeqqat pisariaqartitaannik isiginninnigitsuusaartut pineqarput, tamannalu inooqatigiinnikkut ajornartorsiutaavoq. Tamatumani aningaasartuutit kommunip akiligassarai.

Innarluutillit pillugit malittarisassat atorneqarsinnaapput meeraq innarluuteqarnera pissutigalugu angajoqqaat nalinginnaasumik pisinnaasaat tunniussinnaasaallu sinnerujussuarlugit *pisariaqartitsisuuppata*: Piffissaqarneq, naammagittarneq, nukissat, immikkut ilisimasaqarneq, avatangiisit immikkut ittut imaluunniit immikkut ittumik katsorsarneqarneq sungiusarneqarnerluunniit.

Angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsineq

Illumi suliassanut nalinginnaasunut (eqqiaanermut, nerisassiornermut, atisanik errorsinermit

il.il.) aamma timikkut eqqiluisaarnermut ikiorneqarnissaq pisariaqartinne-qaraangat kommuni angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsinissamik akuersissuteqartarpoq. Ilaatigut utoqqaat, annertuumik innarluutillit, ilaqutariit innarluutilittaminnik imminniititsisut il.il. angerlarsimaffimmi ikiorteqartinneqartarput.

*Innarluutillit pillugit malittarisassat inuit innarluutillit angerlarsimaffiini ikiortit suliassanik suliaqartitsinermut tapersersortitut ikiorteqartitsinissamut **atorneqarsinnaanngillat**.* Tapersersortitut ikiortip angerlarsimaffimilu ikiortip suliassaasa assigiinngissutaat innuttaasunut annertuumik innarluuteqartunut tapersersorteqarnissamut tiiminik ikiorsiisarneq pillugu ilitsersuummi aamma angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsisarneq pillugu ilitsersuummi tamarmik december 2003-imeersut erseqqinnerusumik nassuiarneqarput.

Atuartitsineq atuarfeqarfillu

Atuarfeqarfimmut atuartitsinermut ilinniartitaanermullu tunngasut tamarmik KIIP-ip (Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut Ilageeqarnermullu Pisortaqaarfiup) ataaniipput. Taamaalilluni atuartut ilinniartullu assigiinngissutaat mianeralugit atuartitsisoqartarnissaanut ilinniartitsisoqartarnissaanullu KIIP pisussaaffeqarpoq.

Atuartunut ilinniartunullu atuartinneqartussanut/ilinniartinneqartussanut init naleqquttut, ilinniartitsisut atuartitsinermilu atortussat pigineqartussaapput.

Tamanna meeqqat inersimasullu innarluutillit eqqarsaatigalugit aamma atuuppoq. Taamaattuumik atuartitsinermut atortussanut, init atuartitsiviusut aaqqissuunneqarnerinut, isertarialersuiner-mut kiisalu atuartitsinermi/anitsiarnerni sulisunik amerlanerusunik sulisoqarnissamut ikiorsiissu-tit *innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit akuersissutigineqarsinnaanngillat.* Meeqqat atuarfianni atuartut eqqarsaatigalugit suliassaq taanna kommunip atuarfeqarnermik ingerlatsiveqarfiata suliassaraa.

Tamanna aamma *kultureqarnermut ilageeqarnermullu tunngasunut* atuuppoq, matumani oqaluf-finnik kulturikkullu ingelataqarfinnik aaqqissuussinerit isertarialersuinerillu ilanngullugit eqqar-saatigalugit, taamatuttaarlu apersortittussanik atuartitsineq aamma eqqarsaatigalugu, soorlu tusi-lartunut oqalutsinik pissarsiniarneq akissarsiaqartitsinerlu.

Atuarfeqarfik pillugu aalajangersakkat innarluutillillu pillugit malittarisassat immikkoorti-simaneqarnerat immikkoortumi 3.8-mi erseqqinnerusumik eqqartorneqarpoq.

Peqqinnissaqarfik

Inuit innarluutillit nappaataannik katsorsaaneq tamarmi peqqinnissaqarfimmiippoq, soorlu allat tamarmik taamatut pineqartartut. Tamatuma saniatigut innarluutillit immikkut ittunik pisariaqar-titsippata peqqinnissaqarfimmit isumagineqartussaapput. Tamanna iluaqusersuutit aalajangersi-masut ilaannut atuuppoq, tassami taakku peqqinnissaqarfimmi sulisunit immikkut ilinniagaqarsi-masunit naleqqussarneqartartussaammata, assersuutigalugu:

- taliusat/niusut qerattaqutitullu qiterutit,

- kamippaat skuullu immikkut naleqqussakkat,
- tusartaatit,
- isarussat sakkortoorujussuit isarussalluunniit immikkut ittut.

Misissuinerni napparsimmavinnullu unitsitsinerni tusilartunut oqalutsinik pissarsinianeq akissarsiaqartitsinerlu peqqinnissaqarfiup aamma akisussaaffigaa.

Peqqinnissaqarfik pillugu aalajangersakkat innarluutillillu pillugit malittarisassat immikkoortisimaneqarnerat immikkoortumi 3.10-mi erseqqinnerusumik eqqartorneqarpoq.

Immikkoortoq 2 Annertuumik innarluuteqarneq

2.1 Taaguutit nassuiaatillu

Inuk innarluutilik *innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit ikiorserneqassagaangat makku tamatigut piumasaqaataasarput:*

- inuup pisinnaasaqassusiata annertussusianik pisuni ataasiakkaani naliliineq, *aamma*
- ikiorsiiniutit suut pineqartup ajornartorsiutaanik oqilisaassisuusinnaanerik naliliineq.

Tassa *innarluutip ikiorsiiniutillu qinnuteqaatigineqartup toqqaannartumik ataqatigiinninissaat piumasaqaataavoq.*

Assersuut: Inuup illuanik nioqangitsup issiavik assakaasulik kaassuartagaq angalaarnermini assut iluaqutigisinnaagunarpaa.

Inuup taassuma suut tamaasa nammineerfigisinnaappagit, angalaarniarnera eqqaassaann-gikkaanni, tapersersortitut ikiorti pisariaqartinneqarnaviannqilaq.

Inuk alla illuanik nioqangitsoq tamatuma saniatigut eqqarsartaatsimigut kinguar-simasuusoq issiavimmik assakaasulimmik innaallagissamoortumik immaqa pi-sariaqartitsinaviannqilaq - qulakkeerneqartariaqarmat ilumut atorsinnaaneraa. Imaas-sinnaavoq tapersersortitut ikiorteqaruni issiaviup atornissaa ilikkarsinnaagaa. Taamaappat issiavimmik assakkaalisummik atuinissamik pineqartoq ilinniarnermi nalaani issiavimmik assakaasulimmik tapersersortitullu ikiortimik peqartinneqartariaqarpoq.

Inuup pisinnaasaqassusiata sumut killeqarneranik naliliineq pingaartuuvoq, inuk pineqartoq isu-maginninnermik ingerlatsivimmi ilisarimaneeqareeraluarpalluunniit. *Pisinnaasaqassutsip killif-fiata* ilorraap tunaanut ajornerulluunniit tungaanut allanngorsinnaanera allanngoraqattaarsinnaa-neraluunniit eqqumaffigilluinnartariaqarpoq. Taamaattumik siusinnerusukkut peqqussut tunnga-vigalugu ikiorserneqarsimaneq tunngavigiinnarlugu ikiorsiisoqaqqinnissaa tamatigut naatsorsuu-tigineqarsinnaasartussannqilaq.

Nalinginnaasumik pisinnaasaqassuseq pisinnaasaqassutsillu annikilleriarnera

Inuit tamarmik ullut tamaasa nalinginnaasutut isigineqartunik assigiinningsorpassuarnik iliuse-qartarput. Ullaakkut makittarput, ermittarlutik, nerisarlutik, piniariartarlutik, aalisariartarlutik, suliarartarlutik, ikinngutiminnut pulaartarlutik, niuerniartarlutik, aviisinik atuartarlutik allarpas-suarnillu iliuseqartarlutik. Timertik, qarasartik ilisimassusertillu immikkut ajornartorsiutiginni-laak. Tamakkorpasuit ulluinnarni inuunermut ilaasut iliuserinissaannut ikiorneqarnissartik pisa-riaqartinngilaat. Taakku *nalinginnaasumik pisinnaasaqassuseqarput.*

Inuit ilaat immikkut ajornartorsiuteqartarput, allat sapinngisaat sapertarlugit. Sapigaat *pisinnaa-saqassutsip annikilleriaataanik* taaneqartarput.

Assersuut: Inuup Paviamik taagugassatta ajutoornikkut nissumi illua annaavaa. Niuerniar-

sinnaajunnaarpoq, qaqqami pisuttuarsinnaajunnaarluni angallamminulluunniit ikisinnaajunnaarluni. Kisianni nissut atornagit pisinnaasani suli sapinngilai - nerisinnaavoq, aviisunik atuarsinnaalluni, ilaqttani eqqissisimaqaqatigisinnaallugit il.il.. Pisinnaasaqassusia annikilleriarpoq, tassalu nalinginnaasumik pisussinnaajunnaarami.

Nuna quatsermat Pavia orluvoq, niaqqumigullu anerami qaratsani ajoquserlugu. Puigutoorujussuanngorpoq, assullu qasoqqasalerluni. Nerisassat sumiinnerat eqqaamasinnaagaangamiuk nerisarpoq. Kaffiliortarpoq, kaffilianili suli qalanngitsoq sinilersoortarluni. Pulaartoqarpiassaarpoq, oqaatsinimi uteqattaartuarmagit. Suli fjernsynerujoorsinnaallunilu radiomik tusarnaarujooorsinnaavoq. Paviap silarsuaa qumarpoq, pisinnaasaqassutsinimi arlalitsigut annikilleriaateqarmat

Pavia siusinnerusukkut uummaarissimagaluaqisoq massakut ulloq naallagu kisimiilluni angerlarsimaannartunngorpoq, sunalu ajoqutaanersoq paasisinnaanagu. Tarnimigut napparsimaleriartuaarpoq - ruujorini erngup aqqutaani nipinik tusaasaqartalerpoq, erngullu kuut-sinnissaa ersigilerlugu, fjernsyni radiulu ersigilerpai, ipitinniartutummi ittarmanni, ikinnissaallu qunugilerlugit. Paviap massakut ulluinnarni pisinnaasami amerlanerpaartaasigut pisinnaasaqassusia annikilleriarsimalerpoq.

Pisinnaasaqassutsip annertuumik annikilleriarnera

Inuup pisinnaasaqassusia annertuumik annikilleriartarpoq:

- *imminut isumagisinnaajunnaaruni* - assersuutigalugu ermissinnaajunnaa-runi/errorsinnaajunnaaruni, atisalersorsinnaajunnaaruni, nammineerluni nerisinnaajunnaaruni,
- *silami illullu iluani nammineerluni angalaarsinnaajunnaaruni* - assersuutigalugu niuerniarsinnaajunnaaruni, ilaqttaaminut ikinngutiminullu pulaarsinnaajunnaaruni, sunngiffimmi ingerlatanut peqataasinnaajunnaaruni,
- *attaveqarfignissinnaajunnaaruni* - nassuiaatiginiakkani allanut paasitissinnaajunnaarunigit, imaluunniit allat oqaatsit allatulluunniit iliorlutik imminut paasitinnigaat paasisinnaajunnaarunigit.

Pineqartup qulaani allaaserineqartut arlaat *ataasiinnarluunniit* atuallakkuniuk pisinnaasaqassusia annertuumik annikilleriarsimassaaq.

Pisinnaasaqassuseq *annertuumik* annikillerianngikkaluarluni annikilleriarsimasinnaavoq. Pisinnaasaqassuseq annertuumik annikilleriarsimagaluartoq ilorraap tungaanut saatinniarneqarnissaanut iluatsitsiniartoqarsinnaavoq.

Assersuut: Pelep nissumi illua annaavaa, soorlu Pavia aamma taamatut pisimasoq, taakkulu marluullutik siusinnerusumut sanilliullugu illup iluani silamilu angalaalussinnaajunnaarput. Taakku marluullutik pisinnaasassaqaqassusii annertuumik annikilleriarput. Kisianni Pele Paviamit iluatsitsineruvoq, tassami Pele niuusartaarsinnaavoq, nalinginnaakannersumillu angalaarsinnaalerluni. Illup iluani, illoqarfimmi nunaqarfimmiluunniit pisuaqisinnaanngorpoq, naak arriinnerugaluartumik, naammaginartumilli. Pelep pisinnaasaqassusia annertuumik annikillismajunnaarpoq, annikitsuinnarmilli. Tassami niuusaa pisinnaasaqassutsimigut annaasaata ilarujussuanik taarsiisuummat.

Pisinnaasaqassutsikkut annikilleriaatit annikinnerusut arlallit *katillutik* pisinnaasaqassutsip annertuumik annikilleriarneranik nassataqarsinnaapput.

Assersuut: Arnap Inummik atillip Paviatut Peletullu nissumi illua annaavaa. Inuk Peletulli niuusartaarpoq. Kisianni Inuk uummalluttuuvoq, taamaattumillu nukittuujunani. Illuttut nioqarallarami sapinnginnerugalarpoq. Niuusaqarlunili pisunniarneq nukkiornarneruvoq, taamaattumillu niuusaqaraluarluni qanittunnguaannarmut pisussinnaavoq, taamalu qummu-kajaat majuartarfiillu saperluinnarlugit. Taamaattumik Inuup Pelemit allaassutigaa pisinnaasaqassusia suli annertuumik annikilleriarsimammat.

Tassa pisinnaasaqassutsip annertussusia pineqartup ulluinnarni qanoq pisinnaasaqartigissusia ataatsimut isigalugu naliliinikkut aalajangerniarneqartariaqarpoq. Ataatsimut naliliinermi tassani sutigut tamatigut pisinnaasaqassutsip annikilleriaatai annikitsualukkuutaat annertuukkuutaallu tamarmik ilaatinneqassapput. Innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit *aatsaat* ikiorsiisoqarsinnaavoq taamatut ataatsimoortumik naliliinermi pisinnaasaqassuseq *annertuumik annikilleriarsimasutut isigineqarpat*. Pisuni allani aningaasartuutit pineqartup nammineq akilertariaqarpai, inatsisilluunniit allat aqutigalugit ikiorneqarnissani qinnuteqaatigisariaqarlugu.

Annertuumik innarluuteqarneq

*Innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit ikiorsiisoqassappat pineqartup annertuumik innarluuteqartuunissaa tunngaviussaaq. Pineqartoq **annikinnerusumik** innarluuteqarpat - tassalu **annertuumik innarluutiliunngippat** - pineqartup **aningaasartuutit nammineq akilissavai**, inatsisilluunniit allat aqutigalugit ikiorneqarnissani qinnuteqaatigisariaqarlugu.*

Imaattoqarpat pineqartoq annertuumik innarluutilittut isigineqassaaq:

- 1) pineqartup *pisinnaasaqassusia annertuumik annikilleriarsimappat*, **aamma**
- 2) pisinnaasaqassutsip annikilleriarnera *timikkut eqqarsartaatsikkulluunniit piffissami siviisuumi ajoquteqarnermik, ajoqusernermik imaluunniit eqqarsartaatsikkut kinguarsimanermik* pissuteqarpat, **aamma**
- 3) pisinnaasaqassutsip annikilleriarnera pineqartup *inuuniarnikkut atugaasa ilann-gunnerisigut ulluinnarni nalinginnaasumik inuunissaminut periarfissaanik annertuumik annaasaqaataappat killiliisuuppalluunniit, innutaasullu allat naligalugit inuiaqatigiit inuuneranni peqatasinnaanngippat*.

Inuk pineqartoq annertuumik innarluutilittut isigineqassappat *qulaani taaneqartut pingasut tamarmik atuutissapput*.

Imm. 2) immikkoortumi 2.2-mi erseqqinnerusumik nassuiarneqassaaq.

Imm. 3) immikkooortumi 1.1-imi naatsumik nassuiarneqareerpoq. Immikkoortup taassuma pingaarutaa tassaavoq inuup pineqartup pisinnaasaqassusiata annikilleriaataata assigiinngitsorpasuumik nassataqarnera, pissutsit pineqartup avatangiiserisai tassani aalajangiisuusarmata. Taamaattumik pissutsit taakku inuk pineqartoq annertuumik innarluutiliunersoq naliliinarnermi ilaatinneqartariaqarput.

Assersuut: Inuup assersuummi kingullermi allaaserineqartup niuusaqarnini uummalluttuuninilu ataatsikkoortikkamigit pisinnaasaqassutsimigut aannaasai annertuujupput. Inuk illumi inissiamiluunniit ajornanngitsumik iserfigineqarsinnaasumi najugaqaruni illumi qattornup qaaniittumi najugaqarnerminut sanilliulluni innarluuteqannginnerussaag. Suliffimminut niuertarfinnullu siumut uterlugulu bussersinnaaguni pisuinnartariaqarnerminit annikinneralaarsuarmik innarluuteqassaaq. Allaffimmiuuppat pisinnaasaqassusiata annikilleriaataa sunniuteqangaarnaviangilaq. Peqqissaasutulli atorfeqarpat tamanna annertuumik innarluutaassaaq.

Inuk pineqartoq annertuumik innarluuteqarnersoq Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup naliliivigisarpaa, kommunip inassuteqaateqarneratigut. Paasissutissat makku Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup pigissavai:

- nakorsap oqaaseqaataa, pineqartup nappaataanik ajoquserneranilluunniit allaaserinninnertalik, *imaluunniit* allatigut suliaqartup naliliinera, assersuutigalugu tarnip pissusiinik ilisimassallip misissuina,
- inuup pisinnaasaanik pisinnaasaqassusiatalu sumut killeqarneranik isumaginninnermik ingerlatsiviup allaaserinninnera, kiisalu
- allaaserinninnerit inuunermi atukkat pisinnaasaqassutsip annikilleriarnerata uluinnarni inuunermut sunniutaanik naliliiniarnermut pingaaruteqartut.

Pineqartup ilumut annertuumik innarluuteqarnerata naliliivigineqarnerani pisuni ataasiakkaani aningaasartuutaanerusut amerlassusiat naliliiniarnermi ilaatinneqarsinnaapput. Assersuutigalugu tassaasinnaavoq annertuumik sapigaqarnerit, nerisassanut, atisanut assigisaannullu immikkut itunut *amerlasoorujussuarnik aningaasartuutaasartut*.

Inuit 63-it sinnerlugit ukiullit

Innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit ikiorsiissuteqarnissamut akuersissutaasartut inunnut 63-inik ukioqalersimannngitsuinnarnut atuuttarput. Pineqartoq 63-inik ukioqaleruni utoq-qalineq pissutigalugu pensionisiaqarsinnaatitaallissaaq, ikiorsiissutillu pisariaqartinneqartut pensionisanut inummut tapit aqutigalugit qinnuteqaatigineqartalissallutik.

Taamaattorli inuit 1. januar 1984 sioqqullugu inunnik annertuumik innarluutilinnik ikiorsiineq pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 9, 1979-imeersoq tunngavigalugu timimikkut eqqarsartaatsimikkulluunniit annertuumik innarluutilittut nalunaarsorneqasmasut 60-inik ukioqalereeraluaruniluunniit peqqussut taanna tunngavigalugu ikiorserneqarnissaminnut pisinnaatitaaffeqassapput.

2.2. Pisinnaasaqassutsip annikilleriarneranut pissutaasartut

Eqqarsartaatsikkut pisinnaasat annikilleriarnerat

Eqqarsartaatsikkut pisinnaasat annikilleriarnerat tassaavoq pineqartup paasinninniarnermigut, ilikkarsinnaassuseqarnermigut isumatuumillu eqqarsarsinnaassutsimigut assut ajornartorsionera kiisalu ulluinnarni suut nalinginnaasumik ataqatigiinneqarnerannik paasinnissinnaanermikkut ajornartorsiuteqarnerat.

Eqqarsartaatsikkut kinguarsimaneq tassaavoq eqqaarsartaatsikkut pisinnaasat nalinginnaasut annikilleriarnerat, taamaalillutik eqqarsartaatsimut attuumassuteqartut tamarluinnangajammik sunnerneqarsimalersarlutik. Eqqarsartaatsikkut kinguarsimasuuneq inunnguuseralugu innarluutaasinnaavoq, erniunermi ajoqusernerup kingunerisaanik pilersinnaavoq, imaluunniit meeraaraanerup nalaani nappaatigisimasap kingunerisinnaallugu, assersuutigalugu meningitisip (qaratsap ameraasaanik aseruuttoorneq).

Qaratsakkut ajoqusernerit meeqqanik anginerusunik inersimasunilluunniit eqquisut assersuutigalugu pilersarput qaratsakkut aanaartoornerup, niaqqup saarnata aserornerata imaluunniit niaqqukkut annerujussuarnerup, iltimik amigaateqarnerup (assersuutigalugu immamut nakkarnikkut uummammilluunniit unittoornikkut), toqunartortornikkut (assersuutigalugu qalipaait kemikaliallu allat aalaannik toqunartulinnik najuussuinikkut) imigassamilluunniit/ikiaroorartunilluunniit atonerluinerup kingunerisaanik.

Eqqarsartaatsikkut nappaatit

Eqqarsartaatsikkut/tarnikkut nappaatit assigiinngitsorpassuupput, inuup pissutsinut piviusunut isummarsinnaassuseqarneranik sunniisartut. Assersuutigalugu eqqarsartaatsikkut nappaatip inuk inoqatiminut, sunut assigiinngitsunut tigussaasunut, pisunut iliuitsinullu ima ersisunngortitsigisinnavaat, allaat inuk taanna ulluinnarni nalinginnaasumik inuuneqarsinnaajunnaarsillugu. Eqqarsartaatsikkut/tarnikkut nappaatit assigiinngitsut tamarmik immikkut assigiinngitsumik saqqummertarput, pineqartullu ulluinnarni inuunerata ilarujussuanik assigiimmik sunniuteqartarlutik.

Eqqarsartaatsikkut nappaatit akornanni pingaartumik marluk inunni annertuumik innarluuteqartutut nappaatisioneqarsimasuni ilisarineqarsinnaagajuttarput:

Skizofreni tassaavoq eqqarsartaatsikkut nappaatit assigiinngitsutut saqqummarsinnaasut ataatsimoortumik taaguutigisaat, taamaalillutik nappaatip ilisarnaatai sakkortunerpaamik atuuttut assigiinngitsuusinnaallutik. Ilisarnaataagajuttut tassaapput piunngitsunik takorluugaqalernerit (assersuutigalugu Guutiuvunga, Jesusiuvunga, fjernsyni uummarpoq, nerisassat toqunartulersugaapput) aamma takorruineq allallu tusaasinnaanngisaannik tusaasaqartuusisarneq, inuit allat attaveqarfiginissaannut ersineq, pisullu ajorluinnarfiini matoqqalluinnalernerneq, ilatsiinnalernerlu aamma malsorneqartutut misigisimaneq (assersuutigalugu inuit allat tamarmik ajortitsiniarlutik peqatigii-pilunnernut ilaasut).

Skizofreni amerlanerpaatigut 20-25-nik ukioqarnermi takuttarpoq.

Isumatsangaarsimanerup (depression) ilisarnaatigai oqimaatsuinnarnik eqqarsaateqarluni nikallu-ngarujussualerneq, sakissatigut nanertorneqartutut misigisimaneq, qasoqqajualerneq ilatsiinna-

lernerlu aamma arriitsuinnarmik eqqarsariarsinnaassuseqalerneq. Isumatsangaarsimaneq inuunermi piffissap ilaannaani atuukkajuttarpoq, piffissallu taakku akornni inuuneq nalinginnaasumik ingerlasarluni. Inuit ilarpaaluini isumatsangaarsimaneq *nuannaarujussuarnerlu (mani)* taassaangiusartumik nuannaarnertalik isumalluarpalaarnertalillu uninngaveqannginnermik, suliuarnermik qasunermik misigiffiunngitsumik nassataqartoq paarlagaattarlutik.

Isumatsangaarsimaneq /nuannaarujussuarneq tassaapput eqqarsartaatsikkut nappaatit inersimasuinnarnit atorneqartartut.

Eqqarsartaatsikkut nappaatit inersimasunit atorneqartartut *meeqqanit* atorneqarneq ajorput. Inunnguuseralugu nappaateqarpoq meeqqap avatimini pisunik paasinnittarneranik qisuariartarneranillu, ukkatarinnissinnaassuseqarneranik kiisalu meeqqanut allanut inersimasunullu attaveqarfiginnissinnaaneramik akornusiisartunik. Nappaatit taakku (assersuutigalugu *enfantil autisme*) - qujanartumik qaqutigoortut - 2-3-nik ukioqalernerimiilli malunniutereertarput. Aammattaaq anaanaasup naartunermi nalaani imigassartorpallaarsimaneratigut meeqqat inunngorsinnaasaarput *imigassartorpallaarnerup kingunerisaanik ajoquteqalereersimallutik*. Meeqqani eqqarsartaatsikkut nappaatit tamaattut eqqarsartaatsikkut kinguarsimanermik ilaqarajuttarput.

Timikkut pisinnaassutsip annikilleriarneri

Tassaniipput nappaatit ajoqusernerillu assigiinngitsut, inuup timiminik atuisinnaaneramik nalinginnaasumillu aalasinnaaneranik killiliisartut.

Timimi tamarmi timilluunniit ilaannaani *nukillaarnerup* kingunerisarpaa timip tamarmi nukeerunnera, imaluunniit timip nukiiisa annertuumik annikilleriarnerat. *Spasticitet* nukillaarneruvoq immikkut ittoq, aalaatsit sajunnerillu nammineq aqussinnaajunnaarnerinik kinguneqartoq, nukiiit atornerisa ataqatigiissarneqarsinnaannginnerisigut uissanngusutullu uppeqqajaanikkut malunniuttartoq. Nukillaarnerit taakku marluk tassaagajupput qaratsap ajoquserneqarnerata kinguneri.

Saanerni (assersuutigalugu *gigteqarneq*) nukinnilu (assersuutigalugu *nukiiit nungunerat*) nappaatit assigiinngitsut timikkut pisinnaasat annikilleriarnerannik nassataqarsinnaapput. Anersaartornermi *anniaatit* ajornartorsiutilluunniit (assersuutigalugu *astma uummallunnerluunniit* pissutigalugit) nappaatinut assersuutissaapput timikkut pisinnaasanik annertuumik killiliisinnaasutut.

Attaveqatiginnissinnaassutsip annikilleriarneri

Inuup attaveqarfiginnissinnaassusia annikilleriarsimappat pineqartoq allat paasisinnaasaannik attaveqarfiginnissinnaanngilaq, imaluunniit allat qanoq nalunaarfiginiarneraanni paasisinnaassanagu.

Oqalunnermi timip pisatai (qaneq, oqaq torluummi nipiliuutit) ajoqusersimasinnaapput, assersuutigalugu inunnguuseralugu *qarlut qilaallu sippakuunerat* pissutigalugu (pilattaanikkut suliarineqarsinnaavoq), imaluunniit *nukillaarnerup* kingunerisaanik.

Oqalussinnaajunnaarneq/oqaluttunik paasinnissinnaajunnaarneq (afasi) qaratsap ajoqusernerata kingunerisa aalajangersimasut ilagaat. Pineqartup oqalulluni nalunaarutiginiakkanik paasinnissinnaajunnaarnera pisut ilaanni afasip kingunerisarpaa. Pisuni allani pineqartoq oqaluttut paasinnagaaluarlugit nammineq oqalulluni akisinnaajunnaarsimasarpoq, imaluunniit oqaatsit taaguutillu kukkulluinnartut atorlugit oqalunniartarluni.

Meeqqani oqalunnikkut ineriartornerup kingusinnera alliartrornerup nalaani sungiusarneqannginnermik sumiginnagaanermilluunniit pissuteqartoq annertuumik *innarluutaanngilaq*. Tamanna pisinnaasaqassutsip annikilleriarneraa nappaammik ajoqusernermilluunniit pissuteqanngitsaq. Meeqqap tassuuna ikiorneqarnissamik pisariaqartitai meeqqanik isumaginninnermi ikiorsiiniutit aqqutigalugit ikiorsiissutigineqassaaq.

Maluginnissinnaassutsit annikilleriarneri

Maluginnissinnaassutsit tassaapput isigisinnaassuseq, tusaasinnaasuseq, avatini (timillu sinnerani) maluginnissinnaassuseq kiisalu timip aalaasaanik ilullu naluunaarutaanik malugisaqarsinnaassuseq. Maluginnissinnaassutsinit taakkunannga isigisinnaassuseq tusaasinnaassuserlu eqqumaffigineqarnerpaapput.

Isigisinnaassuseqarnerup annikilleriarsimanera pissutigalugu pineqartoq isigisinnaassutsini atorlugu allat sapinngisaattut iliorsinnaajunnaruni *inooqatigiinnerup tungaanit isigalugu tappiitsutut* isigineqalersarpoq. Isigiarsuleriiginnarluni iluaqutsersuutit pisariaqartinneqalereersarput.

Inooqatigiinnerup tungaanit isigalugu tappiitsoq tassaavoq 6/60-imit ajornerusumik isigisinnaassuseqartoq, isip isarussat tappinnerpaat kontaktlinsilluunniit pitsaanerpaat atorlugit uuttoarneqarnerani. Kisitsisit taakku takutippaat inuup nalinginnaasumik isigisinnaassuseqartup 60 meterinik ungasissuseqartut takusinnaasai tapiitsup aatsaat 6 meteritut ungasitsigalugit takusinnaagai. *Isigiarsuttuuneq* 6/18-imit aallartittarpoq: Inuup nalinginnaasumik isigisinnaassuseqartup 18 meterinik ungasitsigalugit takusinnaasai isigiarsuttup aatsaat 6 meterinik ungasitsigalugit takusinnaavai.

Taamaattorli naliliiniarnermi qaamanermut malussarissuseq isigisinnaasallu annertussusia aamma ilaatinneqartarput.

Qaaguqkuk *tusilartumik* taaneqarsinnaaneq akuerisaasunik killissalorsorneqarsimavoq. Tusaasinnassuseq 60 decibelimit ajornerugaangat iluaqusersuutit nalinginnaasumik pisariaqartinneqalersimasarput.

Inuit annertuumik ataatsikkut arlalinnik innarluuteqartut isiginiarnikkut tusaaniarnikkullu ajoqusersimagajuttarput.

Pisinnaasaqassutsit annikilleriaataannut pissutaasartut allat

Immikkoortumi 2.2-mi maani takussutissiat tamakkiisooqqajannngillat. Pisinnaasaqassutsit annikilleriaataannut pissutaasut nalinginnaanerpaat kisimik ilanngunneqarsimapput. Nappaatit allat, ajoqutit ajoqusernerillu pisinnaasaqassutsikkut ima annertutigisumik annikilleriaateqarnernut pissu-

taasinnaapput, allaat pineqartoq annertuumik innarluutiliumnginnersoq naliliiffigineqartariaqarluni.

Immikkoortoq 3 Ikiorsiiniutit

3.1 Ikiorsiiniutit pingaarnarpaat

Ilitsersuut

Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisaanni erseqqissarneqarpoq katsor-sarneqarnissamut, sungiusarneqarnissamut ikiorserneqarnissamullu periarfissat pillugit pisortat innarluutilinnut ilitsersuisassasut.

Ilitsersuineq makkununnga tunngaviusussaavoq:

- *ikiorsiiniutinik toqqaaniarnerup inummik innarluutilimmik suleqateqarluni ingerlanneqarnissaanut,*
- *inuup pineqartup akuersissuteqarsinnaaneranut.*

Ilitsersuineq kommunimit ingerlanneqassaaq, Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik suleqatigalugu aamma ingerlanneqarsinnaalluni.

Ikiorsiiniutit suusinnaanerinut assersuutit

- *Sulisut suliniuteqarnerat:* Assersuutigalugu perorsaaniikkut ikiorsiiniuteqarnermi taper-sersortitut ikiorteqartitsineq
- *Iluaqusersuutit:* Tassaasut atortut innarluummut taarsiisut, ulluinnarni inuunermi an-nertuumik oqilisaataasut, imaluunniit allanik ikiorneqarnissamik pinngitsuuisin-naannginnermik annikillilerisut.
- *Aningaasatigut ikiorsiineq:* Innarluutip kingunerisinnaasaanik aningaasartuutaa-nerusinnaasunut assigiinngitsunut arlalinnut.
- *Najugaqaqatigiiffinnik nakkutigineqarlunilu najugaqarfinnik pilersitsinernut ikiorsii-nerit.*
- *Inigisamik allanngortiterinerit:* Inigisap aaqqissuunneqarnera isertariaqarfialu naleq-quttuunngippata.
- *Oqilisaassineq:* Angerlarsimaffiup avataani piffissami sivikinnerusumi najugaqaral-larneq, assersuutigalugu paaqqinniffimmi.
- *Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqarneq:* Innarluutilik nammineq angerlarsi-maffimmini najugaqarsinnaanngippat.
- *Pikkorissartitsinerit siunnersortinillu ikiorteqartitsineq.*

3.2 Nammineq angerlarsimaffimmi najugaqarneq

Innarluutillit pillugit peqqussummi anguniagaq pingaartoq tassaavoq *annertuumik innarluutilik sapinngisamik sivilsunerpaamik nammineq angerlarsimaffimmini najugaqarnissaa siunertaralugu ikiorserneqassasoq - tamanna pineqartup nammineq kissaatigippagu, inuiaqatigiillu isaannit isigalugu taamaaliorneq illersorneqarsinnaappat.*

Anguniagaq taanna inersimasunut meeqqanullu atuuppoq, taamalu inissiarsuarni imaluunniit nammineq illugisami najugaqartunut aamma atuulluni.

Innisiap isertarfeqarneranut aaqqissuunneqarneranullu tunngasut

Innarluutit assigiinngitsut inigisap aaqqissuunneqarnera immaqalu isaariaqarneranut tunngasut eqqarsaatigalugit immikkut ittunik piunnaassusikillimasunut atuppoq, pingaartumik assakaasulinnik kaassuartakanik issiavillit, tappiitsut isigiarsuttullu eqqarsaatigalugit, inunnullu sapigaqartunut aamma atuussinnaalluni, taakku sanaartornermi inillu aaqqissuunneqarnerani atortussanik nalinginnaasumik atorpeqartartunik sapigaqartuuppata.

Inigisap naleqqutissusianik naliliineq kiisalu innisiap aaqqissuunneqarneranik isaariaqarfiinillu allanngortiterinissamik pilersaaruserneq fysio- imaluunniit ergoterapeuti, sanaartugassanik ilisimassallit allallu sulianut tunngasunik ilisimasallit isumasioqatigalugit suliarisariaqarput. Taamatut naliliiniartoqarnerani innarluutillip ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsinera inissiami pineqartumi ilumut ikiorsiissutigineqarsinnaanersoq aamma isumaliutersuutigineqartariaqarpoq.

Innarluutillip inigisaa naleqquttunngorlugu aaqqissuunneqarsinnaanngippat - immaqa silamiit isaariaqarnera nunap sivingasuuneratigut maniitsuuneratigulluunniit ajornakusoortuuppata, imaluunniit inissiaq mikivallaarpat pitsaanngippallaarluniluunniit - allanngortiterinermut aaqqissuusinerimullu aningaasartuutit ima amerlatigilersinnaapput, allaat innisiap allap naleqqunnerusup nassaariniarnissaa isumaliutersuutigineqartariaqalersinnaalluni.

Inissianik isaarialersugaanermikkut aaqqissugaanermikkullu inunnut innarluutilinnut naleqqutunik peqarnissaa kommunip isumagisassaraa.

Inunnut timimikkut pisinnaassusikillimasunut inissiat aaqqissugaanerat: Allanguuti gitinneqarsinnaasunut assersuutitut makku taaneqarsinnaapput:

- anartarfimmi/uffarfimmi igaffimmilu iikkat nuunneqarnerat,
- igaffimmi suliffiusinnaasoq qullarsinnaallunilu apparsinnaasoq,
- nerriviusap ataani sikaaviit peerlugit issiavik assakaasulik kaassuartagaq pulasinnaanngortillugu, igaffimmi sikaaviit inissisimanerisa allanngortinnerisigut igat nerinermullu atortut innarluutilimmit anguneqarsinnaasunngortillugit,
- alloriusat piarlugit,
- anartarfimmik innarluutilimmut atugassamik, uffarnermi issiavimmik, iikkami najummivinnik, igaffiup erruiviani errortarfinnilu allani imermik kuutsitsisarfiit assaap illuinnaanik ammarneqarsinnaasut ikkussuullugit,

- illup tungaanut issiavimmut assakaasulimmut qaqisarialiorneq,
- illup eqqaani quiliornikkut imaluunniit quip biilisiviulluunniit allannortiterneqarneranut atatillugu issiavimmut assakaasulimmut innaallagissamoortumut imaluunniit knallertimut pingasunik assakaasulimmut isumannaatsumik toqqorsivik (issiaviit qamutilluunniit taamaattut pisiaralugit akisuujupput, misilittakkallu takutippaat tamakku aserorteriffiginiarneqartartut).

Sanaartornermi malittarisassani (Innarluutillit assigiimmik periarfissaqartitaallutik nali-giisinneqarnissaannik ingerlatsiveqarfimmit naqitertinneqarsimasumi) qaqisarialianut, matut silissusiinut, igaffinnut anartarfinnullu piumasaqaatit allaaserineqarsimapput, taakku issiavinnik assakaasulinnik kaassuartakkanik atuisunit allanillu timimikkut innarluutilinnit atorneqarsinnaalernissaat siunertaralugu. Naqitaq taanna Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup kommunit teknikkikkut ingerlatsiviinut tamanut nassiussuussimavaa.

Innarluutillip inigisaa allannortiterneqassappat tassunga aningaasartuutit akilerneqarnissaat innarluutillit pillugit malittarisassat inatsisitigut tunngavigalugit akuersissutigineqarsinnaavoq.

Inigisap allannortiterneqarnissaa Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmit inaarutaasumik akuersissuteqarfigineqartinnagu *sanasup* suliamik ingerlatsisussap *neqeroorutaa pinngitsoorani atorneqartussa*q pissarsiarineqareersimassaaq.

Sanaartornermut qatserisartoqarnermilu oqartussat kiisalu inissiamik piginnittup *akuersissuteqartinneqarnissaa* kommunip isumagissavaa.

Inissiaq innarluutilimmit pigineqarpat *allannortiterinermullu aningaasartuutit 50.000 kr.-init amerlaneruppata* aningaasaliissutissatut akuersissutigineqartut Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup illup nalinganit sallunaveeqqusiutissavai. Illu allannortiterneqarnermi kingorna naleqarnerulera-juttarpoq - piginnittullu illu tunippagu nalingata annertuseriaata Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup pisassarissavaa.

Inigisap qimanneqarneratigut siusinnerusukkut pissusaatut ilillugu iluarsaateqqinneqarneranut (tassa innarluutilinnut naleqqussaasatit piarlugit atortunik nalinginnaasunik taasersorneqarneranut) aningaasartuutaasinnaasut Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmut qinnuteqaatigineqassapput.

Inigisap nalinginnaasumik aserfallatsaalineqarnera suliaassarfimmi tassani malittarisassat atuut-tut malillugit ingerlanneqassaaq.

Iluaqusersuutit

Iluaqusersuutit inunnut innarluutilinnut nammineersinnaanerulersitseqataalluartarnerat taamalu allanit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisinerannik annikillisitseqataasarnerat misilittagaqarfiul-luarpoq. Iluaqusersuutit suunissaannik toqqaaniarneq ergoterapeutit fysioterapeutilluunniit ima-luunniit inuit allat sulianik ilisimasaqartut suleqatigalugit piguni pitsaanerpaassaaq, taamaalior-nikkut iluaqusersuutit suut pisariaqartinneqarnerisut aamma taakku inunnut atuisussamut pisaria-qarfiatigut qanoq naleqqussarneqarsinnaanersut paasilluarsinnaajumallugu. Iluaqusersuutit suut atorneqassanersut aalajangiiniarnermi ineqarnermi pissutsit ilanngullugit aamma isiginiarneqarta-

riaqarput, taakku inigisami tatorliuutinnginnissaat qulakkeerniarlugu. Aamma innarluutillip iluaqusersuummik taassuminnga atuiumanissaa qulakkeerneqartariaqarpoq.

Iluaqusersuutit Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit tamakkiissumik akilerneqartut *innarluutilimmut atukkiussaapput*. Iluaqusersuut innarluutillip pisariaqartikkunnaarpagu taanna Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut *utertinneqassaaq*. Iluaqusersuutit taassuma allanit atorfissaqartitsisunit atorneqalernissaa immikkoortortaqarfimmiup isumagissavaa.

Atortut angerlarsimaffimmi nalinginnaasumik atorneqartartut iluaqusersuutit akuerineqarsinnaangillat. Assersuutigalugu støvsugerit, nillartaartitsiviit, kissarsuutit innaalagissamoortut, qerititsiviit, errorsiviit, båndinut immiussisutit, videut telefonillu tassaapput "iluaqusersuutit" inunnut innarluutilinnut immikkut naatsorsuussatut sanaajunatik tamanut atugassiaallutik sanaajusut. Taamaattut *atortorissaarutinik* taaneqartarput. Inuit innarluutillit atortorissaarutinik taamaattunik innuttaasut allat assigalugit nammineerlutik pisisariaqarput.

Innarluutillip napparsimmavimmut sianersinnaajumalluni *telefonimik* pisariaqartitsinera *telefonimik sianerfigineqarsinnaasuinnarmik tunineqarsinnaavoq*, tassami telefoni taamaattoq kikkunnit tamanit sianerfigineqarsinnaavoq, tassanngaanniillu napparsimmavik, politiit qatserisarfillu kisi-mik sianerfigineqarsinnaallutik. Periarfissat taamaattut kommunip malinnaavigisariaqarpai, tassami atortorissaarutit taamaattut sukkasoorujussarmik ineriartortinneqarmata.

Inuk innarluutilik atortorissaarummik pisaarniaruni innarluutillit pillugit malittarisassat aq-qutiginaqit malittarisassalli allat (pensioninut inummut tapit imaluunniit pisortanik ikiorsiissutit) aqqutigalugit qinnuteqaateqarsinnaavoq, pisiarerusutani nammineq akissaqartingikkuniuk. Pisuni ataasiakkaani Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup naliliinera tunngavigalugu aningaasartuutit *ilaat* innarluutillit pillugit malittarisassat malillugit akilerneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaavoq. Tamanna atuuttarpoq

- atortorissaarut pisinnaasaqassutsip annikilleriaataanut innarluutillip pisariaqartitsivianut taarsiisuusinnaappat, *taamaalillunilu iluaqusersuutit atorneqarpat, imaluunniit*
- atortorissaarut iluaqusersuutit aamma atorneqarsinnaasoq kalaallit angerlarsimaffiini *nalinginnaasumik* atugaanngippat, tassa angerlarsimaffiit affaanit ikinnerusunit pigineqarpat, assersuutigalugu erruivik telefaxilu.

Atortorissaarutit amerlanerujartuinnartut innarluutilinnut siunissami iluaqusersuutaalersussaapput, teknikkikkut aningaasaqarnikkullu ineriartornerup nassatarisaanik.

Iluaqusersuutinik iluarsaassineq aserfallatsaaliinerlu

Iluaqusersuutit ilaat atorneqarsinnaassagunik aserfallatsaalineqartariaqarput. Taamatuttaaq aningaasartuutit taakku innarluutillit pillugit malittarisassat atorlugit akilerneqarsinnaapput. Pisuni ataasiakkaani iluaqusersuutit nutaamik taarserneqarnissaa imminut akilersinnaanerunersoq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nalilertassavaa.

Qamutit motorillit, matumani biilit ilanngullugit

Qamutit motorillit ilaat inunnut innarluutilinnut iluaqusersuutit atussallugit naleqqulluinnartuusinnaapput. Illoqarfimmi pisullu ilaanni illoqarfiup avataatungaanut angalaarnissamut

periarfissiisinnaapput.

Qamutit motorillit *biiliunngitsut* tassaapput assersuutigalugu issiaviit assakkaasullit innaallagis-samoortut silami atugassiat, scooterit (minicrossere) knallertit pingasunik assakaasullit benzina-tortut, motorcykelit nunaannakkoortit pingasunik sisamanilluunniit assakaasullit aamma sne-scooterit.

Innarluutillit pillugit malittarisassani **biilit** innarluutilinnut atugassanngorlugit akuersis-sutigineqartarnissaat *erseqqilluinnartumik inerteqqutigineqarpoq*. Akileraartarnermut oqartussat tungaannit akitsuutit akiliinnginnissaq aamma akuersissutigineqarsinnaanngilaq innarluutilik nammineerluni biilisippat, kisianni biili *innarluutilimmut atugassanngorlugu naleqqussarneqar-simappat* motorimut akileraarummik akiliisannginnissaq Akileraartarnermi Pisorta qarfimmu qinnuteqaatigineqarsinnaavoq. Biili innarluutillimmit pisariaqartinneqarpat innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit makkununga ikiorsiinissaq akuersissutigineqarsinnaavoq:

- *biilip innarluutilimmut immikkut naleqqussarneqarnera*, assersuutigalugu gearip as-sammik nuuttakkap ikkunneqarnera, tigummiviit attataasallu nuunneqarneri,
- *biilersinnaanermut allagartartaarni arnermut* ikiorsiissutit,
- *ingerlatsinermut tapiissutit*, sillimasiinermut akiliutinut aserfallatsaaliinermullu.

Biilit innarluutilinnut naleqqussakkat eqqunneqarneranni nioqqutissanik eqqussuiner-mut akitsuutit akilinngitsoorneqarnissaa Akileraartarnermi Pisorta qarfimmu qinnuteqaatigineqarsinnaavoq.

Innarluutillip illersorneqarsinnaasumik biiliisiveqarnissaa quimilluunniit toqqorsiveqarnissaa kommunip qulakkiisavaa - inigisap aaqqissuunneqarnera pillugu immikkoortoq 3.2 takuuk.

Qamutit motorillit mikinerusut ilaat aqqusinikkut angallanner-mi inatsit malillugu biilitut isigine-qartussaapput, allalli taamaannatik. Taamaattumik suliamik ilisimasaqartuunngitsunut nalileru-minaatsorujussuusinnaavoq qamut motorilik pineqartoq biiliunersoq biiliunnginnersorluunniit. Taamaattumik Ilaqutariinner-mut Pisorta qarfiup qamummik motoorilimmik qinnuteqartoq arnerit tamaasa apeqqut taanna politii-nut aalajangiiffigisassanngorlugu saqqummiuttartussaavaa, matu-mani biilinik ingerlatsisinnaanermut allagartaqarnissaa piumasarineqarner-soq ilanngullugu paasiniarlugu.

Sulisut suliniuteqarnerat

Innummut innarluutilimmut ulluinnarni tapersersuutaasinnaasut *tapersersortitut ikiortinit anger-larsimaffimmilu ikiortinit* nalinginnaasumik ingerlanneqartarput. Tapersersortitut ikiorti Ilaquta-riinner-mut Pisorta qarfimmu akuersissutigineqartarpoq, angerlarsimaffimmilu ikiorti kommunimit akuersissutigineqartarluni.

Fysioterapeutit aamma ergoterapeutit allalluunniit sulianik ilisimassallit assersuutigalugu tapersersortitut ikiortinut ilitsersuisarput, katsorsaaneq sungiusaanerlu timikkut pisinnaasat pisariaqar-tut annaanaveersarneqarnissaat eqqarsaatigalugu.

Angerlarsimaffimmi peqqissaasut aqquutigalugit innarluutillip napparsimmavimmut attaveqarnera qulakkeerneqartarpoq. Peqqissaasup ilaatigut nakorsaasersuineq, mattutinik taasersuineq, ikit passunneqarnerat il.il. isumagisarisar-pai.

Tapersersortitut ikiorti

Tapersersortitut ikiorti *innarluutillip ulluinnarni suliassanik sapinngisamik amerlanerpaanik nammineq suliaqarnissaanut sungiusarneqarnerani pingaernerpaamik atorpeqartarpoq*, assersuutigalugu timikkut eqqiarneq, atisalersorneq, niuerniarneq, nerisassiorneq, aningaasaqarneq, kommunimut attaveqarneq, suliassaqarniarneq, sunngiffeqarneq aamma ilaqtutanut ikinngutinullu attaveqarneq eqqarsaatigalugit. Taamaalilluni tapersersortitut ikiortip suliassaa tassaavoq innarluutilimmut *perorsaanikkut tapersersuineq*, innarluutilik **peqatigalugu** *suliassanik suliaqartarnermigut*, imaluunniit suliassat innarluutilimmit suliarineqarnerini *ilitsersuussinermigut*.

Tapersersortitut ikiortip sutigut sungiusaanissaa ikiuunnissaalu innarluutillip nammineq sunniuteqaqataaffigissavaa. Tamanna iliussissanut pilersaarusiame suliarineqarnissaanut kommunip akisussaaffigisaani, suliamik ingerlatsisup, tapersersortitut ikiortip innarluutillillu *peqatigiillutik* suliarisimasaanni takuneqarsinnaassaaq. Pilersaarusiame tassani anguniakkat, aqqutisat/sakkussat piffissaliunneqartullu allaaserineqarsimassapput. Pilersaarut taanna ingerlaavartumik sivikinnerpaamillu ukiup affakkuutaartumik nalilerneqartassaaq aaqqinneqartassallunilu, pissutsinut innarluutillip atugaanut pisinnaasaanullu naleqquttuutuutinniarlugu.

Taamaattumik tapersersortitut ikiortip sulinera aallaavittut utaqqiisaannaagallarpoq, aalajangersimasumillu sivisussuseqartussaani. *Tapersersortitut ikiorti pisariaqartitsinerup nalaannaani sulisorineqartassaaq*. Pisut ilarpassuini pisariaqartitsineq inuuneq naallugu atasarpoq.

Inuit *isumaginninnermi perorsaanermik ilinniagaqarsimasut* kommunip sapinngisaaq naapertorlugu atorfinitsissavai, tassami tapersersortitut ikiortip sulinera pingaernerpaamik perorsaanerummat.

Ilaqtariinnermut Pisortaqaarfiup innuttaasunut annertuumik innarluuteqartunut tapersersorteqarnissamat tiiminik ikiorsiisarneq pillugu ilitsersuutaa december 2003-imeersoq innersuussutigineqarpoq.

Tapersersortitut ikiortip suliassanik ataqatigiissaarineq

Tapersersortitut ikiortip suliassanik ataqatigiissaarisutut suliassat ataani allaaserineqarsimasut suliarineqarnissaannut Ilaqtariinnermut Pisortaqaarfik akissarsianut tapiissuteqarsinnaavoq. Nal. akunneri pisariaqartinneqartut kommunip naatsorsussavai, tamatumalu kingorna nal. akunnerinut taakkununga akissarsiat 50%-iisa matussuserneqarnissaat Ilaqtariinnermut Pisortaqaarfimmut qinnuteqaatigisinnaallugu.

Tapersersortitut ikiortip suliassanik ataqatigiissaarinnermi *anguniagaavoq*:

- tapersersortitut ikiortip sulineranik ineriartortitsineq pitsanngorsaanerlu, taamaaliornikkut nal. akunneri ikinnerusut atorlugit pitsaassuseq annertunerusoq pissarsiarineqarsinnaalersillugu,
- tapersersortitut ikiortit sulinerup pilerinarnerulersinneqarnissaa, taamaalilluni sulisut piukkunnaatillit ajornanngippallu ilinniagaqarsimasut pilerisaarnissaat tigummiinnarnissaallu ajornannginnerulersillugu, aamma
- suliami tassani tapersersortitut ikiortit aalajangersimasumik amerlassusillit aalajangersimasumik sulisorineqartut pilersinneqarnissaat.

Suliassat:

Sulisunik aqutsineq:

- Tapersersortitut ikiortinik taartaagallartussanillu atorfinitsitsisarnermi soraarsitsisarnermilu inassuteqaateqartarneq,
- tapersersortitut ikiortit nal. akunnerisa suliffissaannik tamarmiusunik naliliineq,
- tapersersortitut ikiortit, pingaartumik nutaat suliassaat suleriaasissaallu pillugit torersumik ilitsersuineq, matumani iliuusissanut pilersaarusi atorneqartarnerat tapersersuisutullu ikiortit nalunaarusiortarnerat ilanngullugit eqqarsaatigalugit,
- isumaginninnermi suliat pillugit ataatsimeeqatigisarnerisigut tapersersuisutut ikiortit suleqatigiikkuutaat nukittorsarlugit, misilittakkaminnik paarlaateqatigiisittarnerisigut ajornartorsiutillu pillugit oqaloqatigiisittarnerisigut (sulisunik ataatsimiititsisarnissamut kommunip pisussaaffeqarnera tamatuma taarsinngilaa),
- tapersersortitut ikiorteqatigiikkuutaanik ilinniartitsineq/atuartitsineq isumagalugu (najakani ataasiakkaani inuit tamatumunnga pisinnaasaqartut atorneqarsinnaapput),
- tapersersortitut ikiorteqatigiikkuutaat sullitaallu ataatsimut isigalugit malinnaaffiginnineq, makku isumagisinnaajumallugit:
 - tapersersortitut ikiortip sullitaatalu pitsaanerpaamik suleqatigiissinneqarnissaat,
 - ingerlatat sullitalu pillugit suleqatigiinnissamut periarfissanut tapersersortitut ikiortit tappinnerulersinneqarnissaat, aamma
 - tapersersortitut ikiortip piffissaata nukisalu pitsaanerpaamik/annertunerpaamik atorneqarnissaat.

Siunnersuineq/ilitsersuineq:

- sullitat pissusilersortarnerisa perorsaanikkut qanoq iliorluni sammineqarsinnaaner atorneqarsinnaaner atorneqarsinnaaner oqaloqatigiissutigalugu/nassuiarlugu, taamalu sulinnermi piviusorsioortumik anguniagassaqarlersitsilluni,
- tapersersortitut ikiortit nutaat sullissinissaat pillugu torersumik ilitsersorlugit,
- tapersersortitut ikiortip sullitaminik suliaqarnera malinnaaffigalugu malitseqartillugulu, sulinnermilu anguniakkatigut suleriaatsitigullu ajornartorsiutaasinnaasut kiisalu siuariarnerit naliliiffigineqarnerini apeqqutit oqaloqatigiissutigalugit,
- angerlarsimaffimmi ikiortip tapersersortitullu ikiortip suliassai immikkoortisimallugit, qanorlu taakku suliarineqartarnissaat nassuiaateqarfisarlugu,
- tapersersortitut ikiortip sullitalu akornanni suleqatigiinneq nukittorsarlugu, aamma
- tapersersortitut ikiortip sullitalu ilaqaataasa akornanni suleqatigiinneq nukittorsarlugu.

Tapersersortitut ikiortit suliassaannik ataqatigiissaarisartup innarluutilinnillu sullissisup qanimorluinnaq suleqatigiinnissaat imaluunniit inuup ataatsip tapersersortitut ikiortit suliassaannik ataqatigiissaarinermik aamma innarluutilinnik sullissinermik tigumiaqarnissaa naleqquttuvoq.

Innarluutilinnut tunngasuni suliassanik ingerlatsineq aqutsinerlu kommunip suliassarai, taakkulu akissarsiatigut tapiissuteqarfineqarneq ajorput. Tassa makku eqqarsaatigalugit:

- nal. akunnerinik tapersersortitut ikiortinut atugassanik annertuumillu innarluutilinnut ikiorsiiniutinik allanik Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut qinnuteqaatit,
- tapersersortitut ikiortit akissarsiaqartitaaner at,
- naatsorsuutinik Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut tunniussisarneq, aamma
- sulisunik ataatsimiititsinerit/sulisunik isumaginnineq.

Angerlarsimaffimmi ikiorti

Angerlarsimaffimmi ikiorti tassaavoq angerlarsimaffimmi/illumi suliassanut nalinginnarnut ikiorti, soorlu eqqiaanermut, nerisassiornermut, niuerniarnermut, atisanik errorsinermut inuttullu timikkut eqqiarnermut. *Angerlarsimaffimmi ikiorti suliassanut innarluutillip nammineq sularissalugit **sungiusarsinnaanngisaanut** peqataaffigisinnaanngisaanulluunniit atorpeqassaaq.*

Angerlarsimaffimmi ikiortip suliassat taakku innarluutilik *sinnerlugu* sularissavai, tapersersortitut ikiortip sulineranit tamanna allaassutigalugu, tapersersortitummi ikiortip innarluutilik sapingisamik annertunerpaamik namminiilernissaanut ikiortussaammagu.

Inuk ataaseq innarluutilimmut angerlarsimaffimmi ikiortitut aamma tapersersortitut ikiortitut sulinnaalluarpoq. Kisianni piffissaq tapersersortitut ikiortip suliassaanik suliffia kisimi Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit akuerineqarlunilu aningaasartuutit utertillugit akiliiffigineqassaaq.

Angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsisarneq pillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup ilitsersuutaa december 2003-imeersoq innersuussutigineqarpoq.

Angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsineq kommunip kisimi suliassaralugulu aningaasartuutigisussaavaa.

Atorfinitsitsinermut tunngasut

Tapersersortitut ikiortit, tapersersortitut ikiortit suliassaannik ataqatigiissaarisooq aamma angerlarsimaffimmi ikiortit kommunip atorfinitsissavai, taakkunungalu sulisitsisuulluni. Isumaqatigiissutit atuuttut malillugit kommuni akissarsiaqartitsisussaavoq, kiisalu atorfinitsitsinermut atatillugu nalinginnaasumik aningaasartuutaasartut akilernissaannut pisussaaffeqarluni: Kommunit allamit atorfininnermut atatillugu angalanermut nuunnermullu aningaasartuutit, akiliunneqarluni feeriarnert, ilaqqat qanigisat napparsimarulunnerannut toqunerannulluunniit atatillugu angalanernut aningaasartuutit, aamma napparsimanerup, feeriarnerup, naartunerup erninerullu naalani sulinngiffeqarnerup, meeravissartaarnerup, ilinniagaqarnerup aamma pikkorissarnerup naalani taartaagallartunut kiisalu meeqqap napparsimanerani ullormi siullermi akissarsianut aningaasartuutit il.il.

Nal. akunnerisa tapersersortinut ikiorteqarnermut atorpeqartut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit utertillugit akilerneqartarneri

Tapersersortitut ikiortip sulinera innarluutilimmut ikiorsiiniutaavoq, Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut qinnuteqaatigineqarsinnaasoq. Nal. akunnerinik tapersersortitut ikiorteqartitsinermut atugassanik Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik akuersissuteqarsimappat *nal. akunneri tapersersortitut ikiorteqartitsinermut nal. akunnerisa akuerineqartut iluanni atorpeqarsimasorpiaat utertillugit akilerneqassapput.* Tassa imaappoq tapersersortitut ikiorti arlaannik peqquteqarluni ulloq ataaseq sulisimangippat akissarsianut aningaasartuutit sumilluunniit pissuteqaraluarpata Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit utertillugit akilerneqassanngitsut.

Taartaasunut aningaasartuutit: Tunngaviusooq unaavoq nal. akunneri Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersissutigeriigai sipporlugit atuisoqarsimagaluarpalluunniit, nal. akunneri akuersissutaareersut saniatigut aningaasartuutit utertinneqarsinnaanngimmata. Tassa imaappoq:

- tapersersortitut ikiortit *nal. akunnermusiallit* eqqarsaatigalugit napparsimanerup na-

laani taartaasumut aningaasartuutit Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup utertillugit akilertarpai, kisianni feeriap nalaani taartaasunut aningaasartuutit pinnagit (feeriarnersias-sammi ingerlaavartumik katersorneqartarmata). Pikkorissartitsinerit nalaanni nal. akunneri peqataaffigineqartut suliffigisatut naatsorsuunneqartut Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup utertillugit akilertarpai, kisianni nal. akunneri taarteqartitsinerit atorneqartut pinnagit.

- tapersersortitit ikiortit *qaammammusi*allit eqqarsaatigalugit napparsimanerup, feeriap pikkorissarnerillu nalaanni *taartaasunut aningaasartuutit* nunap immikkoortuani immikkoortorta qarfiup utertillugit akilerneq *ajorpai*, tassami pisuni taamaattuni qaammammusi allip akissarsiani piginnartarmagit.

Tapersersortitit ikiortit suliassaannik ataqatigiissaarisartup akissarsiaasa utertillugit akilerneqartarneri

Nal. akunneri taakku atorfinitsinneqartup isumaqatigiissutit malillugit akissarsiai tunngavigalugit Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup utertillugit akilerneqartarput.

Nal. akunneri tapersersortitit ikiortinut atugassatut ataatsimoortut (støttetimepulje)

Nal. akunneri tapersersortitit ikiortinut atugassatut ataatsimoortut tassaapput ataatsimoortillugit akuersissutigineqartartut, kommunip nal. akunnerinik tapersersortitit ikiortinut innarluutilinnut tamanut atugassanik pisariaqartitaanik matussutissaasut (nalinginnaasumik) ukiup affaanut.

Nal. akunnerisa taakku ataatsimoortut siunertaraat kommunimi Ilaqutariinnermullu Pisorta qarfiup aqutsinikkut oqilisaassinissaq. Nal. akunnerinik ataatsimoortunik akuersissuteqartarnerup kingunerisaanik kommunip nammineq naliliinini malillugu innarluutilinni ataasiakkaani pisariaqartitsinerup allanngorarnera malillugu nal. akunneri tapersersortitit ikiorteqartitsiviusut allanngorartissinnaavai - tassa Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik qinnuteqaateqarfigeqqaanngikkaluarlugu. Piffissap akuersissuteqarfiusup nalaani sap. akunnerini ataasiakkaani atuinerusoqarsinnaalluni luunniit atuinik innerusoqarsinnaavoq. *Piffissap akuersissuteqarfiusup naanerani nal. akunneri tapersersortitit ikiorteqartitsiviusussatut akuersissutaasut tamarmiusut aatsaat sipporneqarsimappata nal. akunneri sippuissutaasut utertillugit akiliiffigineqassanngillat.* Nal. akunneri atunngitsoorneqartut piffissamut akuersissuteqarfiusumut tullermut nuunneqarsinnaanngillat.

Piffissap akuersissuteqarfiusup nutaap aallartinnissaa kingusinnerpaamik qaammammik ataatsimik sioqqullugu kommunip nal. akunnerinik tapersersortitit ikiorteqarfiusussanik ataatsimoortunik Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup qinnuteqaateqassaaq.

Nal. akunnerinik tapersersortitit ikiorteqarfiusunik ataatsimoortunik kommunip qinnuteqaataa makkuninnga imaqassaaq:

- nal. akunnerinik tapersersortitit ikiorteqartitsiviusunik qassinik innarluutilinnut ataasiakkaanut tamanut sap. akunneranut pisariaqartitsisoqarnerata allaaserineqarnera,
- innarluutilinnut ataasiakkaanut tamanut iliuusissatut pilersarusiat nalunaarusiallu,
- nal. akunneri tapersersortitit ikiorteqartitsiviusussatut ataatsimoortut katillugit amerlassusiat.

Nal. akunnerisa taakku amerlassusiat kommunip Ilaqutariinnermullu Pisorta qarfiup akornanni isumaqatigiinniutigineqassapput. Piffissap akuersissuteqarfiusup nalaani siumut naatsorsuutigineqariinngitsunik nal. akunnerinik tapersersortitit ikiorteqartitsinerit atugassanik annertooru-

jussuarmik pisariaqartitsisoqalissagalarpat, assersuutigalugu annertuumik innarluutilinnik amerlanerusunik takkuttoqarneratigut, nal. akunnerisa taakku amerlineqarnissaat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfirmut isumaqatigiinniutigineqarsinnaavoq. Tamatumani nal. akunneri ataatsimoortut akuersissutigineqareersut nungussimanissaat imaluunniit piffissap akuersissuteqarfiusup naanninnerani nungussimanissaat soorunami aallaaviusussaavoq.

Ilaqutariinnermut Pisorta qarfirmut akuersissuteqarluni allagaa inuit tapersersortitut ikiorteqarsinnaatitaasut nalunaarsorsimaffiannik imaqassaaq, agguaqatigiissitsinikkut sap. akunneranut nal. akunneri qassit atorneqartarnissaat ilanngullugu nalunaarlugu.

Nal. akunneri taakku piffissap akuersissuteqarfiusup iluani inunntut allanut annertuumik innarluutilinnut atorneqarnissaat kissaatigineqarpat kommunip tamanna Ilaqutariinnermut Pisorta qarfirmut qinnuteqaatigissavaa, qinnuteqaallu taanna pisariaqartitsinerup tamarmiusup annertussiata allaaserineqarneranik iliuusissanullu pilersaarusiarmik ilaqartinneqassalluni.

Innarluuteqarnerup kingunerisaanik aningaasartuutaanerusut annertuut

Innarluutillit pillugit malittarisassat aqutigalugit akuersissutigineqartut tamarmik tassaasussaapput innarluuteqarnerup kingunerisaanik aningaasartuutaanerusut.

Tulliuttuni assersuutitut taaneqartut tassaapput aningaasartuutaanerusut, ilitsersuummi allatigut allaaserineqarsimanngitsut:

- pequtinik angerlarsimaffimilu atortunik allanik pisineq, atortoq aalajangersimasoq akisoorujussuugajuttartorlu pisariaqartinneqarmat,
- atisanik skuunillu pisisarneq, taakku innarluuteqarneq pissutigalugu sukkasoorujussuarmik nungullarsarneqartarpat,
- nerisassanik immikkut ittunik pisisarneq, taakku innarluuteqarneq pissutigalugu pisariaqartinneqarpat, assersuutigalugu assigiinngitsunik sapigaqarneq pissutigalugu,
- errorsinnermut aningaasartuutaanerusut,
- timikkut eqqiluisaarnermut atortunik pisineq, soorlu nangit ataasiaannarlugit atortakkat, usuup puui quinnermut aqutillit il.il. peqqinnissaqarfimmit pineqarsinnaanngitsut,
- taxanik angallanneqarneq, najukkami tassani atorsinnaasunik allanik angallassissutissaqanngippat.

Kommuni Ilaqutariinnermut Pisorta qarfirmut aningaasartuutaanerusut akilerneqarnissaannik qinnuteqaruni *aningaasartuutaanerusut taakku qanoq naatsorsorneqarsimanagerat* ilanngullugu allaaserissavaa: Assersuutigalugu skuunut aningaasartuutit nalinginnaasut qanoq amerlatigaat, innarluuteqarnerlu pissutigalugu immikkut aningaasartuutaasut qanoq amerlatigaat? Pisut ilaanni nakorsap oqaaseqaataa kommunip pissarsiariniassavaa, assersuutigalugu nerisassanik immikkut ittunik pisariaqartitsineq uppersaasarniarlugu.

Namineq angerlarsimaffimmi paarineqarneq paaqqutarineqarnerlu

Innarluutillip namineq angerlarsimaffiani paarsinissamut aningaasarsiaqartitsinissamut periarfissiisoqarsinnaavoq

Taamaalilluni angerlarsimaffimmi paarineqarnek ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut, nakkutigineqarluni najugaqarfimmut, utoqqaat illuannut paaqqutarinniffittulluunniit immikkoortortaqarfimmut nuunnissaralumut taarsiunneqarsinnaavoq.

Qaaguukkut aningaasarsiaqartitsisoqarnissaa akuersissutigineqarsinnaava?

Aningaasarsiaqartitsisoqassappat tunngaviuvoq

- paarsineq akissarsiaqarluni sulinermut nalinginnaasumut taarsiunneqarsimasoq, paarsisup suliffigigaluaminit soraarneratigut imaluunniit suliffissarsiuussisarfik aqqutigalugu suliffissarsiornerninik unitsitsineratigut.

Tassa aningaasarsiaqartitsinissaq suliffissaaleqineq pissutigalugu *akuersissutigineqarsinnaanngilaq*. Aningaasarsiaqartitsinissamik akuersissuteqarnissami paarsisup paarsilernini sioqqullugu akissarsiaqarluni sulisimanissaa piumasaqaataanngilaq. Angerlarsimaffimmi paarsilernissaq sioqqullugu suliffissarsiuussisarfik aqqutigalugu suliffissarsiortutut nalunaarsimaneq naammappoq.

Aningaasarsiat arnap uiminik paarsinerani aningaasarsiaritinneqartussatut aamma akuersissutigineqarsinnaanngillat, arnaq taanna ukiorpassuarni illumi ningiuusimappat, angerlarsimaffiullu avataani suliffissarsiornissaminik pilersaaruteqarani. Taamaappammi arnaq taanna isertitamigut annaasaqarsimassanngimmat.

Angerlarsimaffimmi paarsineq piumasaqaateqarfiusorujussuuppat paarsisup angerlarsimaffimmi ikiorteqartillugu tapersersuisutulluunniit ikiorteqartitsinikkut oqilisaanneqartarnissaa isumatasaarnerusinnaavoq, taamatuttaarlu oqilisaassinissaq siunertaralugu innarluutillip angerlarsimaffiup avataani najugaqartinneqarallartarnissaa isumaliutersuutigineqarsinnaalluni, paarsisoq feriarinnaaniassammat.

Meeqqat innarluutillit: Angajoqqaat meeqqaminnut pilersuisussaataitaallutillu isumassuisussaataitaapput, meeraq innarluuteqarpat innarluuteqanngikkaluarpalluunniit. Meeqqap meeraaq-qerivimmi, meeqqerivimmi imaluunniit angerlarsimaffimmi ulluunerani meeqqanik paarsiviusartumi paarineqarsinnaanera nalinginnaasumik periarfissaqartussaavoq. Angajoqqaat meeqqaminik paarsinertik aningaasarsissutigigajunngilaat.

Meeqqap innarluutillip angerlarsimaffimmini paarineqarneranut aatsaat aningaasarsiaqartitsisoqarsinnaavoq meeqqap sapinngisamik pitsaanerpaamik ineriartornissaa peqqissuunis-saalu allatut illersorneqarsinnaanerusumik qulakkeerneqarsinnaanngippat.

Aningaasarsiat amerlassusii

Annerpaamik aningaasarsiaqartitsisoqarsinnaavoq SIK-p pisortallu isumaqatigiissutaat naapertorlugit akissarsiat minnerpaaffissaat sukkulluunniit atuuttut annertoqqataannik.

Oqilisaassineq

Inuk innarluutilik nammineq angerlarsimaffimmini najugaqaraangat tamanna ilaqutariit tamarmik atugaannut sunniuteqarajuttarpoq. Suliassat nutaat mianerisassallu immikkut ittut ilaqutaasunut

annertuumik piumasaqaateqartarput, aammalumi innarluutilimmut namminermt.

Oqilisaassilluni angerlarsimaffiup avataani najugaqarallartitsisarneq innarluutillip *ilaqutaanut* qasuerseffiusinnaallunilu nukissanik nutaanik katersiffiusinnaavoq. *Innarluutillik* inuit allat akorniniinnissaminut allaanerusunillu misigisaqarnissaminut pisariaqartitsisinnaavoq.

Oqilisaassilluni angerlarsimaffiup avataani najugaqarallarneq ilaqutariinni allani, najugaqatigiiffinni, nakkutigineqarluni najugaqarfimmi imaluunniit ulloq unnuarlu paaq-qinniffimmi najugaqartitsinikkut pisinnaavoq. Periarfissat tamarnik ammapput. Pisut ilaanni napparsimmavimmi paaquttarinniffittut immikkoortortaqarfik naleqquttuusinnaasarpog, allanilu højskolimiinneq naleqquttuusinnaalluni.

Meeqqat 18-it inorlugit ukiullit oqilisaassilluni angerlarsimaffiup avataani najugaqartineqarallarnissaat ilaqutariinni allani pisussanngorlugu aaqqissuunneqarpat ilaqutariit oqilisaassillutik najugaqartitsisut paarsaqarnissamut akuersissummik tunineqassapput, ilaqutariillu taakku isumaqatigiissuteqarfigineqassallutik.

Meeraq ilaqtaminit (aanakkuminit/aatakkuminit, atsakkuminit il.il.) ilaannikkooriarluni paarineqartarpat tukkusarpalluunniit tamanna oqilisaassinertut *isigineqassanngilaq*.

Oqilisaassilluni najugaqartitsigallarnerup sivisussusia assigiinnngissinnaavoq. Pisut ilaanni assersuutigalugu højskolimi piffissami sivisunerusumi ataasiaannartumik najugaqarallartitsineq aaqqiissutaasinnaavoq ajunngivissoq. Pisuni allani oqilisaassilluni angerlarsimaffiup avataani najugaqartitsigallartarnerit sivikitsut akuttunngitsunik akunnillit pitsaanerusinnaapput, taamaattoqarpallu aalajangersimasumik pilersaaruteqarnissat isumaqatigiissutigineqarnissaat pitsaanerpaasaaq, assersuutigalugu qaammatit aallartinnerini tamani sak. akunnerata naanera siulleq.

Kommuni qinnuteqaateqarpat oqilisaassilluni ilaqutariinni paarsisartuni najugaqarallartitsinermut aningaasartuutit akilerneqarnissaat Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersissutigisinnaavaa.

Tamatumunnga aningaasarsiaritinneqartartut amerlassusiat *aningaasat isumaginninnermi tuniunneqartartut pillugit kaajallaasitami atuuttumi* takuneqarsinnaapput. Najugaqartitsigallarnermi aningaasarsiani pilersuinnermut aningaasartuutit ilaatinneqanngillat. *Taamaalilluni innarluutillip - imaluunniit meeqqamut pilersuisussaasup - nerisassat nammineq akilertassavai*. Ilaqutariinni paarsisartuni oqilisaassilluni najugaqarallartitsinermi aningaasarsiaritinneqartut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit akuersissutigineqartarput, (2005-imi) ulloq unnuarlu 284 kr.-iupput, nerisanulli akiliutit (2005-imi) ulloq unnuarlu 49,84 kr.-iupput, taakkulu innarluutillip nammineq/meeq-qamut pilersuisuusup akilertussaavai. Najugaqarallartitsiviusog (2005-imi) ulloq unnuarlu 333,84 kr.-inik pissarsisarpog.

Najugaqarallarfissamut tassanngalu angalaneq - immikkoortoq 3.12 takuuk.

Siunnersuinikkut ikiorsiineq

Immikkut ilisimasallit atorneqarsinnaanerat qulakkeerniarlugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup siunnersuinikkut ikiorsiinnermut aningaasartuutit akilerneqarnissaat akuersissutigisinnaavaa.

Fysio - imaluunniit ergoterapeutinik allanilluunniit immikkut ilisimasalinnik siunnersuineq iluaqusersuutininik toqqaaniarnermi naleqqussaannermilu aamma inigisap allangortiterneqarnerani atorneqassaaq.

Perorsaanikkut ilitsersuinermit assigiinngitsunik periarfissaqarpoq:

- *suliatigut immikkut ittumik ilisimasalinnik tikisitsineq*: Kalaallit Nunaanni taamaatumik peqanngippat inuup assersuutigalugu Danmarkimeersup atorneqarnissaa isumaliutersuutigineqarsinnaavoq,
- Kalaallit Nunaanni Danmarkimilu paaqqinniffiit *ungasissumiittunut siunnersuisinnaapput*, tassa allakkatigut telefonikkulluunniit, innarluutilik avatangiisaalu pillugit videomut immiussatigut kiisalu allaaserisanik sulianut tunngasunik, sungiusarnermi malitassianik, ikiorsiiniutit suut atorneqarnissaannik siunnersuutininik il.il. nas-siussaqaartarnikkut.

Ungasissumit siunnersuineq siunnersortimit tikeraarneqarnerup pissusissamisoortumik nanginnerisinnaavaa, imaluunniit assersuutigalugu Geelsgaardskolemi (timimikkut innarluutillit) imaluunniit Refsnæsskolemi (meeqqat isiginiarnermikkut innarluutillit) misissorneqarluni imaluunniit sungiusarneqarluni najugaqarnermit malitsigitinneqartutut ingerlanneqarsinnaalluni.

Ungasissumit siunnersuineq pitsaanerpaamik ingerlasarpoq siunnersortip siunnersuinissani sioq-qullugu innarluutilinnik ajornanngippallu taassuma najugaqarfialugulu inuuffigisaani avatangiisaani periarfissanik nammineq takunnereersimaneratigut.

Ungasissumit siunnersuineq siunnersortip siunnersorneqarnissamillu kissaatigisaqartup toqqaanartumik attaveqatigiinnerisigut ingerlanneqartarpoq: Assersuutigalugu kommunimi suliamik ingerlatsisup, tapersersortitut ikiortip, innarluutilinnik paaqqinniffimmi perorsaaq il.il..

Siunnersortimik tikisitsisarnerit akisoorujussuusinnaapput, pingaartumik siunnersorti Danmarkimi najugaqarpat. Taamaattumik kommunip Ilaqutariinnermullu Pisortaqaarfiup tikisitsinermik sapinngisamik annertunerpaamik atorluaasoqarnissaa isumagissavaat:

- tikisitsineq sukumiisumik piareersarlugaassaaq,
- siunnersortip ilisimasai innarluutilinnut ilisimasanik taakkuninnga iluaquteqarsinnaasunut *tamanut* atorneqassapput,
- tikisitsineq pikkorissartsitsinernik ingerlatsinernut atorneqassaaq, assersuutigalugu innarluutillip ilaqutaanik, tapersersortitut ikiortininik aamma allanik ulluinnarni innarluutilinnik sammisaqartarsimasinnaasunut,
- kommunit arlaqarnerusut siunnersortimit tassannga tikinneqarnissaminnik pisari-aqartitsinersut aamma misissorneqartariaqarpoq.

Siunnersortimit ikiorserneqarnermit ungasissumillu siunnersorneqarnermit aningaasartuutit akilernerneqarnissaannik kommunip Ilaqutariinnermit Pisortaqaarfimmut qinnuteqaataa ajornartorsiutip, suna pillugu siunnersorneqarnissamik pisariaqartitsinerup aningaasartuutillu suut pineqarnerisa allaaserineqarnerininik imaqartinneqassaaq, matumani siunnersortip akissarsiasai aamma angalamera najugaqarneralu il.il. eqqarsaatigalugit.

Pikkorissartitsinerit

Suut tamaasa ataatsimut isigalugit misilittagaavoq pikkorissartitsinerit najukkani ataasiakkaani ingerlanneqartut najugarisap avataani pikkorissartinneqarnernut sanilliullutik arlalinnik pitsaaqutegartartut. Peqataanissamut periarfissarissaarnarnerusarput, pikkorissarnerlu aqcutigalugu ilisimallikkat najukkani tassani atorfissaqartinneqarfianni pigiinnarneqarnissaat ilimanaateqarnerusarluni.

Kisianni Kalaallit Nunaata avataani pikkorissartitsinissanik aamma neqerooruteqartoqartarpoq, nunami maani pikkorissartitsinernut periarfissanut pingaarutilitsigut ilapittuutaalluarsinnaasunik. Pikkorissartitsinerit atorfissaqartinneqartorujussuupput, neqeroorutigineqartartullu amerliartuinnaarlutik.

Sulisut suliaminnut atatillugu ilinniartinneqarnissaminnik pisariaqartitsinerisa matussuseqarnissaat kommunip pisussaaffinut ilaavoq, innuttaasut innarluutillit illersorneqarsinnaasumik ikiorserneqarsinnaassappata.

Isumaginninnermi inatsisitigut malittarisassat innarluutilinnut tunngasut paasissutissiisutigissallugit ilinniartitsissutigissallugillu Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik erseqqilluinnartumik pisussaaffeqarpoq. Tamatuma saniatigut suliaasaqarfinni immikkut ittunik ilisimasaqarfimmi pikkorissartitsinissat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup piareersartarlugillu ingerlattartussaavai.

Pikkorissartitsinerit suut kikkunnillu qinnuteqaateqarfigineqarsinnaappat?

Pikkorissartitsineri peqataanissaq Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmit akuersissutigineqarsinnaavoq:

- pikkorissarneq innarluutillip *ulluinnarni inuuneranik pitsaanerulersitseqataasinnaappat,*
- peqataanermi *pissarsiat* peqataanermilu *aningaasartuutit akornanni naapertuuttumik ataqatigiinneqarpat.*

Assersuut: Innarluutilimmu ilaqutaasup innarluut aalajangersimasoq pillugu ullormi ataatsimi Danmarkimi oqallinnermut peqataanissaminut qinnuteqaataa Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup itigartitsissutigissavaa. Naak oqaluserisassaq pineqartumut attuumassuteqarluaraluartoq ullormi ataasiinnarmi aalajangersimasumik oqaluserininneq ilaqutaasumut pineqartumut ilisimasassanik innarluutillip ulluinnarni inuuneranut pingaarutilimmik oqiliisaasussanik pitsanngorsaasussanillu pissarsiviunaviarunangilaq.

Pikkorissartitsinerit *innarluutilimmu namminermu, ikiortinut* ilinniagaqarsimasunut, assersuutigalugu tapersersortitit ikiortinut aamma innarluutillip *ilaqutaanut* neqeroorutaapput.

Aningaasartuutit suut matussuserneqarsinnaappat?

Innarluutillit pillugit malittarisassat periarfissiippu pikkorissartitsineri peqataanermut atatillugu aningaasartuutit makku Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmit akilerneqarnissaannu: Pikkorissartitsinerimut akiliutit, angalanerimut najugaqarnermullu aningaasartuutit, sulinikkut akissarsiasaraluit annaasat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit taarsiivigineqarnerat, tassani akeqanngitsumik nerisaqartitsisoqarnersoq taamaaliortoqannginnersorluunniit apeqqutaalluni.

Suliffeqarneq, suliassaqartitsineq sammisassaqartinermulu neqeroorutit

Nalinginnaasumik ulluinnarni inuunermut ilaapput suliffeqarnissamut, suliassaqarnissamut angerlarsimaffiullu avataani misigisaqartarnissamut periarfissaqarneq.

Naalagaaffiit Peqatigiit tunaartarisassatut malittarisassaanni innarluutillit pisinnaasaminnut naapertuuttunik suliffeqarnissaminnut allatulli perisarfissaqartinneqarnissaat anguniagaavoq.

Innarluutillit pillugit malittarisassat inuit innarluutillit suliffinni nalinginnaasuni *sulisinneqarsinnaanngitsut* imaluunniit namminersortutut, assersuutigalugu piniartutut aalisartutullu, *ingerlaqqissinnaajunnaartut* sulisinneqartarnerat pillugu aalajangersakkanik imaqarput. Inuit taamaattut makkuninnga neqeroorfigineqassapput:

- suliffinni nalinginnaasuni *nakkutigineqarlutik sulisinneqarnissaminnik*,
- *nakkutigineqarluni sullivinni* sulinissamik - taamaaliorneq nakkutigineqarluni suliner-tut aamma sulisinnaassuseqarnermik misiliinertut piginnaanngorsaaqqiinertullu ator-neqarsinnaavoq,
- *ulluunerani sammisassaqartitsivimmi/naapittarfimmi* ingerlataqarnissamik.

Inuit innarluutillit angerlarsimaffiminni najugaqartut suliffeqarnissaat, suliassaqarnissaat inger-latanillu neqeroorfigineqartarnissaat *kommunip* pisussaaffigaa. Innarluutillit ulloq unnuarlu paaq-qinniffimmiittut eqqarsaatigalugit *Ilaqutariinninnermut Pisortaqarfik* aamma taamatorluinnaq pisussaaffeqarpoq.

Suliffeqarneq

Pisortat sulisitsisui suliffeqarfimminnik inunnut innarluutilinnut naleqqussaaneermi maligassiueq-qullugit kajumissaarneqarput: Tassani illuutinik naleqqussaaneq, akissarsiatigut piffissallu sulif-fiusussat eqaatsumik aaqqissuunneqarneri, minnerunngitsumillu innarluutillip sulisutut allatulli suliassanik naammassisinnasaminik suliqaartussat atorfinitsitaaneramik isiginninnermik saqqu-milaarnerulersitsineq pineqarsinnaapput.

Kommuni pisussaavoq:

- *suliffinni nalinginnaasuni suliassaqartitsilerniarluni* immikkut ittunik suliniuteqar-nissamut,
- pensionisiaqartitsineq pillugu malittarisassat tunngavigalugit siusinaartumik pen-sionisiaqalersitsinnginnermi *sulisinnaassuseqarnerup misilinneqarnissaanik pigin-naanngorsaaqqinnermillu neqerooruteqarnissamut.*

Nakkutigineqarluni sulisinneqarneq

Inuit innarluutillit siusinaartumik pensionisiaqartut *suliffinni nalinginnaasuni* nakkutigineqarlutik sulisinneqarnissaminnut sapinngisamik neqerooruteqarfigineqartassapput. Taamatut su-lisinneqarnermi piumasaqaatit makku atuupput:

- Suliffissaq kommunip nassaarissavaa, Ilaqutariinnermullu Pisortaqarfik innarluutillip sulisinneqarnermini aningaasarsiaqartinneqarnissaa pillugu qinnuteqaateqarfigissallu-gu.
- Suliffiup innarluutillillu akornanni nal. akunneri sap. akunnerinut suliffiusartussat ullullu tamaasa qassinootarnissaq aalajangersimasumik isumaqatigiissutigine-qarsimassapput.
- Nal. akunnerinut innarluutillip suliffigisimasaanut kommuni aningaasarsiaqartitsissaaq

- (sulisinneqarnermi aningaasarsiat pillugit immikkoortoq takuuk).
- Sulisitsisoq akissarsiaqartitsissanngilaq.
 - Innarluutilik sulisitsisup sillimmasiineranut pineqartunut ilaatinneqassaaq, asser-suutigalugu sulisilluni ajoqusersinnaanermut.

Nakkutigineqarluni sullivik

Nakkutigineqarluni sulliviup suliffik nalinginnaasoq assigaa, tassami sullivimmi tunisassiat aamma suliarineqartarmata. Nakkutigineqarluni sullivik maskinanik sakkunillu tunisassiornermi atorneqartartunik atortulersugaagajuttarpoq.

Nakkutigineqarluni sullivik inuit nalinginnaasunik suliffeqarlersinnaasutut isigineqartut sulisinaassuseqarnerannik misiliinernut piginnaangorsaqinneqarnerannullu kiisalu inuit siusinaartumik pensionisiaqartut suliassaqartinneqarnerannut atorneqarsinnaavoq.

Inuit innarluutillit nakkutigineqarluni sullivimmi suliassaqartinneqarnissaminnik neqerorfigineqartut eqqarsaatigalugit illoqarfimmi nakkutigineqarluni suliassaqartitsineri atugassarititaasut assingi atuupput.

Ulluunerani sammisassaqaqtitsivik/naapittarfik

Ulluunerani sammisassaqaqtitsivik/naapittarfik pingaarnepaamik *sunnigiffimmi aliikkutaralugulu ingerlatanik* neqeroruteqarfiussaaq, tamatumunngalu peqatigitillugu *ataasimooqatiginneq* aamma pingaartuulluni. Ingerlatat *ineriartuutaassapput sukisaarsaataassallutillu*, tassa imaappoq imartuujullutillu aalajangersimasumik pitsaassuseqassapput, tassa fjernsynernerinnaananilu kaffisuunnerinnaassanngilaq. Qanoq pisoqarnissaani atuisut sunik soqutigisaqarnerat aalajangiisuusorujussuusussaavoq. Taamaattumik ingerlatassat erseqqinnerusumik pilersaarusioneqalinnginnerini atuisut ulluuneranilu sammisassaqaqtitsivimmi sullinniarneqartutut aalajangiunneqarsimasut, takkunnerli ajortut pisariaqartitaat soqutigisaallu taakkununga akuttunngitsumik paasiniartarnissaat iluaqutaaginnartussaavoq.

Nakkutigineqarluni sullivimmit innarluutillip suliffigisariaqagaanit allaanerussutigalugu innarluutillip ulluunerani sammisassaqaqtitsivimmi sukisaarsaarutitut ingerlatani pinngitsoorani peqataannissaa piumasarineqartariaqanngilaq.

Ulluunerani sammisassaqaqtitsivik utoqqarnut innarluutilinnullu atorneqarsinnaavoq, kisianni taamaaliortoqassappat ataatsimoortukkuutaat assigiinngitsut immikkut inissaqartinneqarnissaat piffissaniluunniit assigiinngitsuni takkuttarnissaat immaqaa pisariaqarsinnaavoq.

Pilersaarusionermermi immaqalu kingusinnerusukkut aamma ulluunerani sammisassaqaqtitsiviup ingerlanneqarneranut najukkami innarluutillit peqatigiiffiat peqataatissallugu ajunngivissinnaavoq.

Nakkutigineqarluni sullivinnik aamma ulluunerani sammisassaqaqtitsivinnik/naapittarfinnik pilersitsineq ingerlatsinerlu

Sulliviit aamma ulluunerani sammisassaqaqtitsiviit/naapittarfiit *pilersinneqarlutillu ingerlanneqassapput*

- *kommunimit*, kommunip innuttaanit atorneqassagunik,
- *Ilaqutariinninnermut Pisortaqaqfimmitt*, innarluutilinnit inersimasunit ulloq unnuarlu

- paaqqinniffinni najugaqartunit atorneqassagunik,
taakku marluk suleqatigiinnerisigut.

Kommuni inunnut innarluutilinnut ulluunerani sammisassaqtitsivinnik/naapittarfinnik aamma nakkutigineqarluni sullivinnik *pilersitsinermut tapiissutinik* Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmu qinnuteqaateqarsinnaavoq. Tapiissuteqarnissamut tunngaviupput:

- *Init iluarsaanneqarsimasut naleqquttullu kommunip nammineq pissarsiarissagai:* Init taakku tikikkuminartuussapput, initaqassallutillu issiavinnik assakaasulinnik kaassuartaakkanik atuisunit akornuteqanngitsumik aamma isersimaffigineqarsinnaasunik, anar-tarfeqartunik ajornanngippallu igaffilinnik, ajornanngippallu illoqarfimmi qitiusumi inissisimasunik.
- *Atuisut amerlanerpaartaat tassaassapput inuit annertuumik innarluutillit.*

Sullivimmik imaluunniit ulluunerani sammisassaqtitsivimmik atuisut annertuumik innarluutillit atuisut ikinnerussuteqarlutik atuiffigisaannik kommuni pilersitsippat Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik *pilersitsinermut annikillisanik tapiissuteqarsinnaavoq* innarluutilittut atuisut amerlassusaannut naapertuuttunngorsakkamik.

Pisuni immikkut ittuni *illup allanngortiternneqarneranut* Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik tapiissuteqarsinnaavoq:

- isaariaqarfii allanngortinneqarnerinut, assersuutigalugu qaqisarialersuinnermut matullu silinnerusut ikkussuunneqarnerinut,
- anartarfiup issiavinnik assakaasulinnik kaassuartaakkanik atuisunit atorneqarsinnaanngorlugu allanngortinneqarneranut,
- issiavinnik assakaasulinnik kaassuartaakkanik atuisut eqqarsaatigalugit pisariaqartinneqartut naapertorlugit iikkanik nuussinernut.

Aammattaaq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik *init aaqqissuunneqarnerinut pequsersorneqarnerinullu* tapiissuteqarsinnaavoq, assersuutigalugu:

- suliffissalersuinnermut, silaannarissarfinnut silaannarmillu milluaasunut pisariaqartinneqartunut, assersuutigalugu ujaqqanik silisinermi qisunnilluunniit sananermi atorneqartussanik,
- sannatinik pisiortornermut,
- pequtinik, igaffimmi atorttunik nerinermullu atortunik pisiortornermut.

Ingerlatsinermut ingerlaavartumik aningaasartuutit kommunip akilertassavai:

- ineqarnermut, innaallagissamut, imermut kiassarermullu akiliutit,
- sillimmasiinerit,
- sammisassaqtitsinermi atortussat sulluunniit,
- atuisut angalaartinneqarneri, assersuutigalugu angallammik angalaarnerit,
- sulisut akissarsiaat,
- sulisut ilinniartitaanerit, assersuutigalugu pikkorissartinneqartarnerit,
- atuisut sammisassaqtitsivimmu pisariaqarfiaatigut ingerlanneqartarnerit, kommuni atorneqarsinnaasumik biileqarpat.

Iluarsaassinnermut pequsersuinnermullu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik ataasiaannartumik 50.000 kr.-it tikillugit tapiissuteqarnissani aalajangiussinnaavaa. Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik aalajan-

gersimasumik akiliuteqartarnermigut ingerlatsinermi aningaasartuutitut akileeqataasinnaavoq (immikkoortoq tulleg takuuk).

Ulluunerani sammisassaqtitsivimmiinnermut/naapittarfimmiinnermut aalajangersimasumik akiliutit

Atuisunut inarluutillinnut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaanni najugaqartunut sammisassaqtitsivimmi/naapittarfimmi ulluunerani suliaqartinneqarnissamik neqeroorummik atuinnermut kommuni akiliisitsiniarsinnaavoq. Innarluutillit kommunimi najugaqartut, kisinnili Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup ulloq unnuarlu paaqqinniffiutaanni najugaqartuunngitsut kommunip nammineerluni aningaasartuutigissavai.

Ullormut aalajangersimasumik akiliutit naatsorsorneqassapput ukiumoortumik aningaasartuutit ullut amerlassusiinik atuisullu amerlassusiinik agguarneqarnerisigut. Taamaalilluni *atuisumut* ataatsimut *ullormut akiliutigittinneqartussa*q nassaarineqassaaq.

Sulisinneqarnermi aningaasarsiat

Inuit annertuumik innarluutillit *sulisinneqarnerminni aningaasarsiaqartinneqarsinnaapput*, mak-kunanilu nakkutigineqarlutik sulisinneqarlutik:

- suliffimmi nalinginnaasumi, imaluunniit
- nakkutigineqarluni sullivimmi.

Taakkunani marlunni nakkutigineqarluni sulisinneqarneq aningaasarsiaqaataasinnaavoq.

Ulluunerani sammisassaqtitsivimmi/naapittarfimmi ingerlatanut peqataaneq aningaasarsiaqaataasinnaannigilaq, tassami taakkunani peqataaneq sunngiffimmi sammisassaqartinneqarnissamik neqeroorutaammat atuisunut pisussaaffiliisuunngitsut.

Kommuni qinnuteqaateqarpat *Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik sulisinneqarnermi aningaasarsiaqartitsisoqarnissaanut* akuersissuteqarsinnaavoq. Aningaasarsiat amerlassusiat *aningaasat isumaginninnermi tunniunneqartartut pillugit kaajallaasitami atuuttumi* takuneqarsinnaapput. Mas-sakkut (2005-imi) taakku nal. akunneranut 15 kr.-iupput, taa-maattumillu siusinaartumik pensio-nisiat amerlassusilerneqarnerisa allanngortinneqarnerannik *nassataqartussaananik, innarluutilik taakkuinnarnik isertitaqartarpat*.

Sulisinneqarnermi aningaasarsiat isertitaapput akileraaruteqaataasussat, kisiannili *amerlanerpaa-nut isertitat akileraaruteqaataasussaannigitsut qummut killissaat ataassimasarlugu*. Pisuni allani sulisinneqarnermi aningaasarsiat akileraaruserneqassanniginnersut akileraartarnermi oqartussat aalajangersinnaavaat, massakkulli aningaasarsiat taakku akileraaruteqaataanniginnissaat pillugu isumaqatigiissuteqartoqarsimanani.

3.3 Najugaqatigiiffimmi najugaqarneq

Najugaqatigiiffit najugaqatigiiffinnut nakkutigineqarlunilu najugaqarfinnut ataatsimoortumik taaguutaavoq. Assiginnigissutaat tassaavoq *najugaqatigiiffinni* najugaqartut *killilimmik taper-sorsorneqarlutik* nammineersinnaanerat, *nakkutigineqarlunilu najugaqarfimmi* najugaqartut *ulloq*

unnuarlu kaajallullugu sulisoqartariaqarlutik. Taamaattumik nakkutigineqarluni najugaqarfimmi unnuarsiorlutik sulisunut ineeraqartitsisoqartariaqarpoq.

Najugaqatigiiffiit taakku najugaqartut namminerisaminnik angerlarsimaffiisut isigineqarput, soorlutaaq inissiat aamma taamatut isigineqartartut. Tamatuma kingunerisaanik

- *najugaqartut tamarmik immikkut attartornermut isumaqatigiissuteqartariaqarput,*
- *ineqarnermut tapiissuteqarfigineqartarnissaq qinnuteqaatigineqarsinnaavoq,*
- *inuup innarluutillip kommunimi allami najugaqatigiiffimmi inissinneqarnissani nammineq qinnuteqaatigissallugu aalajangersinnaavaa.*

Inuup innarluutillip najugaqatigiiffimmut (imaluunniit namminerisamik inigisamut) kommunimi allamiittumut nuunnissani aalajangiuppagu malittarisassat inunnut allanut tamanut nuunnissaminnik aalajangiussisunut atuuttut atuutissapput:

- *Kommuni nuuffigineqartoq kommuningussaaq najugarivitaq nutaaq.*
- *Inuup nuunnini nammineq akilerpagu inummut pineqartumut pisussaaffiit tamarmik kommunimut nuuffigineqartumut nooqataassapput.*
- *Pisortat nuunnermut aningaasatigut ikiorsiippata kommunit imminnut akiliiffigeqatigiittarnerat pillugu malittarisassat nalinginnaasut atuutissapput: Kommunip nuuffigineqartup pineqartup nuunnissaa akuerissavaa, taamaattoqanngippammi kommuni qimataq siunissami ukiuni marlunni tassaassammat kommuni akiliisussatut pisussaaffeqartoq.*

*Najugaqatigiiffinni tamani tapersersortitut ikiortit taamaattoqarsimappallu angerlarsimaffimmi ikiortit kommuni suliffeqarfigaat, naak najugaqartut **angerlarsimaffianni** suligaluarlutik. Tapersersortitut ikiortit sulinerminni najugaqartup namminerisamik angerlarsimaffianiinnertik aallavigalugu iliuseqartassapput. Najugaqartut "tapersersortitut ikiortip *suliffianiinngillat*". Tamatuma assersuutigalugu nassatarisaanik tapersersortitut ikiortit pujortartassanersut pujortartassannginnersulluunniit najugaqartut aalajangersinnaavaat, kisianni najugaqartut pujortartassanersut pujortartassannginnersulluunniit tapersersortitut ikiortit aalajangersinnaanngilaat.*

Najugaqatigiiffik

Najugaqartoq

Najugaqatigiiffik inunnut imaattunut najugaqarfigissallugu naleqquttuuvoq:

- *perorsaanikkut suliassatigullu assigiinngitsutigut killilimmik ikiorneqarlutik nammineersinnaasunut, tassalu ullup unnuallu ilaannaani tapersersorneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut,*
- *allanik peqateqarlutik inuusinnaasunut,*
- *najugaqatigiiffimmiinnissaminnut kajumissusilinnut,*
- *taamatut najugaqariaatsip siunertaanik ilisimasaqarlutillu paasinnissimasunut,*
- *najugaqatigiinnermi suliassatigut assigiinngitsutigut aningaasaqarnikkullu peqataanissaminnut piareersimasunut.*

Najugaqartut nutaat nutsernerat najugaqareersunut oqaloqatigiissutigissallugu taakkulu nutaartaminnik ilassinnilluarnissaat pingaartuuvoq.

Najugaqatigiiffimmi najugaqartup qanoq sivisutigisumik najugaqarnissani nammineq aalajan-

gissavaa. Najugaqatigiiffiit siunertaasa ilaat tassaavoq najugaqartup ulluinnarni suliassat pisariaqartut amerlanersaannik nammineerluni suliaqarsinnaalersinneqarnissaa. Kisianni najugaqartup namminerisamik ineqarnissani saperunnaareeraluarlugu tassani najugaqaannarumanerluni nammineq aalajangissavaa.

Najugaqatigiiffimmi najugaqartoq tassaagajuttarpoq inuk inersimasoq, aappaqaraniluunniit inooqateqanngitsoq meeraqanngitsorlu. Kisianni taamaaginnartariaqanngikkaluarpoq. Najugaqartut katitigaanerata taama illuinnaasiortigineranut najugaqartut ineeraasa mikingaaramik inummut ataasiinnarmut inissaqartarnerat kisimi pissutaavoq. Najugaqatigiiffiit arlalissuit inissiarsuarni quleriinnik initalinni inissiani anginerusuni inissinneqarsimapput. Najugaqatigiiffiup naleqqut-tumik angissusia tassaavoq inunnt 2-7-nik inissaqartitsineq.

Najugaqatigiiffimmut nuunnissamik neqeroorfigineqarnerusartut tassaapput inuit innarluutillit pillugit malittarisassat malillugit ikiorserneqarsinnaatitaasut. Taamaattorli kommuni najugaqatigiiffimmi inissanik siunertanut allanut killilimmik atuisinnaavoq, assersuutigalugu ineqarnernut sungiusaanernut aammalu oqilisaassilluni angerlarsimaffiup avataani najugaqarallartitsinernut.

Najugaqatigiiffimmi ikiorsiiniutit

Najugaqatigiiffimmi ikiorsiissutigineqarsinnaasup ikiorsiineq innarluutilimmut inissiarsuarni namminerisaminik ineqartumut ikiorsiissutigineqarsinnaasoq assigiinnangajalluinnarpaa.

Tapersersortitit ikiortip suliassaa tassa:

- *najugaqartut ataasiakkaat* perorsaaniikkut tapersersussallugit,
- *najugaqatigiiffimmi najugaqartut* suliniuteqarneranni ilitsersorlugillu tapersersornissaat.

Najugaqatigiiffimmi tapersersuilluni suliniarnerup qanoq annertutiginissaa najugaqartut ataasiakkaarlutik pisariaqartitaat aamma najugaqatigiiffiup ataatsimut pisariaqartitai aallaavigalugit nalilersorneqartassaaq.

Najugaqartunut ataasiakkaanut perorsaaniikkut tapersersuineq innarluutilimmut namminerisaminik ineqartumut tapersersuinertut ippoq: Ulluinnarni suliassat naammassiniarlugit, innarluutilik suliassaqarniarnerani, ilinniagaqarnerani sunngiffimmi sammissassaqarniarnerani il.il. ikiorlugu. *Sunngiffimmi sammissassaqartitsinermi malittarisassat periarfissarpassuaqartitsipput.*

Suliassanut nalinginnaasunut najugaqartut ataatsimoorlutik suliarisinnaassaannut assersuutit:

- najugaqartut allat peqatigalugit eqqiaanermik, niuerniarnermik, nerisassiornermik, atisanik errorsinermik, akiligassanik akilersuinermik il.il. isumaginninnissaaq pillugu *isumaqatigiissuteqartoqarnissaa isumagalugu,*
- najugaqartut allat peqatigalugit *suliassatut isumaqatigiissutigineqarsimasut naammassiniarlugit,*
- najugaqartut allat peqatigalugit *sunngiffimmi ataatsimoorluni ingerlatassat* piareersarlugit ingerlallugillu,
- najugaqartut *akunnerminni isumaqatigiinnissutiminnik ajornartorsiutiminnillu aaqqiniarneranni* tapersersorlugit.

Najugaqatigiiffimmi ikiortit nalinginnaasumik ulloq unnuarlu tapersersortitit sulisus-

saanngillat. Taamaattorli napparsimasoqalersinnaavoq, tapersersortitut ikiortip najuunnissaanik imaluunniit piffissani najugaqartup nammineersinnaaffigigaluagaani piaartumik aggeqquneqar-nissaanik pisariaqalersitsisumik.

Tapersersortitut ikiortit najugaqatigiiffimmiinnerminni *najugaqartut suleqatigissavaat*. Tamatumak makku nassatarai:

- *Najugaqartut peqannginneranni* (suliffimminniinneranni, sullivimmiinneranni, ulluunerani sammisasaqartitsivimmiinneranni il.il.) *tapersersortitut ikiortit aamma najugaqatigiiffimmiissanngillat*.
- *Allaffissornikkut* sulineq, tapersersuilluni suliniutinik agguataarineq aqutsinerlu, sulisut ataatsimiinneri, nalunaarusiorneq tamakkulu assigisaannik suliaqarnerit *najugaqatigiiffiup avataani kommunip siunertanut tamakkununga atugassiaani ingerlanneqartassapput*. Taamaattumik najugaqatigiiffimmi aamma allaffeqartariaqanngilaq.

Pilersitsineq ingerlatsinerlu

Innuttaasut pisariaqartitaannik inissaqartitsinissaq kommunip suliassaraa. Taamaattumik *pisariaqartitsineq naapertorlugu najugaqatigiiffinnik pilersitsinissaq kommunip aamma pisussaaffigaa*.

Najugaqatigiiffik inissiani pioreersuni sapinngisamik inissinniartariaqarpoq, assersuutigalugu inissiarsuit initaasa ilaanni illumiluunniit aqqusinermut niuertarfinnullu qanittumi. Najugaqatigiiffik inissiarsuit initaasa ilaanni pilersinneqarpat taanna ajornanngippat inini allerni inissinniartariaqarpoq, taamaalillutik issiavinnik assakaasulinnik kaassuartakkanik atuisut namminneerlutik ajornanngitsumik isertarlutillu anisarsinnaaqqullugit. Najugaqatigiiffiup inissisimaffissaa eqqortoq nassaarineqarpat sanilissaat ilisimatissallugit pissusissamisooruussaq, taamaalillutik sanilitaatik inussiarnersumik tikilluaqqusinnaaqqullugit. Tamanna inissiarsuarmi suliassanut najugaqartut suliarisinnaasaannut isumassarsiffiusinnaavoq.

Najugaqatigiiffimmi *najugaqartut tamarmik immikkut ineqassapput*. Najugaqartup inaa tassa taassuma nammineq inigisaa, najugaqartullu *inip taassuma nammineq pigisaminik pequtsersornissaa aaqqissuunnissaalu isumagissavaa*. Najugaqartut namminneq initik sillimmasersimasariaqarpaat.

Tamatuma saniatigut *ininik ataatsimoorullugit atorneqarsinnaasunik* pisariaqartunik peqartariaqarpoq: Isersimaartarfik, igaffik, torsuusaq assigiinngitsunut atorneqarsinnaasoq, anartarfik uffarfillu. Init ataatsimoorullugit atorneqarsinnaasut pequtsersugaassapput, angerlarsimaffittullu nalinginnaasutut atortulersugaassallutik: Igalaat saagui, assit/assilissat, TV, radio, nillataartitsivik, igaffimmi atortut, nerinermut atortut, errorsivik, telefoni il.il.. *Inini ataatsimoorullugit atorneqarsinnaasuni pequtit atortullu najugaqatigiiffiup pigisarai*. Init ataatsimoorullugit atorneqarsinnaasut kommunimit *sillimmaserneqarsimassapput*.

Ulluinnarni ingerlatsinermut aningaasartuutit najugaqartut tamarmik ineqarnermut, innaallagisamat, imermut, nerisassanut, eqqiaanermi atortunut, telefonimut il.il. ataatsimoorumik aningaasartuutitut akileeqataasarnerisigut matussuserneqartassapput. Init arlaat atorneqanngippat inimut tassunga akileeqataassutit *kommunip* akilertariaqarpai.

Ikuallattoorsinnaanermut isumannaallisaaneq

Qatserisartoqarnermi oqartussat piunasaqaataat nakkutilliinerallu eqqarsaatigalugit kommunipteknikkeqarnermut ingerlatsivia saaffigineqartassaaq.

Najugaqaqatigiiffimmik pilersitsinermut tapiissutit

Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup najugaqaqatigiiffimmi init ataatsimoorussat pequsersorneqarnerannut atortulersorneqarnerannullu ataasiaannartumik 50.000 kr.-t tikillugit tapiissuteqartoqar-nissaa akuersissutigisinnaavaa.

Najugaqartoq innarluuteqarpat inigisap immikkut aaqqissuunneqarnissaanik pisariaqartitsisumik *inigisap allannortiterneqarneranut aningaasartuutit akilernerneqarnissaat* Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut *kommunipt qinnuteqaatigisinnaavaa.*

Najugaqartup aningaasaqarnera

Najugaqaqatigiiffimmi najugaqartoq aningaasaqarnikkut inuttulli namminerisamik ineqartutut inissisimavoq. Tassa imaappoq:

- najugaqartup inuttut allatulli *nammineq isertitani/pensionisiani* ineqarnermut akiliutinut, nerisassarsiniarnermut, inimi pequsersorneranut, atisassarsiniarnermut il.il. ator-tassagai,
- najugaqartup *aningaasaqarnini nammineq akisussaaffigaa*, kisianni taamaaliornissaq pisariaqarpat tapersersortitit ikiortip najugaqartoq *aningaasaatiminik aqutsinerani* ikiorsinnaavaa.

Feeriarluni angalanermut aningaasartuutit - immikkoortoq 3.13 takuuk.

Najugaqaqatigiiffinni najugaqartut pilersorneqarnikkut tunngavigisaat assigiinngissinnaapput. Ilarpassui siusinaartumik pensionisiaqartuusinnaapput. Isertitat pensionisialluunniit aningaasartuutinut tamanut amigarpata najugaqartoq - innuttaasut allat tamaasa assigalugit - pisortanit ikior-siissutit/pensionisianut inummut tapit pillugit malittarisassat malillugit ikiorserneqarnissamik qinnuteqaateqarsinnaavoq.

Nakkutigineqarluni najugaqarfik

Nakkutigineqarluni najugaqarfik *ulloq unnuarlu sulisoqartarpoq.* Taamaattumik sulisut unnuar-siortut atugassaannik *pigaartuusumut ineeraqartitsisoqassaaq.*

Nakkutigineqarluni najugaqarfik najugaqartup namminerisaminik inigisaatut isigineqarpoq, soorluttaaq najugaqaqatigiiffik taamatut isigineqartoq. Paaqqinniffeqqatut isikkoqarsinnaavoq, kisianni najugaqarfiup *aaqqissuunneqarnerata tassanilu ulluinnarni inuunerup angerlarsimaf-fimmi nalinginnaasumi aaqqissuussinermut ulluinnarnilu inuunermut sapinngisamik annertuner-paamik assingusuunissaata* aalajangiusimaneqarnissaa pingaartuuvoq, sapinngisamik paaqqinnif-fippalaartuutinnaveersaarlugu.

Najugaqartoq

Nakkutigineqarluni najugaqarfik *inunnut makkununnga najugarissallugu naleqquttuuvoq*

- ulloq unnuarlu tapersersorneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut,
- utoqqaat illuanniinnissaminnut ukiukippallaartunut,

- ineriartornissamut periarfissalinnut napparsimmaviup paaqqtarinnittarfittut im-
mikkoortartaqarfiani aallukkuminaatsumut,
- pissutsit assigiinngitsut pissutigalugit ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqar-
nissaminnut naleqqutinngitsunut.

Najugaqartut *timimikkut annertuumik innarluuteqartuusinnaapput*, taamalu nerinerminni imer-
nerminnilu, timimikkut eqqiarnerminni anartarfimmiinnerminnilu, innangatillutik assallanniar-
nerminni najugaqarfiullu avataanukarniarnerminni il.il. ikiortariaqartuullutik. Aamma imaassin-
naavoq allanut attaveqarfiginninniarnerminni (oqaloqatiginninniarnerminni) ajornartorsiuteqar-
tartut, taamalu inuunerup nalinginnaasup ilagisaanik inuunerminnik imaqalersitsiniarnerminni
il.il. ikiorneqartariaqartuusinnaallutik.

Inuit *eqqarsartaatsimikkut annertumik ajoquteqartut* imaluunniit *eqqarsartaatsimikkut ineri-
arnerminni kinguarsimasut* ulluinnarni inuunertik ingerlatiinnarsinnaajumallugu tapersersorne-
qarnissamik pisariaqartitsisinnaapput. Tamanna inunnut *puigutuunngorsimasunut* aamma atuup-
poq, assersuutigalugu kaffilioreerlutik kissarsuummiik/kaffiliorfimmit innaallagissamoortumik
qamitsinissaminnik puigortartunut, pujortakkaminnik qamitsinissaminnut puigortartunut, tam-
martajaaqqajaasunut, ullup unnualluunniit qanoq ilineranik paasisimasaqarunnaarsimasunut il.il.

Nakkutigineqarluni najugaqarfimmi ikiorsiiniutit

Najugaqatigiiffinni namminerisamillu inigisami najugaqartunut ikiorsiiniutit assingi nakkutigi-
neqarluni najugaqarfimmut najugaqartunut ikiorsiiniutigineqarsinnaapput.

Najugaqartut timimikkut annertuumik innarluuteqarnertik pissutigalugu annertuumik paaqqtari-
neqarnissaq pisariaqartippassuk iluaqusersuutit najugaqartup sulisullu ulluinnarni inuunerannik
oqilisaassisuusinnaasut atorfissaqartinneqartussaapput, assersuutigalugu najugaqartumik kivitsis-
sut, uffarnermi atortorissaarutit immikkut ittut il.il.. Paaqqtarinninnermi atortussat assigiinngit-
sut aamma atorfissaqartinneqarsinnaapput.

*Iluaqusersuutit paaqqtarinninnermilu atortussat Ilaqtariinnermut Pisortaqarfimmit akuersis-
sutigineqarsinnaapput.*

Najugaqarfimmi tassani *sulisut suliassa*at ukunannga sularineqassapput

- suliassanut perorsaannermut tunngassuteqartut tapersersortitut ikiortinit
- illumi suliassanut nalinginnaasunut timikkullu eqqiarnermut tunngasut angerlarsi-
maffimmi ikiortimit,
- najugaqartut annertuumik paaqqtarisariaqartuuppata peqqinnisamut tunngasunik ilin-
niagaqarsimasunit - assersuutigalugu peqqissaasunit, peqqissaasunut ikiortinit
imaluunniit isumaginninnermi peqqissaanermilu ikiortinit.

Najugaqarfik *pisortaqarajuttarput*, najugaqarfiup ulluinnarni ingerlaneranut pingaarnerusutigut
akisussaasumik, ulluinnarnilu suliassat sularineqarneranni peqataasartumik.

Najugaqarfimmi *pigaartumut ineeraqartitsisoqartussaammat* ineeraq taanna *allaffissornikkut
suliassanut* aamma atorneqarsinnaavoq.

Tamatumunnga periarfissaqarpat najugaqartut naapittarfimmi sullivimmiluunniit *sulas-*

saqartinneqarnissaat sapinngisamik neqeroorutigineqartariaqarpoq, taamatuttaarlu kommunip *sunngiffimmi sammisassaqartinneqarnissamik neqeroorutai* nalinginnaasut sapinngisamik atorluarniarneqartariaqarlutik.

Nakkutigineqarluni najugaqarfinnik pilersitsineq ingerlatsinerlu

Pisariaqartitsisoqarnera naapertorlugu nakkutigineqarluni najugaqarfinnik pilersitsinissaq kommunip pisussaaffigaa, tassa imaappoq taamatut najugaqarnissamik pisariaqartitsisut *kommunimi ikinnerpaamik marluuppata*. Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup kommuni nakkutigineqarluni najugaqarfimmik pilersitseqqullugu peqqusinnaavaa.

Nakkutigineqarluni najugaqarfik ukunannga pilersinneqarsinnaavoq ingerlanneqarsinnaallunilu:

- kommunimit,
- kommunit arlallit peqatigiillutik,
- kommunip Ilaqutariinnermullu Pisorta qarfiup peqatigiinnerisigut,
- Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup, nakkutigineqarluni najugaqarfittut nuna tamakkerlugu atorneqartussatut.

Illuatungeriit arlallit peqatigiillutik nakkutigineqarluni najugaqarfimmik pilersitsillutillu ingerlatsilerpata *suleqatigiinnermut ingerlatseqatigiinnermullu isumaqatigiissut* suliarineqartariaqarpoq, tassanilu akisussaaffiup qanoq agguataarneqarsimanera, aningaasartuutit sorliit kia akilertassanera, nuuttarnerit qanoq suliarineqartarnissat pillugu isumaqatigiissutit, illumi malittarisassat il.il. allaaserineqarsimassallutik.

Aammattaaq najugaqatigiiffinnik pilersitsineq ingerlatsinerlu pillugit malittarisassat assingi matumani atuupput.

Pilersitsinnermut tapiissutit

Kommunip init naleqquttut pissarsiarereerlugillu iluarsaatererpagit - matumani *isumannaallisaanikkut atortut pisariaqartut ilanngullugit isumagereerpagit* - Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup makku aningaasalersorneqarnissaat akuersinnaavaa:

- *init ataatsimooruttarissat aaqqissuunneqarnerannut* ataasiaannartumik annerpaamik 50.000 kr.-inik tapiissuteqarnissaq: Isersimaartarfimmi pequtisinnermut, saagusinnermut, TV-sinnermut il.il., nillartaartitsivissinnermut, igaffimmi atortusinnermut, igarsinnermut, siatsivissinnermut, nerinnermut atortusinnermut il.il.,
- *inigisap allanngortiterneqarneranut* aningaasartuutit, tassa najugaqartut timimikkut annertuumik innarluuteqarpata, taamaattumillu inigisaa *innarluutilimmuq naleqqussarneqartariaqarluni*: Assersuutigalugu innarluutillit anartarfiannik ikkussineq, najummivilersuineq issiaviliinerlu, matut silissineri, alloriusat piiarneqarneri, silami majuartarfiit peerlugit qaqisarissamik taarserneri (inigisamut isaariaqarnermut aaqqissuussinnermullu tunngasut imm. 3.2-mi takukkit).

Inigisap innarluutilinnut naleqquttunngorsarneqarneranut aningaasartuutitut tapiissutissat ataasiakkaatigut naliliinikkut Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik akuersissutigineqassapput. Tamatigut aningaasartuutit tamakkiisut matussuserneqarnissaat kommunip naatsorsuutigisinnaanngilaa. Tassami kommunip siunertamut *naleqquttumik* inissaqartitsinissaq pisussaaffigaa.

Tamatuma saniatigut *ineqartumut aalajangersimasumut immikkut ittumik naleqquttunngorsaasoqartariaqarpat* tamanna qinnuteqaatigineqassaaq ataasiakkaatigullu naliliinikkut akuersissutigi-

neqassalluni, soorlu innarluutilinnut nammineerlutik ineqartunut tamanna atuuttoq.

Ikuallattoorsinnaanermut isumannaallisaaneq

Qatserisartoqarnermi oqartussat piumasaqaataat nakkutilliinerallu eqqarsaatigalugit kommunipteknikkeqarnermut ingerlatsivia saaffigineqartassaaq.

Ingerlatsinermut tapiissutit

Allaffimmi/pigaartarfimmi ingerlatsinermut aningaasartuutit ilaat Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit akuersissutigineqarsinnaapput, tassa imaappoq ineqarnermut, imermut, innaallagissamut kiassarnermullu aningaasartuutit ilaat, inissiapt tamarmiusup ilaanit allaffittut/pigaartarfittut ator-neqartup inittussusia tunngavigalugu naatsorsorneqarsimasut.

Najugaqartup aningaasaqarnera

Nakkutigineqarluni najugaqarfimmi najugaqartoq aningaasaqarnermigut inuttut namminerisaminik ineqartutut najugaqaqatigiiffimmiluunniit najugaqartutut inissisimavoq.

3.4 Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqarneq

Innarluutilinnik ulloq unnuarlu paaqqinniffiit *innarluutilinnik paaqqinniffinnik* taaneqartarput, tassami najugaqartunut aalajangersimasunik innarluutilinnut najugassiaallutik aqqissuussaagamik. *Meeqqanik ulloq unnuarlu paaqqinniffiit nalinginnaasut meeqqanik innarluutilinnik* aamma najugaqartitsisinnaapput.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffiit tamarmik Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit ingerlanneqarput, inissallu pisariaqartinneqartut pigineqarnissaat taassuma aamma akisussaaffigaa. Paaqqinniffik aqqissuunneqarlunilu ingerlaneqaassaaq najugaqartut inuunermut nalinginnaasumut sapinngisamik qanittumik inuuneqarsinnaalersillugit.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqarneq assigiinngitsorujussuarmik *sivisussuseqarsinnaavoq*:

- oqilisaassinerup nalaani sivikinnerusumik najugaqarallarneq
- sungiusarneqarnerup nalaani piffissami aalajangersimasumik sivisussusilimmi najugaqarneq
- piffissami sivisuumi - immaqalu inuuneq naallugu najugaqarneq; tamanna innarluutilinnut nammineq inigisami najugaqaqatigiiffimmiluunniit najugaqarnermi ikior-siissutigineqarsinnaasunut sanilliullugu ilinniagaqarsimasunit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsinerusunut pisariaqarsinnaavoq.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut inissinneqarneq

Innarluutillip ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut inissinneqarnissaa eqqarsaatigineqarpat - tassani sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit najugaqarneq pineqarnersoq apeqqutaatinnagu - kommunip makku isumagissavai:

- innarluutillip imaluunniit (meeqqat inuusuttullu eqqarsaatigalugit) angajoqqaatut oqartussaassuseqartup *akuersinera* pissarsiaralugu,
- *paaqqinniffik inissinissamik qinnuteqaateqarfigalugu*: Innarluutillip allaaserine-

qarnera, inissiinissamik kissaateqarnermut tunngavilersuutitalik najugaqarnerullu sunik siunertaqarneranik imaqartoq paaqqinniffiup atugassaa. Paaqqinniffimmi ataatsimiititap inissiisartup pineqartup tiguneqarnissaa aalajangiivigissavaa,

Ikiorsiiniutit

Paaqqinniffiup sulisuisa innarluutilik ikiorlugulu sungiusassavaat, nerisassiortoqartarnissaalu, eqqiaasoqartarnissaa il.il. paaqqinniffiup akisussaaffigaa. Paaqqinniffik ulluinnarni katsorsaanermik suliaqarnermi sulisussanik pisariaqartinneqartunik naammattunik sulisoqartussaavoq. *Taamaattumik ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqartunut tapersersortitut ikiortinik amerlanerusunik sulisuliisoqarnissaa akuersissutigineqarsinnaanngilaq.*

Iluaqusersuutinik najugaqartut amerlasuut pisariaqartittagaannik paaqqinniffik atortulersugaassaaq. Taakku "nalinginnaasumik" atortulersuutinut ilaatinneqassapput, assersuutigalugu najummiviit, anartarfinnik qullaaneq, immikkut ittumik qaammaqusersuutit, igaffimmi atortut immikkut ittut il.il..

Najugaqartunut *ataasiakkaanut iluaqusersuutit* pisariaqartinneqarsinnaasut kommunip najugarivitap imaluunniit innarluutilik illoqarfimmi allami paaqqinniffimmi najugaqarpat kommunip uninngavigisap qinnuteqaateqarneratigut *Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit akuersissutigineqassapput.*

Meeqqat inuusuttullu paaqqinniffimmiittut meeqqat inuusuttullu allat tamaasa assigalugit *atuartinneqarnissartik* pisinnaatitaaffigaa. Atuartitsinermik neqerooruteqarnissaaq *atuarfiup pisussaaffigaa.* Meeraq ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut kommunip najugarivitami avataaniittumut inissinneqarpat *kommuni meeqqap najugarivitaa sapinngisamik piffissaalluarallartillugu kommunimi inissiivigineqartumi atuarfeqarnermik ingerlatsivimmu nuunnneq nalunaarutigissavaa.*

Inersimasut suliaasaqartinneqarnissaminnik sapinngisaaq naapertorlugu neqeroorfigineqartassapput - ajornanngippat paaqqinniffiup avataani.

3.5 Ilaqutariinnut allanut paarsassanngortitsisarneq

Ilaqutariinnut allanut paarsassanngortitsisarneq *meeqqanut inuusuttunullu 18-it inorlugit ukiulinut* atorneqarnerusarpoq. Taaguutaa immiini erseqqereerpoq, tassalu meeqqap angajoqqaarinngisamini najugaqarnera. Ilaqutariinnut allanut paarsassanngortitsinissamik kommunimi isumaginninnermut ataatsimiititaliap aalajangiinerinut pissutaanerpaasartoq tassaavoq meeqqap angajoqqaavisa meeqqap pisariaqartitai naapertorlugit isumaginnissinnaannginnerat perorsaasinnaannginnerallu, imaluunniit meeqqap angajoqqaavisa toqusimanerat.

Innarluutillit pillugit malittarisassat aqutigalugit meeqqat ilaqutariinnut allanut paarsassanngortillugit inissinneqarsinnaanngillat. Taamatut inissiinerit meeqqat/inuusuttullu pillugit inatsisitigut malittarisassat tamatigut tunngavigalugit pisarput. Meeraq innarluutilik ilaqutariinni allani paarsassanngorlugu inissinneqassappat tamanna aamma atuutissaaq.

Taamaattorli meeqqap innarluutillip *oqilisaassinerup nalaani ilaqutariinnut allanut paarsassatut*

najugaqarallartinneqarnissaa innarluutillit pillugit malittarisassat tunngavigalugit akuersissutigineqarsinnaavoq. Oqilisaassilluni allani najugaqarallartitsisarneq pillugu ilitsersuut immikkoortumi 3.2-miittoq takuuk.

Ikiorsiiniutit

Innarluutilik ilaqutariinnut allanut inissinneqarsimasoq *innarluutilittut allatullu namminerisaminnik angerlarsimaffimmini najugaqartutulli ikiorserneqarnissaminut pisinnaati-taaffeqarpoq*. Ikiorserneqarneq taamaattoq tassaasinnaavoq:

- tapersersortitut ikiorteqartitsineq
- inigisamik allanngortiterinerit
- innarluutip kingunerisaanik aningaasartuutaanerusut akilerneqarnerat
- iluaqusersuutit
- siunnersuinikkut ikiorserneqarneq pikkorissartitsinerillu
- oqilisaassinnermut atatillugu angerlarsimaffiup avataani najugaqarallarneq, tassani meeraq ilaqutariinnut allanut paarsassanngortinneqarsimasoq pineqarpat.

Oqilisaassilluni najugaqarallartitsineq kommunip qinnuteqaateqarneratigut Ilaqutariinnermut Pisor-taqarfimmit akuersissutigineqarsinnaavoq - oqilisaassilluni najugaqarallartitsisarnermut tunngasut immikkoortumi 3.2-mi takukkit.

3.6 Napparsimmaviup paaqqutarinninnermut immikkoortortaarfiani najugaqarneq

Paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfimmut nuunneqarneq naapparsimmavimmut unitsinneqarnermut uiggiunneqarajuttarpoq. Nappaatigineqartumik katsorsaaneq - peqqinnissaqarfiup akisussaaffigisaa - innarluutilik pisinnaassuseqarnermigut sapinngisamik pitsaanerpaamik sungiusaqqinneqareeraangat naammassineqartutut isigineqartarpoq. Tamatuma kingorna isumaginnittoqarfik tassaalersarpoq innarluutillip napparsimmavimmit nuuffigisinnaasaanik tassunga naleqqut-tumik najugassarsissussinissamut akisussaasoq.

Paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfimmi najugaqarneq utaqqiisaannaagallartutut nalinginnaasumik isigineqassaaq. Taamatut najugaqartitsineq assersuutigalugu uku arlaasa aqqinneqar-nissaasa tungaanut najugarfittut periarfissaasinnaavoq:

- namminerisamik inigisap pineqartup innarluutaanut naleqqussarneqarluni allanngortiterneqareernissaata aqqissuunneqareernissatalu tungaanut,
- iluaqusersuutit pisariaqartinneqartut pissarsiarineqarnissaasa tungaanut,
- tapersersortitut ikiortimik pissarsinissap tungaanut,
- najugaqatigiiffimmi inissarsinissap tungaanut,
- ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissarsinissap tungaanut.

Ikiorsiiniutit

Paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfik makkunatigut kiffartuussisarpoq:

- nerisaqartitsilluni ineqartitsillunilu,
- paarsilluni paaqqutarinnillunilu,
- iluaqusersuutit paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfimmi najugaqartut nalin-ginnaasumik atortagaannik atugassaqartitsilluni, soorlu issiavinnik assakaasulinnik kaassuartakkanik nalinginnaasunik,
- isumaginninnermi ikiorsiiniutinut (assersuutigalugu angallanneqarnermut) anin-gaasartuutit ilaannik akiliilluni, soorlu paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfiup avataani ingerlatani peqataanermut.

Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup - kommunip qinnuteqaateqarneratigut - makku akilerneqarnis-saat akuersissutigisinnaavai:

- iluaqusersuutit immikkut ittut, assersuutigalugu issiavik assakaasulik innaallagis-samoortoq iluaqusersuutillu immikkut ittumik naleqqussakkat,
- innarluutilik nammineq akilikaminik feeriarluni angalanerani ingiaqateqartitsineq,
- ukiumoortumik feeriarluni angalaneq, innarluutilik najugarisami avataani paaqu-tarinniffittut immikkoortortaarfimmi inissinneqarsimappat - inersimasut feeriarlutik angalaneranni akiliussisarneq, immikkoortoq 3.12 takuuk.

Paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfimmi najugallit tapersersortitut ikiorteqartinneqarnerannut akiliinissaq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup **akuersissutigisinnaanngilaa.**

Aalajangersimasumik akiliutit najugaqartullu aningaasaqarnera

Paaqqutarinniffittut immikkoortortaarfimmi ulloq unnuarlu akiliutit aalajangersimasut amerlas-

susissaat *anigaasat isumaginninnermi tunniunneqartartut pillugit kaajallaasitami* takuneqarsinnaapput. Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik - kommunip qinnuteqaateqarneratigut - najugaqarnermut aalajangersimasumik akiliutit akilerneqarnissaannik akuersissuteqarsinnaavoq. Aalajangersimasumik akiliutitigut ikiorsiiniutit paaqqtarinniffittut immikkoortortaqarfimmit kiffartuussissutigineqartut matuneqartarput.

Innarluutilik siusinaartumik pensionisiaqarpat tunngaviusumik aningaasartat ikiliasat kisimik tunniunneqartassapput. Aningaasanit taakkunanga atisanut namminermullu atugassanut aningaasartuutit najugaqartup nammineq akilertassavai. Najugaqartoq pensioninut inummut tapinik malittarisassat nalinginnaasut malillugit kommunimut qinnuteqaateqarsinnaavoq.

3.7 Utoqqaat illuanni najugaqarneq

Utoqqaat illuat ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut assingusuvoq, taannalu kommunimit pilersin-neqarlunilu ingerlanneqartarpoq. *Innarluutillit inuusunnerusut utoqqaat illuanni najugaqarnis-saat nalinginnaasumik neqeroorutigineqarnaviannigilaq.* Tamannali neqeroorutigineqartariaqalersinnaavoq najugaqarfissamik naleqqunnerusumik nassaassaqqanngippat, soorlu namminerisatut inissamik naleqquttumik imaluunniit najugaqatigiiffimmi inissamik.

Ikiorsiiniutit

Utoqqaat illuat makkunuunatigut kiffartuussisarpoq:

- nerisaqartitsilluni ineqartitsillunilu,
- paarsilluni paaqqtarinnillunilu,
- ingerlatassanik sammisassanillu neqerooruteqarluni.

Kommunip qinnuteqaateqareerneratigut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup makku akuersissutigi-sinnaavai:

- iluaqusersuutit
- tapersersortitut ikiorteqartitsineq, innarluutilik utoqqaat illuata sulisoqartitaanermigut naatsorsuutigineqartut saniatigut sungiusarneqarnissamik pisariaqartitsippat,
- nammineq akilerlugu feeriarluni angalanerni ingiaqateqartitsineq.

Aalajangersimasumik akiliutit najugaqartullu aningaasaqarnera

Utoqqaat illuanni najugaqarnermut akiliutit aalajangersimasut amerlassusissaat *anigaasat isu-maginninnermi tunniunneqartartut pillugit kaajallaasitami* takuneqarsinnaapput.

Kommunip qinnuteqaateqareerneratigut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup najugaqarnermut aalajangersimasumik akiliutit akilerneqarnissaat akuersissutigisinnaavaa.

Innarluutilik siusinaartumik pensionisiaqarpat tunngaviusumik aningaasartat ikiliasat kisimik tunniunneqartassapput. Aningaasanit taakkunanga atisanut namminermullu atugassanut aningaasartuutit najugaqartup nammineq akilertassavai. Najugaqartoq pensioninut inummut tapinik malittarisassat nalinginnaasut malillugit kommunimut qinnuteqaateqarsinnaavoq.

3.8 Atuartuuneq

Meeqqat atuarfiat meeqqanik atuartussat ukioqartunik *tamanik* atuartitsinissaminut pisussaaffeqarpoq. Taamaalilluni tamanna *meeqqanut innarluutilinnut - sunik innarluuteqarnerat apeqqu-taatinnagu* aamma atuuppoq.

Atuartut ineriartormermik kingunerisaanik immikkut atuartinneqarnissamik pisariaqartitsisut *immikkut ittumik atuartisinnegarnissamik nalinginnaasumik imaluunniit allatigut perorsaanikkut immikkut ittumik ikiorsernegarnissamik* neqerooruteqarfigineqartussaapput.

Atuartup pisinnaassuseqarnerata annikilleriaataa ima annertutigippat, allaat immikkut ittumik atuartinneqarneq nalinginnaasoq naammannani, atuartoq *immikkut ittumik atuartinneqarnermik annertusisamik* neqerooruteqarfigineqassaaq. Ukioq atuarfiusoq atuartup 20-nik ukioqalerfia ilanngullugu taamatut neqerooruteqartarnissaq atuarfiup pisussaaffigaa. Tamatuma kingorna sunn-giffimmi atuartitsineq pillugu malittarisassani periarfissaqarsinnaavoq.

Atuartut aamma innarluutillit atuartinneqarnissaannut tunngavissat pigineqarnerisa isumagineqarnissaannut atuarfeqarfik aamma pisussaaffeqarpoq. Taamaattumik atuarfiup aamma makku isumagissavai:

- atuarfiup illutai aaqqissuunneqassasut meeqqat timimikkut innarluutillit atuartinneqarsinnaallutillu atuarfiup iluani angalasinnaanngortillugit
- atuartunut pisariaqartitsisunut tapersersortitut ikiorteqartitsisoqarnissaa (meeqqat atuarfianni taanna "namminerisatut ikiortimik" taaneqartarpoq)
- atuartitsinermi atortussat immikkut ittut iluaqusersuutillu pisariaqartinneqartut pigineqarnissaat,
- angerlarsimaffiup atuarfiullu akornanni angallassinissamut periarfissaqarnissaa
- atuartut tusilartut tusaaniarnermikkullu annertuumik ajornartorsiuteqartut oqalut-seqartinneqarnissaat.

Taamaallaat *pisuni immikkut ittuni innarluutillit pillugit malittarisassat atuarfimmi iluaqusersuutit immikkut ittut atorlugit inunnut aalajangersimasunut atugassat angerlarsimaffimmilu illinniakkerinermut iluaqusersuutit* akilerneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaavoq, soorlu makku eqqarsaatigalugit:

- qarasaasiat, matumani qarasaasiat angallattakkat ilanngullugit eqqarsaatigalugit,
- pequtit immikkut ittut, assersuutigalugu allaffiit issiaviillu portussusii il.il. allann-gortinneqarsinnaasut.

Ilinniarnertuunngorniarfinni, inuussutissarsiutinik ilinni-arfinni annertunerusumillu ilinni-arfinni ilinniartut eqqarsaatigalugit tunngaviit meeqqat atuarfianni atuuttut asserluinnangajaat atuupput.

3.9 Ulluunerani paaqqinniffimmiittarneq

Meeqqat inuusuttullu innarluutillit kommunip meeraaqqeriviini, meeqqeriviini sunngiffimmilu sammisasassa-qartitsiviini ukioqatiminnik sapinngisamik annertunerpaamik peqateqartarnissaminnut periarfissaqartinneqartussaapput.

Meeraq innarluutilik isumaginninnermi perorsaanikkut immikkut ittunik pisariaqartitsigajuttarpoq, pisariaqartitaallu taamaattut ulluunerani paaqqinniffimmi sulisut perorsaanermik ilinniagaqarsimasut aqcutigalugit pitsaanerpaamik tunniunneqarsinnaasarput. Ulluunerani paaqqinniffimmi inissarsiortut akornanni meeqqat isumaginninnermi perorsaanikkut immikkut ittunik pisariaqartitsisut salliutinnerunissaannut kommuni periarfissaqarpoq, assersuutigalugu meeqqat innarluutillit eqqarsaatigalugit.

Ikiorsiiniutit

Makku kommunip akisussaaffigalugillu aningaasartuutigisussaavai:

- ulluunerani paaqqinniffik aaqqissuunneqassasoq meeqqat aamma timimikkut innarluutillit ulluunerani paaqqinniffimmut ajornaquteqanngitsumik isersinnaallutillu paaqqinniffiup iluani angalasinnaalersillugit,
- ulluunerani paaqqinniffiup sulisoqatinneqarnerani meeqqat immikkut ittunik pisariaqartitallit isumagineqarnissaannut periarfissaqartitsoqarnissaa.

Ulluunerani paaqqinniffiit arlaannaalluunniit assersuutigalugu meeqqamik issiavimmik assakaasulimmik kaassuartakkamik atuisumik tigusinissaminut naleqquttuunngippat paaqqinniffiup ataatsip taakkununga naleqquttumik aaqqissuunneqarneratigut ajornartorsiut immaqa aaqqinneqarsinnaavoq.

Kommunip qinnuteqaateqareerneratigut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup makku akuersissutigisinnaavai:

- meeqqanut immikkut sungiusarneqarnissamik pisariaqartitsisunut tapersersortitut ikiorteqartitsinnermi nal. akunneri atugassat, meeraaqqerivimmiittunut meeqqerivimmiittunullu sap. akunneranut nal. akunneri 40-t tikillugit, kiisalu paaqqinniffinni 6-17-inik ukiullit akuleriisinneqarfianniittunut imaluunniit sunngiffimmi sammisasaqartatsivimmiittunut sap. akunneranut nal. akunneri 20-t tikillugit. Immikkut sungiusaaneq tamatumunnga periarfissaqarpat sulisumit perorsaanermik ilinnia-gaqarsimasumit ingerlanneqartariaqarpoq,
- iluaqusersuutit sungiusaanermilu atortut ulluinnarni paaqqinniffiup nalinginnaasumik atortulersugaanerani ilaanngitsut.

Akiliutit

Angajoqqaat meeqqaminnik innarluutilinnik ulluunerani paaqqinniffimmiittuutillit angajoqqaat allat tamarmik akiliuteqartarneranni malittarisassat assingi malillugit nammineq akiliuteqartarput.

3.10 Napparsimmavinni uninngasarneq

Napparsimmavimmut unitsinneqarnermi *peqqinnissaqarfik* tassaagajuttarpoq *napparsimasup paarineqarneranik isumaginnittusaaq*, *napparsimmavimmullu unitsinneqarnermut atatillugu ajornartorsiutinik pilersunik aaqqiiniartartoq.*

Unitsinneqarneq innarluuteqarnermut toqqaannartumik attuumassuteqartumik napparsimanermik ajoqusernermilluunniit pissuteqarpat tamanna aamma atuutissaaq.

Ingiaqateqartitsinermit aningaasartuutit - meeqqat 15-it inorlugit ukiullit

Meeqqat 15-it inorlugit ukiullit tamarmik - innarluteqarnertik innarluuteqannginnertilluunniit apeqqutaatinnagu - napparsimmavimmut unitsinneqassagunik arlalinnik pisinnaatitaaffeqarput. Meeqqat innarluutillit meeqqanut allanut sanilliullutik allaanerusumik pineqassanngillat. Tunaar-tarisassat tulluuttuni taaneqartut tassaapput peqqinnissaqarfiup iluani malittarisassanik, kommunip pisussaaffiinik innarluutillillu pillugit malittarisassanik ataatsimoortitsinerit.

Ingiaqatigitinneqartup ataatsip *angalaneranut najugaqarneranullu aningaasartuutit* Peqqinnissa-qarfimmit akilerneqartussaapput.

Angajoqqaap ingiaqataatinneqartup ataatsip *sulinermigut isertitassaminit annaasai*: Akissarsiat pillugit isumaqatigiissutini arlalinni meeqqamut 12-it inorlugit ukiulimmut (taamaattorli SIK-p isumaqatigiissutaani 16-it inorlugit ukiulinnut) angajoqqaat napparsimmavimmut illoqarfiup na-jugarisap avataniittumut unitsinneqartussamut ingiaqataanermit atatillugu *piffissami (ulluni 12-17-ini) akissarsiaqarlutik sulinngikkallarsinnaapput*. Pisuni ataasiakkaani tamani angajoqqaat isumaqatigiissutaasa sutigut pisinnaatitaaffiliinera kommunip misissortariaqarpaa. Angajoqqaap ingiaqataasup isertitamigut annaasai isumaqatigiissutikkut matussuserneqarsinnaanngippata taak-ku pisortanit ikiorsiissutitut kommunip aningaasartuutigissavai.

Meeraq angajoqqaaminit *tamanit* ingiaqatigineqarnissaminik pisariaqartitsippat ingiaqataasup aappaanut aningaasartuutit kommunip meeqqanik isumaginninnermut aningaasartuutitigut nalin-ginnaasumik aningaasartuutigajuttarpai.

Ingiaqatigitinneqartoq ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi sulisuuppat ingiaqataasup taassuma akis-sarsiani nalinginnaasut piginnassavai kiisalu ullormusiaqartinneqarluni. Tapersersortitut ikiortit kommunimit atorfeqartinneqartut akissarsiatik piginnassavaat, ullormusiaqartinneqarlutillu.

Ingiaqataannersiutit pineqartup isumaqatigiissutaa tunngavigalugu tunniunneqassapput.

Ingiaqateqartitsinermit aningaasartuutit - meeqqat 15-it sinnerlugit ukiullit

Aqqutaani peqqissaasup ikiuunnissaa aatsaat pisariartinneqarpat peqqinnissaqarfik ingiaqateqar-titsissaaq.

Meeraq/inuusuttuaraq *meeraanini pissutigalugu* ingiaqateqarnissaminik pisariaqartitsippat ta-manna kommunip meeqqanik isumaginninnikkut aningaasartuutigissavaa.

Inuup napparsimaneq pissutigalugu napparsimaviliarnermini ingiaqateqarnissaminik pisariaqar-tippagu ingiaqateqartitsineq peqqinnissaqarfimmit isumagineqassaat.

3.11 Danmarkimi najugaqartussatut inissinneqarsimasut

Ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissinneqarnissamik pisariaqartitsineq pilerpat kommunip Ila-qutariinnermut Pisortaarfik suleqatigalugu *Kalaallit Nunaanni paaqqinniffimmi inissiinissaq anguniassavaa*.

Kisianni innarluutit ataasiakkaat imaluunniit innarluutit arlallit ataatsimoortut ima immikkut illu-

innartigisinnaallutilluunniit katsorsaruminaatsigisinnaapput, allaat inuk pineqartoq Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut immikkut ittumut neqoroorfigineqarsinnaanani. *Kalaallit Nunaanni katsorsaanissamut periarfissaqanngippat Ilaqutariinnermut Pisortaqarfik pineqartup Kalaallit Nunaata avataani inissinneqarnissaanut akuersissuteqarsinnaavoq.* Tamatumunnga atatillugu "Kalaallit Nunaata avataani" inissinneqarneq tassaagajuttarpoq Danmarkimi inissinneqarneq.

Pineqartoq Danmarkimi inissinneqaruni danskit paaqqinniffiutaanni najugaqarfiinilu najugaqartut allat pisinnaatitaaffiisa pisussaaffiisalu assinginik peqalersarpoq: *Danmarkimi inatsisitigut malittarisassani pineqartunut ilaatinneqalersarput*, naak Kalaallit Nunaanni oqartussat tassaagaluartut inissiinissamik aalajangiisuusimasut, najugaqarnermullu atatillugu aningaasartuutininik aki-liisartuullutik.

Danskit inatsisitigut malittarisassaanni *kalaallit danskillu oqartussaasa akornanni najugaqarneq pillugu suleqatigiinnissamut malittarisassaliortoqarsimavoq*: Oqartussat sorliit suliniuteqarnermi iliuuseqarnissamut, aalajangiinissamut akiliinissamullu pisussaaffeqarnerisut pillugit malittarisassanik. Malittarisassat taakku ukunani allassimapput:

- juli 1998-ip tungaanut malittarisassat Bistandslov (danskit pisortanit ikiorsiisarneq pillugu inatsisaanni), taarserneqarporlu
- isumaginninnermut tunngasuni inatsisitigut illersugaaneq aqutsinerlu pillugit inatsit pillugu nalunaarut nr. 72, 06/02/2004-imeersoq
- isumaginninnikkut kiffartuussineq pillugu inatsit pillugu nalunaarut nr. 708, 29/06/2004-imeersoq,
- isumaginninnermi uummaarissumik ingerlatsineq pillugu inatsit nr. 455, 10. juni 1997-imeersoq kiisalu
- isumaginninnikkut pensionit pillugit inatsit pillugu nalunaarut nr. 42, 28/01/2004-imeersoq.

Danmarkimi amtitt tassaapput innarluutilinnik paaqqinniffiit ingerlanneqarnerannik isumaginnittut. *Vestsjællands Amti Kalaallit Nunaanni eqqarsartaatsikkut ineriartornerminni innarluutilinnik tigusissalluni pisussaaffeqarpoq. Inuit allanik innarluutillit* pineqarpata, assersuutigalugu tusaaniarnermikkut, isiginiarnermikkut imaluunniit timimik aalatinniarnertatigut innarluutillit, Danmarkimi nuna *tamakkerlugu paaqqinniffiit* pineqartunik tigusisussaapput.

Pineqartoq Danmarkimut inissinneqartussanngortinneqarpat Kalaallit Nunaanni kommuni najugarivitaq *pineqartup Kalaallit Nunaannut uternissaminut periarfissaqarnerisooq minnerpaamik ukiumut ataasiarluni misissussallugit pisussaaffeqarpoq.*

Paaqqinniffiit kalaallinit najugaqarfigineqartut ikinnerpaamik ukiumut ataasiarlutik najugaqartup killiffianik allaaserinnillutillu iliuusissanut pilersaarusiortassapput.

Vestsjællands Amtip paaqqinniffiini najugaqartut eqqarsaatigalugit tassani sulisut tassaapput Kalaallit Nunaanni kommunimut najugarivitamut Ilaqutariinnermullu Pisortaqarfimmut nalunaarusianik nassiussisartut.

Danmarkimi inissinneqarsimasut allat tamaasa eqqarsaatigalugit Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup Danmarkimi Aallartitaqarfimmi immikkoortortaata killiffik pillugu allaaserisat pissarsiariniartussaavai, taakkulu Kalaallit Nunaanni kommunimut najugarivitamut aamma Ilaqutariinnermut Pi-

sortaqarfimmut nassiullugit.

Nalunaarusiani kommunit Danmarkimit tigusartagaanni, matumani Kalaallit Nunaanni feriarnerup ingerlasimanera pillugu nalunaarusiat ilanngullugit, paasissutissaqarpoq pineqartup Kalaallit Nunaannut uternissaanut periarfissanik kommunip misissuinerani atorneqarsinnaasunik. *Pisortaqarfiup Danmarkimi Aallartitaqarfimmi immikkoortortaqarfia paasissutissanik amerlanerusunik Kalaallit Nunaanni kommunit ukiumoortumik naliliiniarnermi pisariaqartissinnaasaanik pissarsiniarneranni ikiorsinnaavai.*

Pisortaqarfiup Danmarkimi Aallartitaqarfimmi sulisui inissiinermut atatillugu danskit paaqqinniffianni ataatsimiinnermi peqataasarput, najugaqarnerup nalaani katsorsarneqarnerup inissiiviulluunniit allannortinneqarnissaa annertuumik pisariaqartinneqarparta, aamma Kalaallit Nunaannut utertitsinissap pilersaarusiorneqarneranut atatillugu.

Meeqqat inuusuttullu 18-it inorlugit ukiullit

Meeqqat inuusuttullu 18-it inorlugit ukiullit suli namminersorsinnaanngillat, angajoqqaatullu oqartussaassuseqartoq meeqqamut inuusuttumulluunniit danskit paaqqinniffiannut inissinneqarsimasumut pisussaaffeqarlunilu pisinnaatitaaffeqarpoq, soorlu meeraq inuusuttorluunniit Kalaallit Nunaanni paaqqinniffimmut inissinneqarsimasuuppat pisussaaffimmi pisinnaatitaaffimmilu assinginik.

Angajoqqaatut oqartussaassutsimik tigummiqaartut assersuutigalugu katsorsaanermik inissiivimmilluunniit allannortitsinissamik aalajangiisoqannginnerani peqataatinneqassapput. Kalaallit Nunaannut feeriarluni tikeraarnerup nalaani kommuni angajoqqaatut oqartussaassuseqartut aamma meeqqap angalanermini ingiaqatai peqatigalugit meeqqap siunissami periarfissai oqaluuserissallugit, iliussissanut pilersaarut suliarissallugu aamma meeqqap Kalaallit Nunaannut utersinnaanera pillugu naliliinissamut periarfissaqarluassaaq.

Inuit 18-it sinnerlugit ukiullit

Inuit 18-it sinnerlugit ukiullit namminersorsinnaapput, pissutsillu imminnut tunngasut aningaasaqarnertillu nammineq aalajangiivigisinnaallugit. Tamanna aamma atuuppoq taakku ataatsimik arlalinnilluunniit assigiinngitsunik innarluuteqaraluarpataluunniit.

Inuup pineqartup pissutsit imminut tunngasut toqqissisimanartumik isumagisinnaanngippagit pineqartoq nammineersinnaajunnaarsitaasinnaavoq sernissuisussamillu, toqqaasoqarsinnaalluni nammineersinnaassusiagaasup soqutigisaanik isumaginnittussamik. *Inuit Danmarkimut inissinneqarsimasut eqqarsaatigalugit Værgemålslov* (sernissuisussamik toqqaasarneq pillugu inatsit) 14. juni 1995-imeersoq Kalaallit Nunaannut atuutinngitsoq malillugu tamanna pissaaq. *Namminersorsinnaaneq pillugu Inatsit Kalaallit Nunaannut atuuppoq.*

Inuit Danmarkimi paaqqinniffimmut najugaqarfiilluunniit arlaannut inissinneqarsimasut annertoorujussuarnik innarluutillit 18-inik ukioqalernerminni *danskit isumaginninnermi pensionisierisartagaannik* pisartagaqalersinnaatitaasarput. Danskit oqartussaasa pensionisiaqalernissaq akuersissutigippassuk pensionisiat taakku najugaqartumut toqqaannartumik tunniunneqartalersarput. Najugaqartup pensionisiani pilersorneqarnerminut nammineq atussavai. Taakku ilaatigut ineqarnermut akiliutit, nerisat, errorsineq aamma eqqiaaneq, atisat pequtillu nammineq akilertartussaavaat.

Aningaasartuutaanerusut innarluuteqarnermut attuumassuteqartut Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akilertarpai. Taakku tassaasinnaapput perorsaanikkut immikkut ittumik suliniuteqarnermut, immikkut ittumik atuartsinermut aamma ulluunerani sammisassaqartinneqarnermut neqeroorutitut aningaasartuutit. Immikkut ittumik atuartsinermut aningaasartuutit annertuumik innarluutilinnut Danmarkimi inissitassanngorlugit aalajangiivigineqarsimasunut taamaallaat atuupput.

3.12 Angalanerit ingiaqateqartitsisarnerlu

Innarluutillit pillugit malittarisassat inuit innarluutillit taakkulu ingiaqateqartinneqarsimappata ingiaqataasa angalaneri assiigiinngitsut arlallit pillugit malittarisassanik imaqarput:

- feeriarluni angalanerit
- nalliuttorsionernut annertunerusunut, napparsimasoqarneranut, toqusoqarneranut ilisisoqarneranullu atatillugu angalanerit,
- oqilisaassinermut atatillu allami najugaqarallarnernut atatillugu angalanerit,
- paaqqinniffimmut imaluunniit ulloq unnuarlu ikiorsiiniutinut allanut imaluunniit najugaqatigiiffimmut taakkunanngaluunniit angerlarnernut atatillugu angalanerit.

Feeriarluni angalanerit

Nammineq akilerlugu feeriarluni angalaneq

Inuit innarluutillit:

- Kalaallit Nunaanni kommunimi najugarivitaminni najugaqartut, imaluunniit
- Kalaallit Nunaanni allamut ilaqquttamik najugaqarfigisaannut nuunnissaminnik toqqaasimasut feeriarlutik angalanitik nammineq akilissavaat.

*Innarluutilik allanit ikiorneqarani nammineq angalasinnaangippat ingiaqateqartitsinermit akiliussisoqarnissaa Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup aatsaat akuersissutigisinnaavaa, **imaluunniit** tamanna isumannaallisaanermik pissuteqartumik timmisartuusseqatigiiffimmit umiarsuaatileqatigiiffimilluunniit piumasqaataappat.*

Innarluutilik umiarsuarluni angalasinnaangippat, taamaattumillu timmisartortariaqarpat timmisartorluni angalanerup akisunerussutaata akilerneqarnissaa Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersissutigisinnaavaa, *taamaaliornikkut ingiaqateqartitsinissaq pisariaqartinneqarunnaassappat.*

Meeqqat inuusuttullu angajoqqaaminni najugaqartut eqqarsaatigalugit feeriarloqassanersoq angajoqqaat namminneq aalajangissavaat, angalanerlu nammineq akilerlugu. Meeqqap innarluuteqarnera pissutigalugu angajoqqaat saniatigut angalaqateqartitsinissaq (tapersersortitut ikiorti) pisariaqartinneqarpat, *ingiaqateqartitsinerup akilerneqarnissaa Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersissutigisinnaavaa.*

Feeriarnerup siunertaa sivilissusialu: Ukiumut ataasiartumik ingiaqateqartitsinerup akilerneqarnissaa Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersinnaavaa, inuk pineqartoq kisimiilluni angalasinnaangippat. Ingiaqateqartitsineq Kalaallit Nunaanni qaqutigullu pisuni immikkut ittuni Kalaallit Nunaata avataanut angalanernut ingiaqateqartitsinerup akilerneqarnissaa akuerin-

eqarsinnaavoq. Sap. akunneri pingasut tikillugit ingiaqateqartitsinerup akilerneqarnissaa akuersissutigineqarsinnaavoq.

Feeriarfimmi ikiorteqarneq: Feeriarfimmi tapersersortitut ikiortitut atorsinnaasumik nassaartoqarsinnaappat periarfissaq taanna atorneqassaaq, innarluutillip najukkamineersumik tapersortitut ikiortinik angalaqateqartinneqarnissaanut taarsiullugu.

Tapersersortitut ikiortip ingiaqatigitinneqartup makkuninnga akiliunneqarnissaa akuersissutigineqarsinnaavoq:

- billittimut aningaasartuutit,
- najugaqarnermut aningaasartuutit,
- ullormusiat taamaattoqassappallu isumaqatigiissutit tunngavigalugit ingiaqataa-nersiutit.

Tapersersortitut ikiortip isumaqatigiissutit tunngavigalugit akissarsiani piginnassavai.

Ilaqutaasoq ingiaqatigitinneqarpat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup makku akilerneqarnissaat akuersissutigisinnaavai:

- billittimut aningaasartuutit
- najugaqarnermut aningaasartuutit.

Ilaqutaasup *sulinikkut akissarsiassaminut annaasaminik taarsiivigineqarnissaa akuersissutigineqarsinnaangilaq*, tassami ingiaqateqartitsinermi siunertaasoq tassaasusammatt ilaqutaasup taassuma innarluuteqartoq feriaqatigissagaa, taamaattumillu feriassani siunertamut tassunga atortussaallugit.

Akiliunneqarluni feriarneq - inersimasut Kalaallit Nunaanniittut

Inersimasut innarluutillit *akiliunneqarlutik feeriarnissaat akuersissutigineqarsinnaavoq:*

- innarluuteqarnertik pissutigalugu
- Kalaallit Nunaanni oqartussamit imatut *inissinneqarsimagunik:*
- *kommunip najugarivitamik avataani* najugaqartussanngorlugit, makku pissutigalugit:
- pineqartup tapersersornerqarnissaminut, katsorsarneqarnissaminut paaqqutari-
neqarnissaminullu pisariaqartitaasa matuneqarnissaat *kommunimi najugarivitami periarfissaqanngimmat.*

Taamaalilluni inuit najugaqatigiiffimmi, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi, utoqqaat illuanni paaqqutarinniffimmiluunniit najugaqartut tassani pineqarsinnaapput.

Ukiuumut akiliunneqarluni feeriarneq ataaseq nalinginnaasumik ullunik 14-inik sivisussuseqartoq akuersissutigineqarsinnaavoq.

Feeriarluni angalanerup siunertaa tassaassaaq pineqartup **Kalaallit Nunaanni** ilaquttaminut najugarisaminullu *attaveqarnerminik attassiinnarnissaa*. Taamaattumik angalaneq taamaattoq najugarisamut ilaquttanulluunniit tikeraarnermut atorneqassaaq. Innarluutillip allamut angalanisani kissaatigiguniuk angalaneq taanna nammineerluni akilertariaqarpaa. *Najugarisaaq tassaavoq najugaq pineqartup angerlarsimaffittut misigissuseqarfigisaa:* Illoqarfik nunaqarfilluunniit najugaqarfigisaaq, imaluunniit ilaquttat najugaqarfigisaaq, imaluunniit najugaq alla pineqartup at-

taveqarfigilluarlugulu misigissuseqarfigisaa.

Akiliunneqarluni feeriarneq *innarluutilimmut namminermut atugassatut* nalinginnaasumik akuersissutigineqartarpoq. Pineqartoq angalasinnaanngippat *aatsaat qanigisatut ilaquataasup ataatsip akiliunneqarluni tikeraarnissaa* akuersissutigineqarsinnaavoq. Innarluutillip arlaatigut qanoq iliorluniluunniit tamanna isummerfigisinnaaguniuk kimit tikeraarneqarnissani nammineq aalajangissavaa. Pisuni taamaattuni pineqartup nammineq suna kissaatigineraa annertuumik iliuuseqarnikkut paasinarneqartariaqarpoq, inuup ataasiinnaap akiliunneqarluni angalatinneqarsinnaanera minnerunngitsumik pissutigalugu.

Pineqartoq *namminersorsinnaajunaarsitaasimappat sernissuisua sinniisua* kommuni suleqatigalugu aalajangiisaaq. Tamanna ajornanngippat innarluutilik aalajangiiniarnermi nammineq peqataatinneqassaaq.

Innarluutillip akiliunneqarluni feeriarnernik akuersissuteqarnermi makku ilaatinneqarput:

- billittimut aningaasartuutit
- najugaqarnermut aningaasartuutit, innarluutilik ilaqtaminiissinnaanngippat neri-saqarnermut aningaasartuutit ilanngullugit.

Ilaqutaasup akiliunneqarluni tikeraartinneqarneranut aningaasartuutit taakku assingisa akilerneqarnissaat aamma akuersissutigineqassaaq.

Innarluutilik *ingiaqateqarnissaminik* pisariaqartitsippat kina *ingiaqatigiumanerlugu* innarluutillip taamaaliorinnaaguni tamanna *nammineq aalajangissavaa*.

Tapersersortitut ikiorti paaqqinniffimmiluunniit sulisoq ingiaqatigitinneqassappat (isumaqatigiissutit malillugit akissarsiat saniatigut) makku akilerneqarnissaat akuersissutigineqassapput:

- billittimut aningaasartuutit
- najugaqarnermut aningaasartuutit
- ullormusiat
- isumaqatigiissut malillugu ingiaqataanersiutit.

Innarluutillip qassinik ingiaqateqartinneqarnissi pisariaqartinneraa erseqqissumik naliliivigineqassaaq. *Marlunnik ingiaqateqarnissamik pisariaqartitsineq qaqutigoortuuvoq. Marlunnit amerlanerusunik ingiaqateqartitsinissaq pisariaqartinneqarpat angalaneq innarluutilimmut ima nanertuutaatigisinnaavoq, allaat ilaquataasumik tikeraartitsisinissaq pitsaanerussannginnersoq isumaliutersuutigineqartariaqarluni.*

Ilaqutaasoq ingiaqatigitinneqarpat makku akilerneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaapput:

- billittimut aningaasartuutit
- najugaqarnermut aningaasartuutit.

Tamatumani soorlu akiliunneqarluni tikeraarnerni aamma taamaattoq, innarluutillip feeriaqatiginissaa ilaquataasup kissaatigisaralugulu soqutigisarissavaa.

Innarluutillip *qanigisatut ilaqtutani nunaqarfimmi najugaqartut* tikeraarnissaat kissaatigippagu, *nunaqarfimmilu naleqquttumik inissaqartitsisoqaranilu nunaqarfup tikinniarnera ajornakusoor-*

tuuppat tassunga taarsiullugu illoqarfimmi qaninnerpaami feeriartoqarnissaa akuersisutigineqarsinnaavoq. Taamaaliortoqassappat ilaqutaasumut ataatsimut makku akilerneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaapput:

- angalanermut aningaasartuutit
- najugaqarnermut aningaasartuutit, ilaqutaasoq najugaqarfigisinnaasaminik nammineq pissarsisinnaanngippat.

Ilaqutaasup nerisaqarnini nammineq akilissavaa.

Innarluutilik angerlarsimaffigalugu najugarisamini naleqquttumik inissaqannginnini pissutigalugu angerlarsimaffimmi avataani ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqarpat *angalanermut ingiaqateqartitsinermullu aningaasartuutit akilerneqarnissaat Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmit akuersissutigineqassapput.*

Innarluutillip kommunitut najugarivitaata makku isumagissallugit pisussaaffeqarpoq:

- ukiumoortumik feeriarluni angalanerq neqeroortugissallugu. Innarluutilik feeriann-ginnissaminut soorunami pisinnaatitaaffeqarpoq.
- innarluutilik ingiaqateqarpallu ingiaqataa innarluutillip ilaqutaani najugaqarsinnaanngippata inissaqartsinissaq,
- tapersersuinikkut ikiorsiiniutit immikkut ittut, pisariaqartinneqarpata,
- feeriernerup nalaani angalaartitsinerit imaluunniit sammisassaqartitsiniarnikkut ingerlatat allat, pisariaqartinneqarpata.

Feeriarneq kommunimi suliamik ingerlatsisup innarluutilimmik taassumalu ilaqutaanik ajornartorsiutaasinnaasut qulaajarniarlugit ataatsimeeqatiginninnissaanut periarfissatsialaavoq.

Kommunimi suliamik ingerlatsisup *najugaqatigiiffimmi imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi innarluutilik pillugu attaveqarfiusartoq suleqatigalugu feriarnissaq piareersarpagu pitsaanerpaassaaq.*

Akiliunneqarluni feriarneq - Meeqqat/inuusuttut innarluutillit Kalaallit Nunaanniittut
Meeqqat inuusuttullu 18-it inorlugit ukiullit inersimasut feriarnissamut akiliunneqartanertorluinnaq pineqarsinnaapput.

Meeqqat inuusuttullu 18-inik ukioqalersimangitsut suli namminersorsinnaanngimmata makku aamma eqqumaffigineqartussaapput:

- feriarluni angalanissap pilersaarusiorneqarnerani angajoqqaatut oqartussaassuseqartoq peqataatinneqassaaq,
- kisianni *pingaarnerpaatut meeraq tassaavoq angalanissamut pisinnaatitaaffeqartoq: Meeraq ingiaqateqarluni angalasinnaaguni taanna tassaavoq angalasussaq. Meeraq angalasinnaappat angajoqqaat meeqqamut tikeraaginnassasut angajoqqaatut oqartussaassuseqartup aalajangersinnaanngilaa,*
- *meeraq angalasinnaanngippat* kia/kikkut meeqqamut tikeraarnissaat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup aalajangersinnaavaa.

Ukiumoortumik feeriarluni angalanerup saniatigut meeqqap/inuusuttup *ukiumut suli ataasiarluni angalanissaa akuersissutigineqarsinnaavoq:*

- angajoqqaatut oqartussaassuseqartumut *pitsaasumik attaveqarnerata attatiinnar-neqarnissaa* eqqarsaatigalugu tamanna pisariaqartutut naliliiffigineqarpat,
- *meeqqap tamanna nammineerluni kissaatigippagu* aappasaanik taamatut angalaneq angajoqqaatut oqartussaasup imaluunniit qanigisatut ilaqutaasup allap *meeqqamut tikeraartinneqarneranut* atorneqarsinnaavoq. Matumani meeqqap kissaateqarnera aalajangiisuussaaq, angajoqqaatut oqartussaassuseqartup kissaatigisaa aalajangiisuunani.
- angalanerit aappaat taanna *meeqqap qanigisatut ilaqtutaminut allamut tikeraar-nissaanut* aamma atorneqarsinnaavoq, meeqqap tamanna *kissaatigippagu*, taamaaliornissarlu angajoqqaatut oqartussaassuseqartup ajorinngippagu.

Meeraq paaqqinniffimmu allamut nuuppat angalanerit aappaat allanik piunasaqaatitaqartinnagu angajoqqaatut oqartussaassuseqartup aappaata paaqqinniffimmu nutaamut tassunga tikeraarneranut atorneqarsinnaavoq.

Tassa imaappoq meeqqat inuusuttullu 18-inik ukioqalersimanngitsut ukiumut marloriarlutik feeriarnermut atatillugu angalatinneqarsinnaasut, pisariaqartinneqartutut ingiaqateqartinneqartut. Siulleq meeqqap angerlarsimaffimminut tikeraarluni nammineq angalaneranut sapinngisamik atorniarneqartariaqarpoq, aappaalu meeqqap kissaateqarnera malillugu eqaanerumik atorneqarsinnaalluni, kisianni killissarititaasut qulaani taaneqartut iluanni.

Akiliunneqarluni feeriarneq - inuit Danmarkimi najugaqartussanngorlugit inissinneqarsimasut Inersimasut Danmarkimi najugaqartussanngorlugit inissinneqarsimasut ukiumut ataasiarlutik Kalaallit Nunaannut feriarlutik angalanissaminnik qinnuteqaateqarsinnaapput. Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfiata feeriarnuni angalanerit ingerlanneqarnerannut akisussaavoq. Meeqqat 18-it inorlugit ukiullit ukiumut marloriarlutik feeriarnuni angalanissaminnik qinnuteqaateqarsinnaapput. Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfiata qinnuteqaateqarnermi immersugassaq innarluutilimmu nassutissavaa, taassumalu najugaqarfini imaluunniit danskit kommuniat najugaqarfigigallakkani peqatigalugu immersugassaq immersussallugu. Immersugassami feeriarnuni angalanerup qinnuteqaatigineqarnerata saniatigut pisariaqarpat oqalutseqartitaanissaq, angerlarsimaffinni peqqissaasumit ikiorneqarnissaq najukkamilu innarluutilittut angalanneqartarnissaq qinnuteqaatigineqarsinnaapput. Tamakku tamarmik tassaapput immikkut itumik ikiorsiiniutaasut, feeriarup ingerlanneqarnissaanut pisariaqartut.

Ingiaqataatinneqartut innarluutilinnut ikiortinik Danmarkimi taaneqartarput, taamaattumillu innarluutillit Danmarkimi najugaqartut innarluutilimmu ikiortimit ataatsimit arlalinnilluunniit ingiaqateqartinneqartarput.

Aammattaq *inuit danskit isumaginninnermi pensionisariatagaannik pisartagaqanngitsut* feeriarnerup nalaani angalaarnernut aamma imminut ingiaqatiminullu aliikkusersuutaanerusunik aqqissuussinernut aningaasartuutit matuneqarnissaat Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfianut qinnuteqaatigisinnaavaat. Pineqartoq ilaqtutaminu nerisaqarnermut akiliutissaanik paaqqinniffimmit nassataqartinneqassaaq. Akunnittarfimmi umiartortulluunniit angerlarsimaffinini ineqartitsisoqassappat ullup qeqqasiutissatut sassaalliutigineqartut nalinginut nerisassanut aningaasartuuteqarnissaq akuersissutigineqassaaq.

Inuit danskit isumaginninnermi pensionisariatittagaannik pisartagaqartut angalaarnernut assigi-

saannullu aningaasartuutitik nammineq akilissavaat, ilaquttaminnilu najugaqarunik nerisatik nammineq aamma akilissallugit.

Billettinik inniminniineq innarluutilillu ilaquttamini najugaqarsinnaanngippat innarluutilimmullu ikiortinut ingiaqatigitinneqartut inissaqartinneqarnissaat Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfiata isumagissavai. Innarluutillip sumi feeriarnissani kissaatigineraa pillugu Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfia ilaqutaasunut kommunimullu feeriarfigineqartussatut kissaatigineqartumut allagaqassaaq. Kommuni taanna kommunimik feeriarfigisamik taaneqartarpoq. Kommunimut feeriarfigisamut saaffiginnissut kommunimut najugarivitamut kopiilerneqartooq aningaasaliissutit kiisalu feeriarnermut atatillugu kommunip sunik isumagisassaqaqarnera pillugu paasissutissanik imaqassaaq.

Feeriarnerep nalaani kommuni feeriarfigisaaq pisariaqartitsisoqartillugu ikiuuttassaaq, pisariaqartitsisoqalerpallu Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfia ikiorserneqarnissamik qinuteqaateqarfigisassallugu. Aammattaaq feeriarneq kommunimi suliamik ingerlatsisup innarluutilimmik taassumalu ilaqutaanik ajornartorsiutaasinnaasut qulaajarniarlugit ataatsimeqatiginninnissaanut periarfissatsialaavoq. Feeriareernerup kingorna kommuni feeriarfigisaaq innarluutilimmullu ikiortit feeriarneq pillugu sukumiisumik nalunaarusiussapput, siunissami feeriarternissat Kalaallillu Nunaannut nuussinnaanerep pilersaarusiorneqarnerini atorneqartussanik.

Feeriarluni angalanerup siunertarissavaa inuup pineqartup **Kalaallit Nunaannut** *attaveqarnerminik* attassiinnarsinnaanera. Taamaattumik feeriarluni angalaneq *innarluutillip angalanissaatut* nalinginnaasumik akuersissutigineqartarpoq. Inuk pineqartoq *aatsaat angalasinnaanngippat qanigisatut ilaquttap* **ataatsip** *tikeraartinneqarnissaa* akuersissutigineqarsinnaavoq.

Qanigisatut ilaquttap tikeraarnissaa akuersissutigineqarpat qanigisatut ilaquttap komunitut najugarivitaata Kalaallit Nunaata Danmarkimi Aallartitaqarfia pineqartullu najugaqarfia suleqatigalugit angalaneq aaqissuutissavaa.

Nalliuttorsiornernut, napparsimasoqarneranut, toqusoqarneranut ilisisoqarneranulluunniit atatillugu angalanerit

Immikkut pisuni taakkunani kikkut angalanissaat akuersissutigineqarsinnaappat?

Inuit innarluutillit eqqarsaatigalugit *feeriarluni angalanerit pillugit malittarisassat taakku aamma atuupput, tassalu:*

- inuit innarluutillit kommunimi najugarivitaminni najugaqartut, imaluunniit nuunnissamik nammineerlutik aalajangersimasut *immikkut pisuni angalanerit nammineq akilissavaat,*
- inuit kommunip najugarivitamik avataani najugaqartussatut inissinneqarimasut **Kalaallit Nunaanni** *angalanissaminnut akiliunneqarnissaat akuersisissutigineqarsinnaavoq,*
- inuit Danmarkimi najugaqartussatut inissinneqarsimasut **Kalaallit Nunaannut** *angalanissaminnut akiliunneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaavoq.*

Pisut ilaanni *qanigisatut ilaquttap* **ataatsip** innarluutilimmut Kalaallit Nunaanniittumut Dan-

markimiittumulluunniit *tikeraarnissaa akilerneqassasooq akuersissutigineqarsinnaavoq*. Matumani *qanigisatut ilaquuttat* tassaatinneqarput *ilaquuttat ilaannangui innarluutillip qanimut attaveqarfigisatut misigissuseqarfigisai*. Taakku tassaagajuttartussaapput angajoqqaat imaluunniit qatanngutit, aammalu tassaasinnaallutik aanaakkut/aataakkut, pineqartoq taakkunani alliaartorsi-mappat.

Ullut nalliuttorsiorfiusut

Ullut nalliuttorsiorfiit tassaapput inuuissiornerit (assersuutigalugu 50-iliilluni inuuissiornerit), apersortinnerit, katittorsiornerit taakkulu assigisaat.

Innarluutilik nalliuttorsiorpat qanigisatut ilaquutaasooq ataaseq innarluutilimmut *tikeraarnissaminut akiliunneqarsinnaavoq*, tassa innarluutillip Kalaallit Nunaanni Danmarkimiluunniit najugaqarfigisaanut.

Taamaaliortoqanngitsoortitsisoqarsinnaavorli: Innarluutillip angalasinnaannginnera pissutigalugu ukiumoortumik angalanissaraluanut taarsiullugu qanigisatut ilaquutaasooq tikeraartineqareersimappat nalliuttorsiornermut atatillugu suli ataasiarluni angalanissamut nalinginnaasumik akiliussisoqarsinnaanngilaq. *Taamaaliortoqassappat ilaquutaasup ukiumoortumik ataasiarluni angalanissani siunertamut tassunga atortariaqarpaa*.

Innarluutillip ilaquutaasa ilaat nalliuttorsiorpat innarluutillip *ukiumoortumik feeriarluni angalanissani* atussavaa, *imaattoqarpat*:

- innarluutilik feeriarluni angalanissaminut taarsiullugu allatut iliornissaminik kisaateqarpat, *aamma*
- ullorsiornerup *qaqugu pinissaa siumut ilisimaneqareerpat*, soorlu inuuissiornerit apersortinnerillu taamaattartut.

Taamaalilluni innarluutilik nalliuttorsiornermut qaqugu pinissaat ilisimaneqareersunut suli ataasiarluni angalanissaminut akiliunneqarsinnaanngilaq. Soorunami feeriarluni angalanini ilaqutariinni nalliuttorsiornermut atatillugu allatulluunniit atorumanerlugu innarluutillip nammineq aalajangissavaa. Innarluutillip ilaquutaasa innarluutillip peqataanissaminut periarfisaqarsinnaanera ilanngullugu eqqarsaatigalugu katittoqarnissaa kuisittoqarnissaalu pilersaarusiortariaqarpaat.

Napparsimarulunneq

Innarluutilik napparsimarululerpat qanigisatut ilaquutaasup ataatsip *akiliunneqarluni tikeraartinneqarnissaa* akuersissutigineqarsinnaavoq, *imaattoqarpat*:

- nappaat inuunermik ulorianartorsiortitsippat,
- piaartumik takkuttoqarnissaa pingaartuuppat.

Innarluutillip Kalaallit Nunaanni Danmarkimiluunniit najugaqarfigisaanut angalaneq akilerneqassaaq. Angalanermut najugaqarnermullu aningaasartuutit akilerneqarnissaat akuersissutigineqassaaq. Akissarsiat pillugit isumaqatigiissutit ilarpassui taamatut pisoqartillugu akissarsiaqarluni sulinnigiffeqarnissamik pisinnaatitaaffeqartitsisunik aalajangersagartaqarput.

Qanigisatut ilaquataq napparsimarululerpat *innarluutillip ilaquuttaminut tassunga orni-gunnissaanut akiliussisoqarnissaa* akuersissutigineqarsinnaavoq, kisianni *Kalaallit Nunaanniin-*

naq imaluunniit Kalaallit Nunaannuinnaq. Taamaalilluni innarluutilik *akiliullugu* Danmarkiliartinneqarsinnaanngilaq, naak innarluutillip ilaquatai Danmarkimi najugaraluartulluunniit.

Immikkorluinnaq ittumik siumullu naatsorsuutigineqariinngitsumik pisoqarpat malittarisassat taakku aamma atuutissapput.

Toqusoqarnera ilisisoqarneralu

Innarluutilik toquppat ilaquataasut *akiliullugit angalatinneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaanngilaq.*

Tamatumunnga pissutaavoq innarluutillit pillugit malittarisassat ikiorsiiniutinut innarluutilimmut toqqaannartumik iluaqutaasussanut naatsorsuussaeneri. Ilaqutaasut sulisunik allanilluunniit innarluutillip najugaqarfiani innarluutilimmik ilisarismannittunik oqaloqateqarnissartik pisariaqartitorujussuusinnaavaat. Aningaasartuutit taakku ilaquataasut nammineq akilertariaqarpaat, pisaaqeqisoqartillugulu aningaasartuutit taamaattut pisariaqarfiatigut pisortanit ikiorsiissutit pillugit peqqussut tunngavigalugu kommunimit matuneqarsinnaapput.

Innarluutilik toqquviginngisamini *ilineqassappat illerfiata angallanneqarneranut* aningaasartuutit tamakkiisut ilaannakortulluunniit akilerneqarnissaat akuersissutigineqarsinnaavoq.

Qanigisatut ilaquataasup toquneranut ilisaaneranullu atatillugu innarluutilik *akiliullugu angalatinneqarsinnaavoq*, pisariaqarpat ingiaqateqartitsineq ilanngullugu. *Kalaallit Nunaanniinnaq imaluunniit Kalaallit Nunaannuinnaq* angalanernut akiliussisoqarsinnaavoq, Danmarkimut angalanerit pinnagit.

Oqilisaassinermut atatillugu najugarigallagassamut najugarigallagassamillu angalaneq

Innarluutillip, pisariaqarpallu ingiaqataatinneqartup oqilisaassinermut atatillugu najugarigallagassaanut/-nit angalanernut aningaasartuutit *akilerneqarnissaat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup akuersissutigissavaa*, imaattoqarpat:

- oqilisaassinermut atatillugu najugaqarallarnissaq illoqarfimmi innarluutillip najugarinngisaani pissappat, aamma oqilisaassilluni najugarallartitsineq ukunani pissappat:
- ilaqutariinni allani paarineqarnertut,
- najugaqatigiiffimmi,
- utoqqat illuanni paaqqutarinnittarfittulluunniit immikkoortortaqarfimmi.

Taamatut akuersissuteqarnermi *feeriarluni angalanermi aningaasartuutaasartut assingi matussuseqarnertarput.*

- Oqilisaassilluni najugaqarallartitsineq *ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi* pissappat angalanermut aningaasartuutit *oqilisaassinermut atatillugu najugarigallagassamut/-mit angalanermut aningaasartuutissanik qinnuteqartarnermi periaaseq malinneqassaaq*

Taamatut akuersissuteqarnermi *feeriarluni angalanermi aningaasartuutaasartut assingi matussuseqarnertarput.*

Angalaneq kommunip pilersaarusiussavaa, oqilisaassinermut atatillugu najugaqarfigisassaq suleqatigalugu.

Ulloq unnuarlu najugaqarfimmut/-millu nuunneq, matumani najugaqatigiiffiit ilanngullugit

Innarluutilik kommunip najugarivitami avataani najugaqartussanngorlugu inissinneqarsimappat, soorlu:

- najugaqatigiiffimmi nakkutigineqarluniluunniit najugaqarfimmi,
 - utoqqaat illuanni paaqqutarinnittarfittulluunniit immikkoortortaqarfimmi
- angalanermut aningaasartuutit, pisariaqarpat ingiaqateqartitsinermut aningaasartuutit ilanngullugit, akilerneqarnissaat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup akuersissutigisinnaavaa.*

Innarluutilik ulloq unnuarlu paaqqinniffimmut inissinneqassappat oqilisaassilluni najugaqarallartitsinermi angalanermut aningaasartuutit assingi matussuserneqassapput.

Taamatut akuersissuteqarnermi feeriarluni angalanermi aningaasartuutaasartutit assingi aningaasartuutit matussuserneqartarput.

Angalaneq kommunip pilersaarusiussavaa, oqilisaassinermut atatillugu najugaqarfigisassaq suleqatigalugu.

Immikkoortoq 4 Aqutsineq

4.1 Suliat suliarineqartarnerat akuersissuteqarnissamullu oqartussaassuseqarneq

Innarluutillit pillugit malittarisassat aqunneqarnissaannut oqartussaassuseqarneq kommunit Ilaqutariinnermullu Pisortaqaarfiup nunap immikkoortuini immikkoortortaqaarfiit akornanni agguataarneqarsimavoq, taamaalilluni:

- kommunip suliamik aallarnissaataasumik ingerlatsineq isumagisassaralugu, aamma
- Ilaqutariinnermut Pisortaqaarfik akuersissuteqarnernut oqartussaassuseqarluni.

Kommunip inuit kommunimi najugaqavissut tamaasa akisussaaffigai. Tamanna aamma innuttaasunut illoqarfimmi allami ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi najugaqartunut atuuppoq.

Inuit annertuumik innarluutillit innuttaasut allat pisarnerattulli kommuni najugarivitartik ikiorserneqarnissamik qinnuteqaateqarfigisartussaavaat. Nalinginnaasumik imaattarpoq isumaginninnermut allaffimmi sulisut innuttaasumut attaveqarnermik suliallu ingerlanneqarnissaanik suliaqartarlutik, tassalu makku misissugassaralugit:

- ikiorserneqarnissaq innuttaasup qinnuteqaatigisaa ikiorsiissutigissallugu inatsisitigut tunngavissaqarnermaq, aamma
- ikiorsiiniutinik allanik pisariaqartitsisoqarsinnaanersaq.
- Inuit annertuumik innarluutillit ilarpaalui innarluuteqarnertik pissutigalugu ikiorserneqarnissartik pillugu nammineerlutik saaffiginnissinnaasannngillat. Taamaattumik *innarluutillip pissutsit atugai pillugit isumaginnittoqaarfiup ingerlaavartumik malinnaanissaa* pingaartuuvoq, *makku naliliiffigisinnaajumallugit:*
- ikiorsiiniutigineqartut *siunertamittut sunniuteqarnersut,*
- *ikiorsiniutinik allanik* pisariaqartitsisoqarnermaq,
- ikiorsiiniutit *unitsinneqarsinnaanersut,*
- pineqartoq *annertuumik* suli innarluutiliunersaq.

Tamatuma kingorna isumaginnittoqarfik isumaginninnermut ataatsimiititaliamut aalajangiisussamut inassuteqaasiussaaq. Ulluinnarni suliassat ilarpasuini aalajangiinissamut oqartussaassuseqarneq isumaginnittoqarfimmut nuunneqarsimavoq, kisianni suut tamarmik eqqortumik ingerlanissaat kommunip suli akisussaaffigaa.

Tamatuma kingorna kommunip najugarivitap *inassuteqaatini ikiorsiiniutit akilerneqarnissaannik qinnuteqaatitalik uku arlaannut nassiutissavaa:*

- Ilaqutariinnermut Pisortaqaarfimmut imaluunniit uunga
- Tusilartunut Siunnersuisarfik, suliassanik inunnut tusaaniarnermikkut assigiinngitsutigut ajornartorsiuteqartunut tunngasunik tamanik aqutsisuusumut, imaluunniit uunga

- Pisortaqarfiup Danmarkimi Immikkoortortaqarfia, suliassanik inunnut innarluutilinnut Danmarkimi najugaqartussatut inissinneqarsimasunut tunngasunik tamanik aqutsisuusumut.

Tamatuma kingorna Pisortaqarfiup suliassaq sularissavaa, *akuersissuteqarnerlu pillugu allakkat imaluunniit itigartitsineq tunngavilersuutitalik pillugu allakkat innarluutilimmut nassiutissalugit, assilineralu kommunimut najugarivitamut nassiullugu.*

Akuersissuteqarnissamut oqartussaassuseqarnermi saniatigut Pisortaqarfiup *apeqqutini innarluutilinnik suliassanut tunngasuni kommunit ilitsersussallugit* pisussaaffigaa.

4.2 Akuersissuteqartarnek akiliisarnerlu

Inunnut annertuumik innarluutilinnut ikiorsiiniutinut aningaasartuutit kommunip akilissavai, tamatumalu kingorna aningaasartuutit taakku pisortaqarfimmit kommunimut utertillugit akilerneqassallutik, *ikiorsiiniut pineqartoq akilernerqassasoq siumoortumik akuersissutigineqareersimappat.*

Tassa imaappoq akiliinissaq suli akuersissutigineqanngitsoq kommunip aningaasartuutit taakku akilerpagit aningaasat taakku kommunimut utertillugit akilernerqarsinnaanngitsut. *Malittarisassap taassuma atortinneqannginnissaa pillugu immikkut ittumik akuersissuteqarnissamut periarfissaqanngilaq, taamaattumillu siumoortumik akuerineqarnissap aaqqiivigineqarsimanissaata kommunimit qulakkeerneqarnissaa pingaartorujussuuvoq. Tamanna ingerlaavartumik aningaasartuutitut aamma atuuppoq, assersuutigalugu nal. akunnerinut tapersortitut ikiortitut atugasanut, tassami akuesissut piffissamut aalajangersimasumut atortussanngortinneqartarmat. Piffissap naanissaa kingusinnerpaamik qaammammik ataatsimik sioqqullugu nutaamik akuersissuteqartoqarnissaa qinnuteqaatigineqassaaq.*

Aningaasartuutit kommunip akilereerpagit *taakku akiliinerup kingorna qaammat ataaseq qaangiutsinnagu Pisortaqarfimmit utertillugit akilersinneqarsimasarsiaqarput, akuersissuteqarnermik nalunaaruteqarluni allakkami aningaasaliissutit ataatsimoortillugit akilersinniarneqarnissaat allasimanngippat. Malittarisassaq taanna aalajangersarneqarsimavoq aningaasaqarnerup aqunneqarnissaanut periarfissaqartitsiumalluni. Aningaasat utertillugit akilersinniarneqartut akuersissutigineqartunut naapertuuttumik amerlassuseqarnissaat kommunip nammineq nakkutigisavaa.*

Pisortaqarfiup *aningaasat akiligassatik* utertitsilluni akileeqqusilluni qinnuteqaatip tiguneqarneranit *qaammat ataaseq qaangiutsinnagu akilereersimassavaat.*

Piffissami sivisunerusumi ikiorsiiniutit

Ikiorsiiniutit ilaat piffissamut sivisunerusumut ikiorsiiniutigineqartarput. Assersuutigalugu tamanna tapersortitut ikiortitut, suliassaqartinneqarnermi aningaasarsianut, paaqqinniffimmi najugaqarnermut oqilisaassinermullu atuuppoq. Akuersissutit taakku ukiup affakkuutaartumik

ukiumulluunniit ilivitsumut akuersissutigineqartarput. Tassa imaappoq *1. januarinngornerit imaluunniit aamma 1. julinngornerit tamaasa qinnuteqaateqartoqaqqittassasoq.*

Tapersersortitut ikiortinut nal. akunnerisa atugassat qinnuteqaatigeqqinneqarneranni *iliuusissanut pilersaarussiaq* (tak. ilanngussaq nr. 1 qupp. 4) aamma *tapersersortitut ikiortit nalunaarussiaat* (tak. ilanngussaq nr. 1 qupp. 5) ilanngullugit nassiunneqartassapput. Qinnuteqaateqaqqinneq piffissap akuersissuteqarfiusup naanissaa kingusinnerpaamik qaammammik ataatsimik sioqqullugu pisassaaq.

Inuit Danmarkimi najugaqartussatut inissinneqarsimasut (tak. immikkoortoq 3.11) Danmarkimi inatsisini atuuttuni pineqartunut ilaatinneqarput. Inuit taakku Danmarkimi najugaqarnerannut akuersissuteqarnerit akiliinerillu Pisortaqarfiup Danmarkimi immikkoortortaarfia aqutugalugu pisassapput.

Aningaasaliissutit atorineqarnerinik nakkutillineq

Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup akuersissutaasa siunertaminnut naapertuuttumik atorineqarnissaat kommunip qulakkiissallugit pisussaaffigai, soorlu makku:

- iluaqusersuutit innarluutilimmut atuisussamut ilumut apuussimanersut, pisariaqarpallu taakku qanoq atorineqarnissaat innarlutilimmut ilitsersuussutigineqarsimanersoq,
- inigisamik allannortiterinerinit sapinngisamik sukkanerpaamik suliarineqassasut, suliaq piumasarineqarsinnaasutut pitsaassuseqassasoq, neqeroortutigineqartumi piumasaqaatit sanasut malinnerai,
- tapersersortitut ikiortit innarluutilik peqatigalugu qanoq sulinissaminnik ilitsersorneqassasut, nal. akunnerilu tapersersortitut ikiorteqartitsinermut atorineqartussat angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsinermut atorineqassanngitsut, il.il.,
- suliassaqartitaanermi aningaasarsiat nal. akunnerini innarluutillip sulisinneqarfii taamaallaat tunniunneqartassasut.

Kommuni pisussaaffimminik taassuminnga naammassinnissimanersoq Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup nakkugissavaa.

4.3 Naammagittaalliuuteqartarneq naammagittaalliuuteqarnissamullu periarfissat

Pisortaqarfiup aalajangiiguni *aalajangiinerup nalunaarutigineqarnera innuttaasumut nassiutisavaa, assilineralu kommunimut najugarivitamut nassiullugu*, tassalu akuersissut imaluunniit itigartitsineq tunngavilersuutitalik.

Qinnuteqaatigineqartoq Pisortaqarfimmit *tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit itigartinneqarpat immikkoortoqarfiup itigartitsineq pillugu allagai naammagittaalliuuteqarnissamut ilitsersuummik imaqartinneqassapput.*

Aalajangiineq *Isumaginninnermi Naammagittaalliuuteqartarfimmut, Postbox 1015, 3900 Nuuk,*

ingerlateqqinneqarsinnaavoq, itigartitsineq pillugu allakkat tiguneqarnerannit *sap. akunneri sisamat qaangiutsinnagit.*

Innuttaasoq (inuk innarluutilik) piomasarisaminik akuerineqarsimanngikkuni aalajangiineq pillugu nammineerluni naamagittaalliuuteqarsinnaavoq. Taamaaliussaguni suliassap naammagittaalliuutigineqarnerani kommuni ikiuuteqqullugu qinnuigisinnaavaa.

Aalajangiineq aamma kommunip naamagittaalliuutigisinnaavaa. Suliassap qanoq inernejarnissaa kommunip soqutigisarinnaammagu, taamaattumillu ikiorsernejarnissamik qinnuteqaatip innarluutillit pillugit malittarisassat aqutugalugit ikiorsiissutigineqarnissaaanik itigartitsineq malittarisassat allat tunngavigalugit ikiorsiissuteqarnermik kinguneqarsinnaalluni, tamannalu kommunip aningaasartuuteqarneranik aamma kinguneqarsinnaalluni.

Aalajangiineq kommunip naamagittaalliuutigigaluarpaguluunniit innuttaasoq suli tassaavoq suliarmi qitiusoq. Taamaattumik innuttaasoq naamagittaalliummut atsioqataasariaqarpoq, taamaaliornikkut paasissutissat imminnut tunngasut suut pisortat akornanni ingerlaartinneqartut pillugit innarluutillip pitsaasumik ilisimatinneqartarnissaa aamma qulakkeerneqassaaq, paasissutissallu ilumut eqqortuunerisa qulakkeerneqarnissaat aamma periarfissaqarfigilissallugu.

Isumaginninnermi Naammagittaalliuuteqartarfiup

- Ilaqutariinnermut Pisortaqarfiup aalajangiinera atortussanngortissinnaavaa, tassa isumaqatigalugu nalunaarutigisinnaavaa, imaluunniit aalajangiineq tamakkiisumik ilaana-kortumilluunniit allanngortissinnaallugu.

Isumaginninnermi Naammagittaalliuuteqartarfik suliassami aalajangeereerpat allaffissor-neq aq-qutigalugu naamagittaalliuuteqarnissamut periarfissat tamarmik nungussimassapput. *Aalajangiineq kukkunerusoq innuttaasoq suli isumaqarpat Eqqartuussivik aqutigalugu suliassanngortissinissamut imaluunniit Inatsisartut Ombudsmandiannut naamagittaalliuuteqarnissamut periarfissaqarpoq.*

ILANNGUSSAQ 1

Qinnuteqaateqartoqartillugu Ilaqutariinnermut Pisorta qarfiup ilisimasassai**ANNERTUUMIK INNARLUUTILINNUT IKIORSIISSUTINIK AKUERSISSUTE-QARNEQ - EQQAAMASASSAT ALLATTORSIMAFFIAT****Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmut qinnuteqaammi paasissutissat suut ilanngunneqassappat?**

EQQAAMASASSAT ALLATTORSIMAFFIANNI inunnut annertuumik innarluutilinnut ikiorsiiniutit nalinginnaanerpaat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmit akilerneqarnissaat qinnuteqaatigineqarsinnaasut ilaatinneqarput. Innarluutilik allatut ikiorserneqarnissamik pisariaqartitsippat Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmi isumaginninnermi siunnersorti tamatigut isumasiorneqarsinnaavoq.

Sullitat nutaat.

Qinnuteqaatit inunnut siusinnerusukkut ikiorserneqartarsimanngitsunut ikiorsiinissamik qinnuteqaanneqartunut tunngasut tamarmik pineqartup innarluutaata, pisinnaasaqassusiata pisutsillu massakkut atugaasa allaaserineqarnerinik imaqaassaaq - ilanngussami 1-imi qupp.3-mi SULLITAP NUTAAP ALLAASERINEQARNERA pillugu immersugassaq kiisalu ILIUUSISSANUT PILERSAARUSIAQ qupp. 4-mi takukkit.

Nakorsap allalluunniit immikkut ilisimasaaqartup oqaaseqaataa tamatigut ilanngunneqartassaaq, assersuutigalugu tarnip pissusiinik ilisimasallip imaluunniit meeqqat atuarianni tarnip pissusiinik ilisimasallip innarluutilik pillugu oqaaseqaataa.

Ikiorsiiniutit piffissami sivilisunerusumi ingerlasussat

Ikiorsiiniutit piffissami sivilisunerusumi ingerlasussat tamarmik (assersuutigalugu nal. akunneri tapersersortitut ikiorteqartitsinnermut atorneqartut, suliaasaqartinneqarnermi aningaasarsiat, paaqqinniffimmi najugaqarneq, oqilisaassineq) ukiup affakkuutaartumik ukioq ilivitsukkuutaartumilluunniit qinnuteqaatigineqarsinnaapput, taamalu 1. januarimi aamma pisariaqassappat 1. julimi qinnuteqaatigeqqinneqartassallutik. Nal. akunneri tapersersortitut ikiorteqartitsinnermut atorneqartussat qinnuteqaatigeqqinneqarneranni TARPERSERSORTITUT IKIORTIP NALUNAARUSIAA ilanngullugu nassiunneqartassaaq - ilanngussami 1-imi immersugassaq qupp. 5-miittoq kiisalu ILIUUSISSANUT PILERSAARUSIAQ qup. 4-miittoq takukkit.

Qinnuteqaatit piffissaalluarallartillugu nassiuttakkit!

Ilaqutariinnermut Pisorta qarfik kingumootumik akuersissuteqarsinnaanngilaq. Qinnuteqaateqaqqinnerit siusinnerusukkut akuersissutaasup naanissaa kingusinnerpaamik qaammammik ataatsimik sioqqullugu nassiunneqartassapput.

Ikorsiiniutit makku qinnuteqaatigineqarneri ukunani sammineqarput qupp.

Sullitap nutaap allaaserineqarnera	3
Iliuusissanut pilersaarussiaq	4
Tapersersortut ikiortip nalunaarusiaa	5
Inigisap allanngortinneqarnera	6
Iluaqusersuutit	7
Tapersersortitut ikiorti	8
Suliassaqartinneqarnermi aningaasarsiat	9
Aningaasartuutaanerusunut annertuunut ikorsiissutit	10
Taxartarneq	11
Angerlarsimaffimmi paaqqutarinninnermi aningaasarsiat	12
Oqilisaassineq	13
Pikkorissartitsinermi allatulluunniit ilinniartitsinermipeqataaneq	14
Napparsimmaviup utoqqaalluunniit illuata paaqqutarinniffittut immikkoortorta qarfi aninajugaqarnermut aalajangersimasumik akiliutit	19
Feriarnermi angalanernilu allani ingiaqateqartitsineq	20
Innarluutillit akiliunneqarlutik feriartinneqartarnerat aamma ilaqutaasut akiliunneqarlutik tikeraartinneqartarnerat	21

SULLITAP NUTAAP ALLAASERINEQARNERA

Suliamik ingerlatsisumit allanneqassaaq - sullitap pisariaqarpallu ilaqtai peqatigalugit sapinngisamik suliariniarneqassaaq, ikiorsiiniutillu akuersissutigineqarnissaa pillugu Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut qinnuteqaammut siullermut ilanngullugu nassiunneqassalluni. Sullitap innarluutaa pillugu nakorsap imaluunniit taamatut immikkut ilisimasallip oqaaseqataa ilanngunneqassaaq.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Sullitap aqqa aamma cpr.nr.-a

Adresse

Sullitap suna innarluutigaa?

Sullitap pissutsit massakkut atugai:

Ineqarnera

Ilaqtai, ikinngutai

Atuarfik/ilinniagaqarneq/suliffik

Sammissasaqartitsineq sunngiffimmilu sammissasaqartitsineq

Sullitap pisinnaasai pisinnaasaqassusiatalu sumi inissisimanagera

Imminut ikiorsinnaassusia ulluinnarnilu pisinnaasai - imminut eqqarsaatigaluni angerlarsimaffimmilu suliasat eqqarsaatigalugit

Peqqissusia, timiminik atuinera, aalaniarnermini pisinnaasai

Tappissusia, tusaasinnaassusia, oqaatsinik tusaasinnaanera paasinnissinnaaneralu, oqalussinnaassusia oqalunnermigullu paasinarituliorsinnaassusia

Inooqatigiinnikkut pisinnaasai, ilaqquttani allallu najortillugit pissusilersoriaasia

Eqqarsartaatsikkut nukittussusia, quiusaariallaqqissusia, soqutigisai, imigissamik atuineranut tunngasut

Sullitaq/ilaqtariit massakkut sunik ikiorserneqartarpat:

Kommunimit, peqqinnissaqarfimmit, allanit (assersuutigalugu atuarfimmit, ulluunerani paaqqinniffimmit)?

Ilaquttanit allanillu

Ulloq

Nalunaarusiaq uuma allappaa

uku peqatigalugit

ILIUSSISANUT PILERSAARUSIAQ

Iliuissisanut pilersaarusiap suliarineqarnerani immersugassaq makkuninnga imaqarsinnaavoq:

Malugiuk: Innarluutillik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Ateq:
Cpr. nr.:
Ulloq aallartiffik:
Tapersersortitut ikiorti:
Nal. akunnerinik atuineq:

Sullitap ulluinnarni susarneranik allaaserinnineq: Assersuutigalugu ullup unnuallu ingerlanera, angerlarsimaffimmi suliasai, ilaqtutanut/ikinngutinut attaveqarnera, timikkut eqqiarnera, suliffia/suliasaqarnera/atuarnera, aningaasaqarnera, peqqissusia, nappaateqarnerminik nassuerutiginninnera, tarnikkut nappaateqarnermut ilisarnaatit/innarluut pineqartumut qanoq sunniuteqarpa, avatangiisiminut attaveqarnera, angerlarsimaffimmi ingerlatsinera.

Pisinnaasat:
Ajornartorsiut:
Anguniagaq:
Periuseq:
Naliliineq:

Sullissisup atsiornera:

Atuisup atsiornera:

Tapersersortitut ikiortip atsiornera:

TAPERSERSORTUT IKIORTIP NALUNAARUSIAA

Tapersersortitut ikiortimit imaluunniit tapersersortitut ikiortip paasissutissiinera tunngavigalugu sullissisumit allanneqassaaq. Nal. akunnerinik tapersersortitut ikiorteqartitsinnermut atugassanik Ilaqutariinnermut Pisorta qarfimmuq qinnuteqaammut ilanngullugu nassiunneqassaaq.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

1. Sullitap aqqa, cpr.nr.-a adressialu:
2. Tapersersortitut ikiortip aqqa:
3. Piffissami qanoq sivisutigisumi sullitamut tassunga tapersersortitut ikiortaasimavit?
4. Ullut suut ullullu qanoq ilinerani nal. akunneri sorliit sullitap najortarpiuk?
5. Sullitap ulloq qanoq atortarpaa?
6. Illit piffissaq sullitavit najorneranut atortakkat qanoq atortarpiuk?
7. Ukiup affaani kingullermi sullitap sutigut allanngorsimava? (Assersuutigalugu ineqarnermut tunngasut, ilaqutariinnermut tunngasut, suliffik, peqqissuseq, pisinnaasat, pissusilersoriaasia)
8. Sullitap ilaqutaanik inunnillu allanik sullitamut pingaaruteqartumik suleqatiginninnerit qanoq ippa?
9. Paasissutissat isummallu allat.

Ulloq:

Nalunaarusiaq uuma allappaa:

Uku peqatigalugit:

INIGISAP ALLANNGORTINNEQARNERA

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3.nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2, nr. 5.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. December 2000-imeersoq, § 20-22.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu.
2. Inigisap qanoq allannngortinneqarnissaa pillugu allaaserisaq.
3. Inigisap allannngortinneqarnerata tamarmi qanoq akeqarnissaanik naatsorsuutit, kiisalu akit qanoq naatsorsorneqarsimanerat pillugu nassuiaat.
4. Titartaganngorlugu siunnersuut, illussanik titartaasartut assigisaataluunniit titartagaa, kimit qaqugukkullu suliarineqarsimanera pillugu paasissutissanik imaqartinneqartoq.
5. Inigisap allannngortinneqarnissaata sooq pisariaqarnerata allaaserineqarnera, ajornanngippat fysio- imaluunniit ergoterapeutimit allamilluunniit suliamik ilisimasalimmit naliliinermik ilaqartinneqartoq, allannngortitsinerup naleqquttuullunilu pisariaqartuunera qulakkeerniarlugu.
6. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi ullualu.

ILUAQUSERSUUTIT

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, §7 imm. 2.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 7.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Iluaqusersuutip sukumiisumik allaaserineqarnera
3. Iluaqusersuutip akia + nassiunneqarnerani akia
4. Iluaqusersuutip sooq pisariaqartinneqarnerata allaaserineqarnera, ikiorsiiniutip innarluutilimmut piukkunnarluartuuneranik fysio- imaluunniit ergoterapeutip allamilluunniit sulianik ilisimassallip naliliineranik ilaqartinneqartoq.
5. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi ullualu.

TAPERSERSORTITUT IKIORTI

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, §§ 11-15.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Sap. akunneranut nal. akunneri tapersersortitut ikiorteqartitsinermut atorneqartut, ajonanngippat nal. akunneri katillugit
3. Piffissami sumi tapersersortitut ikiorti pisariaqartinneqarpa?
Ullormit ullormut
4. Innarluutilik tapersersortitut ikiorteqarnissaminik sooq pisariaqartitsiva, tapersersortitullu ikiortip innarluutilik qanoq iliorluni ikiussavaa?
5. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsioreri, ullulerlugit

MALUGIUK:

Nal. akunneri tapersersortitut ikiorteqartitsinermut atorneqartussat piffissami sivilunerusumi ikiorsiiniutaanissaat naatsorsuutigineqarpat nal. akunneri taakku 1. januari pisariaqassappallu aamma 1. juli nallertinnagu qinnuteqaatigeqqinneqassapput.

Qinnuteqaateqaqqittoqarnerit tamaasa tapersersortitut ikiortip nalunaarusiaa ilanngunneqartassaaq, tassanimi nal. akunnerisa qanoq atorneqarnerat tapersersortitullu ikiortip sulinera innarluutillip sunik pissarsivigisarneraa allaaserineqartussaammata. Tapersersortitut ikiortip nalunaarusiornerani immersugassaq ilanngussaq 1 qupp. 5 -mi takuneqarsinnaavoq. Taanna iliuusissanut pilersaarusiamik aamma ilaqartinneqartussaavoq.

SULIASSAQARTINNEQARNERMI ANINGAASARSIAT

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 aamma §18 imm. 3

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 40 imm. 5.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Sap. akunneranut nal. akunneri qassit?
3. Suliffimmi sumi imaluunniit sullivimmi?
4. Piffissami sumi suliasassaqartinneqarnermut aningaasarsiaqartitsinissaq qinnuteqaatigineqarpa?

Ullormit ullormut

5. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorneri, ullualu

MALUGIUK:

Suliasaqartinneqarnermi aningaasarsiat piffissami sivisunerusumi ikiorsiiniutaanissaat naatsorsuutigineqarpat 1. januarimi pisariaqassappallu aamma 1. julimi qinnuteqaatigeqqinneqassapput.

ANINGAASARTUUTAANERUSUNUT ANNERTUUNUT IKIORSIISSUTIT

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 4 aamma § 6

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Aningaasartuutit amerlassusii - qaammammut ...koruunit imaluunniit ataasiaannartumik aningaasartuutit
3. Piffissamut sumut qinnuteqaateqartoqarpa?

Ullormit ullormut

4. Aningaasartuutaanerusut suut pineqarpat? Aningaasat taakku qanoq iliorluni naatsorsorneqarsimappat? Aningaasartuutip pisariaqartuunera pillugu nakorsap assigisaataaluunniit oqaaseqaatigisimasai ilanngunneqarsinnaapput.
5. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorneri, ullualu

Malugiuk:

Aningaasartuutaanerusut ataavartuunissaat naatsorsuutigineqarpat piffissap akuersissuteqarfiup naannginnerani qinnuteqaateqartoqaqqissaaq.

TAXARTARNEQ

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 42 imm. 3.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Taxartarnermut qaammammut aningaasartuutaasussat
3. Piffissamut sumut qinnuteqaateqartoqarpa?

Ullormit ullormut

4. Innarluutilik taxartarnissaminik sooq pisariaqartitsiva?
5. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu

Malugiuk:

Taxartarneq **piffissami sivisunerusumi ikiorsiiniutitut** ingerlanneqassasoq naatsorsuutigineqarpat 1. januari pisariaqassappallu aamma 1. juli nallertinnagit qinnuteqaateqaqqittoqassaaq.

ANGERLARSIMAFFIMMI PAAQQUTARINNINNE MI ANINGAASARSIAT

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 9.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 43.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Qinnuteqaat makkuninnga imaqartinneqassaaq:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Paaqqutarinnittup aqqa, kiisalu innarluutilimmut qanoq attuumassuteqarnera (asser-suutigalugu angajoqqaq, aapparisaq)
3. Sap. akunneranut nal. akunneri aningaasarsiaqartitsiviusussatut qinnuteqaatigineqartut
4. Piffisamut sumut qinnuteqaateqartoqarpa?
Ullormit ullormut
5. Innarluutillip angerlarsimaffimmi paarineqarnissaa sooq pisariaqarpa?
6. Inuk paaqqutarinnittoq siusinnerusukkut sumi suliffeqarsimagaluarpa?
7. Sullitap suliampilu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu

Malugiuk:

Aatsaat imaattoqarpat aningaasarsiaqartitsisoqarsinnaavoq:

- innarluutillip angerlarsimaffimmi paarineqarnissaa pisariaqarpat,
- **taamaattumik** inuup innarluutilimmik paarsisup **suliffini tamakkiisumik ilaanna-kortumilluunniit taamaattariaqarsimappagu, suliffissarsiorsinnaaniluunniit.** Pineqartup ilumut suliffeqarsimagaluarneranut **uppernarsaat sapinngisamik ilann-gunnarneqassaaq** (assersuutigalugu sulisitsisup uppernarsaasiussaa).

Innarluutilimmik angerlarsimaffimmi paarsinerup piffisami sivisunerusumi ikiorsiiniutitut ingerlanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpat 1. januar pisariaqassappallu aamma 1. juli naller-tinnagit qinnuteqaateqartoqassaaq.

OQILISAASSINEQ

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 16 imm. 2.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Paasissutissat qinnuteqaammut ilanngunneqartussat:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Oqilisaassineq sumi ingerlanneqassava?
3. Assersuutigalugu paaqqinniffimmi, najugaqatigiiffimmi ilaqutariinniluunniit allani.
4. Piffissap qanoq sivilutigisup oqilisaassinermut atorneqarnissaa kissaatigineqarpa?
Assersuutigalugu sap. akunneranut qaammammulluunniit ullut qassit?
5. Piffissamut sumut qinnuteqaateqartoqarpa?
Ullormit ullormut
6. Oqilisaassineq sooq pisariaqartinneqarpa?
7. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu

Malugiuk:

Oqilisaassineq **piffissami sivilunerusumi ikiorsiiniutitut** ingerlanneqassasoq naat-sorsuutigineqarpat 1. januari pisariaqassappallu aamma 1. juli nallertinnagit qinnuteqaate-qaqqittoqassaaq.

Oqilisaassineq meeqqap innarluutillip ilaqutariinni allani najugaqarallartinneqarneratigut pissasoq qinnuteqaatigineqarpat ilaqutariit paarsisussat paarsaqarnissamut akuersisummik peqassapput, ilaqutariillu paarsisussat taakku isumaqatigiissusiorfigineqassallutik.

Pikkorissartitsineq illoqarfiup najugaqarfigisap avataani ingerlanneqarpat:

9. Ulloq aallarfik Ulloq angerlamut tikiffik
10. Billettimut aningaasartuutit inummut ataatsimut:
11. Najugaqarnermut aningaasartuutit inummut ataatsimut:
12. Tapersortitut ikiortip ullormusiai:
13. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu

Malugiuk:

Sulilluni akissarsiassanit annaasanut **akissarsiat allagartaat kingullit pingasut uppernar-saasiunneqassapput**. Tunngaviusumik akissarsiat tapisiallu aalajangersimasut kisimik akuersissutigineqarsinnaapput, qaangiuttoornersiat pinnagit. Sulilluni akissarsianut taarsiissutit akissarsiatut A-tut tunniunneqartassapput.

**NAPPARSIMMAVIUP UTOQQAALLUUNNIIT ILLUATA
PAAQQUTARINNIFFITTUT IMMIKKOORTORTAQARFIANI
NAJUGAQARNERMUT AALAJANGERSIMASUMIK AKILIUTIT**

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Paasissutissat qinnuteqaammut ilanngunneqartussat:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Napparsimmavik/utoqqaat illuat suna?
3. Piffissamut sumut napparsimmavimmiititsinissaq/utoqqaat illuanniititsinissaq qinnuteqaatigineqarpa?

Ullormit ullormut

4. Napparsimmavimmiinnermi/utoqqaat illuanniinnermi ulloq unnuarlu akiliutit aalajangersimasut ...kr.
5. Napparsimmavimmiinnissaq/utoqqaat illuanniinnissaq sooq pisariaqarpa?
6. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu
7. Paasissutissat pineqartoq innarluuteqarnini pissutigalugu angerlarsimaffigalugu najugarisami avataani najugaqartuusoq angerlarsimaffigalugu najugarisamini naleqquttumik inissaqannginnini pissutigalugu.

Malugiuk:

Najugaqarnerup piffissami sivilisunerusumi ikiorsiiniutitut ingerlanneqarnissaa naatsorsuutigineqarpat **piffissap akuersissuteqarfiusup naannginnerani** qinnuteqaateqartoqaqqittassaaq.

FERIARNERMI ANGALANERNILU ALLANI INGIAQATEQARTITSINEQ

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, §7 imm. 2.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 45 + § 46.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Paasissutissat qinnuteqaammut ilanngunneqartussat:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Ingiaqataasup aqqa, kiisalu ingiaqatigitinneqartoq ilaqutaanersoq tapersersortitul-luunniit ikiortaanersoq
3. Uangaanniit aallarpoq: Uunga ingerlalluni:
4. Ulloq aallarfik Ulloq angerlamut tikiffik
5. Billettinut aningaasartuutit kr. Immaqalu taxanut kr.
6. Najugaqarnermi aningaasartuutit kr.
7. Tapersersortitut ikiortip/-tit imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi sulisup/-sut ullormusiai kr.
8. Tapersersortitut ikiortip/-tit imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi sulisup/-sut ingiaqataanersiutai kr.

Ingiaqataassoq/-sut tapersersortitut ikiortaappat/-ta:

9. Aningaasaliissutit **saniatigut** tapersersortitut ikiorteqartitsinermut nal. akunneri
Ullormit ullormut
10. Sullitap suliamillu ingerlatsisup atsiorderi, ullualu

**INNARLUUTILLIT AKILIUNNEQARLUTIK FEERIARTINNEQARTARNERAT
AAMMA ILAQUTAASUT AKILIUNNEQARLUTIK
TIKERAARTINNEQARTARNERAT**

Aalajangersakkat:

Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. nov. 1994-imeersoq, § 7 imm. 2.

Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 28, 22. december 2000-imeersoq, § 45 - § 53.

Malugiuk: Innarluutilik 18-it inorlugit ukioqarpat angajoqqaatut oqartussaassuseqartup/-tut adressiat tamatigut ilanngullugu allanneqartassaaq.

Paasissutissat qinnuteqaammut ilanngunneqartussat:

1. Innarluutillip aqqa, cpr.nr.-a adressialu
2. Uanngaaniit aallarpoq: Uunga ingerlalluni:
3. Angalanissaq qaqugu pissava? Ulloq angerlamut tikiffik:
Ulloq aallarfik:
4. Billettinut aningaasartuutit kr.
Najugaqarnermut aningaasartuutit kr.
Innarluutillip nerisaqarnermut aningaasartuutai kr.
Iluuqusersuutit angallanneqarnerannut aningaasartuutit kr.
5. Innarluutilik ingiaqarteqarluni angalassava?

Taamaattoqassappat ilanngussami 1-imi immersugassaq qupp. 20-miittoq atorneqassaaq, angalanermi ingiaqateqartitsinermi
6. Oqalutseqartitsinissaq pisariaqartinneqassava?
7. Iluuqusersuutit angalanermi nassarneqartussat. (Issiavimmik assakkaasulimmik kaasuartakkamik mittarfimmi/heliportimi pisariaqartitsoqarnerata nalunaarutigineqarnissaa eqqaamasariaqarpoq)